

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Lucie Hrdličková

**Historie Hospodářských novin a jejich vývoj
v 1. a 2. období transformace tisku**

Diplomová práce

Praha 2010

Autor práce: **Lucie Hrdličková**

Vedoucí práce: **Doc. PhDr. Barbora Köpplová, CSc.**

Oponent práce:

Datum obhajoby: 2010

Hodnocení:

Bibliografický záznam

HRDLIČKOVÁ, Lucie. *Historie Hospodářských novin a jejich vývoj v 1. a 2. období transformace tisku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, KMS, 2010. 119 s. Vedoucí diplomové práce Doc. PhDr. Barbora Köpplová, CSc.

Anotace

Diplomová práce „Historie Hospodářských novin a jejich vývoj v 1. a 2. období transformace tisku“ pojednává o historickém vývoji periodika Hospodářské noviny - někdejšího ekonomického týdeníku ÚV KSČ, který se po revoluci transformoval na ekonomický deník. Období, které práce reflektuje, je na jedné straně vymezené rokem 1957, kdy tehdejší režim předložil koncepci na vznik nového periodika na podporu ekonomické propagandy, na jejímž základě byl týdeník založen, a na druhé straně druhou polovinou 90. let. V tomto období se ekonomický deník postupně změnil na tzv. plnoformátový titul. Stěžejní část práce se věnuje existenci týdeníku Hospodářské noviny v době tzv. plánovaného hospodářství, další kapitoly jsou pak zaměřené na po revoluci založený deník, který se stal periodikem podporujícím nově se utvářející tržní prostředí v Československu. Práce také mapuje vlastnické vztahy vydavatelství *Economia a. s.*, které začalo v roce 1990 Hospodářské noviny vydávat. Tato problematika je rozdělená na fázi tzv. spontánní privatizace, kdy se HN ocitly v rukou soukromých vlastníků, a fázi zahraničního vlastnictví deníku. Závěrečná pasáž hodnotí celkový vývoj titulu a vliv vlastnických vztahů na nabízený obsah týdeníku a posléze deníku Hospodářské noviny.

Annotation

Diploma thesis „The history of Hospodarske noviny The Economic Journal Daily“ talks about the development of the economic journal which used to be an “economic journal weekly” and then it was transferred to a daily journal. The described time of the thesis can be dated with the year 1957 when the communist concept of the economic magazine was firstly introduced and it lead to the origin of the Hospodarske noviny. The historical work finishes in the second half of the nineties when the economic journal slowly changed into a regular daily tabloid. The work is divided into two fundamental sections - after the basically most extensive part of

the work that talks of the history of the magazine during the communist period there is also a part that describes the development of the newspaper after the fall of the communist regime. However, the lack of the dates such as the details of some important contracts made it impossible to analyze completely the ownership of the newspaper. But still this work also offers an overview of this problematic.

Klíčová slova

Historie, Hospodářské noviny, ekonomická propaganda, privatizace, tržní hospodářství, vlastnictví médií.

Keywords

History, Hospodarske noviny The Economic Journal Daily, economic propaganda, privatization, free economy, media ownership.

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Vlastní text práce bez anotací a příloh má celkem 146 019. znaků s mezerami, tj. ...82... normostran.
4. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne

Lucie Hrdličková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala všem lidem, kteří se svou asistencí podíleli na vzniku této práce. Především paní docentce Köpplové, která mi věnovala svůj čas během sestavování tezí a následně při psaní této práce. Poděkování dále patří také bývalým a dosavadním pracovníkům Hospodářských novin, kteří mi ochotně pomáhali s hledáním informací i archivních materiálů týkajících se HN. Poděkovat bych touto formou chtěla také ochotným a trpělivým pracovníkům Národního archivu v Praze na Chodovci.

Obsah

ÚVOD.....	10
1. SOCIALISTICKÁ KONCEPCE TISKU A EKONOMIKY A HOSPODÁŘSKÉ NOVINY DO ROKU 1989.....	14
1.1 PŘEHLED TÝDENÍKU HN DO ROKU 1989.....	19
1.1.A Konec padesátých let a vznik Hospodářských novin.....	19
1.1.B Hospodářské noviny v 60. letech a na cestě Pražskému jaru.....	22
1.1.C Hospodářské noviny v době Pražského jara.....	26
1.1.D Hospodářské noviny po Pražském jaru: 70. a 80. léta.....	28
1.2 HOSPODÁŘSKÉ NOVINY V ROCE 1989.....	33
1.2.A Týdeník ve vlastnictví Rudého práva.....	34
1.3 PŘECHOD TÝDENÍKU DO SOUKROMÝCH RUKOU.....	35
2. SPOLEČNOST A TISK V DOBĚ TZV. SPONTÁNNÍ PRIVATIZACE LET 1990 – 1992.....	36
2.1 EKONOMICKÉ REFORMY ZAČÁTKU 90. LET.....	36
2.1.A Odras ekonomických reforem ve společnosti.....	40
2.2 STAV POLISTOPADOVÉ SPOLEČNOSTI.....	41
2.3 MÉDIA NA POČÁTKU DEMOKRACIE.....	44
2.3.A Média a právo na počátku 90. let.....	44
2.3.B Tisk a jeho role ve svobodné společnosti raných 90. let.....	45

3.	HOSPODÁŘSKÉ NOVINY V OBDOBÍ SPONTÁNNÍ PRIVATIZACE.....	47
3.1	ROZLOŽENÍ VLASTNICTVÍ ČESKÉHO TISKU DO ROKU 1992.....	47
	3.1.A Celostátní tisk v roce 1989.....	47
	3.1.B Stav celostátního tisku od roku 1989 do roku 1992.....	48
3.2	VZNIK DENÍKU HOSPODÁŘSKÉ NOVINY A JEHO EXISTENCE DO ROKU 1992.....	50
	3.2.A Postavení nově vzniklého deníku na českém trhu.....	54
3.3	PŘÍCHOD PRVNÍHO ZAHRANIČNÍHO INVESTORA DO ECONOMIA A. S.	57
	3.3.A Zpětný pohled na příchod Francouzů do vydavatelství.....	59
	3.3.B Obsahové zhodnocení deníku v kontextu se změnami ve společnosti a po příchodu prvního zahraničního investora.....	62
	3.3.C Další existence týdeníku HN vedle stejnojmenného deníku.....	65
4.	HN V OBDOBÍ DRUHÉ FÁZE TRANSFORMACE CELOSTÁTNÍHO TISKU.....	67
4.1	ZAHRANIČNÍ INVESTOŘI NA TRHU ČESKÉHO TISKU.....	67
	4.1.A Diskuse o zahraničním vlastnictví médií.....	68
4.2	PŘÍCHOD DALŠÍCH ZAHRANIČNÍCH INVESTORŮ DO ECONOMIA A. S.	71
	4.2.A O holdingu Handelsblatt - Dow Jones Investments B. V.	71
	4.2.B Vliv zahraničních vlastníků na fungování redakce HN a dalších titulů.....	73
	4.2.C Vývoj nákladu Hospodářských novin v letech 1993 – 1997.....	76

4.3 PERSONÁLNÍ OHLÉDNUTÍ ZA REDAKCEMI HOSPODÁŘSKÝCH NOVIN.....	77
4.3.A Vizitky vybraných osobností Hospodářských novin.....	79
ZÁVĚR.....	81
RESUMÉ.....	84
SUMMARY.....	85
SEZNAM TABULEK.....	87
SEZNAM ZKRATEK.....	87
POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY.....	89
SEZNAM PŘÍLOH.....	94
PŘÍLOHY	

ÚVOD

Důvody zvolení tématu

Jako předmět své diplomové práce jsem si zvolila historickou studii o Hospodářských novinách, a sice od vzniku periodika v roce 1957 až po polovinu 90. let, kdy se HN jako deník staly součástí širší zahraniční vydavatelské skupiny. Stěžejní část práce se původně měla věnovat problematice tzv. spontánní privatizace a vzniku deníku Hospodářské noviny, v průběhu bádání a sepisování jsem ale narazila na řadu zajímavých detailů, které mě nakonec motivovaly k tomu, abych se ve větší míře věnovala také historii HN jako týdeníku (období od roku 1957 po rok 1989) fungujícímu v době tzv. plánovaného hospodářství. Až posléze jsem tedy přistoupila ke zmapování vzniku deníku, který se stal jakýmsi periodikem nově se utvářejícího tržního prostředí v Československu a posléze v České republice. Vedle zájmu o prostředí Hospodářských novin, jež jsou dnes periodikem tzv. plnoformátového ražení¹, jako takové, mě zajímala také problematika vlastnických vztahů vydavatelství tohoto periodika a dalších titulů. I tyto okolnosti jsou proto v práci zastoupeny v relativně široké míře, vzhledem k nedostupnosti některých materiálů² nelze nicméně hovořit o analytické studii. Dalším faktorem, který mě ovlivnil při výběru tématu, ačkoliv mi později částečně komplikoval práci, byla skutečnost, že celé historii a přerodu Hospodářských novin se alespoň podle výčtu akademických prací zatím nikdo hlouběji nevěnoval.³

Práce je strukturována chronologicky – v první, respektive druhé kapitole se podrobně věnuji problematice socialistického pojetí tisku v dobách tržního hospodářství a popisují chování a funkci Hospodářských novin v klíčových etapách či obdobích komunismu. Tato část se přelévá do kapitoly týkající se privatizace týdeníku a vzniku nového ekonomického (stejnomeného) titulu. Zejména toto období jsem považovala za nutné opatřit dobovým kontextem, který se promítal do tehdejší podoby novin, v kapitolách třetí části jsou proto široce popsány také společenské, právní a ekonomické podmínky daného období. Poslední část diplomové práce je věnována problematice vstupu zahraničních investorů na český mediální trh, konkrétně do vydavatelství Hospodářských novin a týdeníku Ekonom, a nabízí také polemiku odborné literatury a specializovaného tisku nad důsledky zahraničního

¹ Věnují se veškerým tématům a nezbytnou součástí jsou vedle ekonomiky a financí rovněž domácí a zahraniční rubrika reflektující aktuální dění.

² Bádání mi například komplikoval fakt, že po listopadu 1989 začala list vydávat akciová společnost, která do něj později nechala vstoupit zahraniční investory. Obchodní zákoník, a potažmo také zákon o akciových společnostech přitom neukládá firmám povinnost zveřejňovat majetkové detaily atd.; údaje jsou například dostupné v tzv. akcionářské knize, ta ale není bez zvláštního souhlasu veřejnosti dostupná;

³ Vycházím z přehledu schválených prací na FSV UK (Viz seznam literatury).

vlastnictví tisku. To vše je opět zasazeno do historického i legislativního rámce.

Závěrečné shrnutí se snaží zhodnotit poznatky získané během postupného vzniku této práce a potvrzuje (či vyvrací) stanovené cíle práce a její hypotézy.

Předmět zájmu práce

Práce si klade za cíl popis historického vývoje periodika Hospodářské noviny od dob jejich fungování jakožto socialistického týdeníku, přes zařazení titulu do nově se utvářející struktury médií po roce 1989, až do moderní podoby, které noviny začaly nabývat v průběhu 90. let. Podstatným zájmem práce je také zmapování vlastnických vztahů periodika a jejich případný vliv na obsahovou podobu listu.

Metodika

Převažujícím metodickým přístupem používaným v této práci je historická studie. Ta se opírá o vybrané materiály týkající se socialistické koncepce tisku dostupné ve fondech ministerstva kultury, příslušných odděleních ÚV KSČ a fondech vybraných cenzurních orgánů Národního archivu České republiky. Dále jsem provedla rešerši vybraných ročníků a čísel někdejšího týdeníku Hospodářské noviny, jeho následovníka - týdeníku Ekonom a deníku Hospodářské noviny. Jako velmi přínosné se při získávání dat ukázaly být výpovědi pamětníků, kteří stáli u přeměn týdeníku HN, případně u vzniku deníku Hospodářské noviny a společnosti *Economia a. s.*, nebo byli v jednom z titulů v dané době zaměstnání. Při vyhodnocování dat jsem postupovala od obecného ke konkrétnímu, tj. získané poznatky byly aplikovány na případ Hospodářských novin. Práce také vyžadovala nastudování a posléze stručný rozbor některých norem, ať už obecných, nebo těch regulujících média a vlastnictví v průběhu historie Československa a České republiky⁴.

Formulace hypotézy

Hypotéza, s níž jsem pracovala pro účely této práce, se dá formulovat zhruba ve třech základních bodech: (1) *Hospodářské noviny jakožto týdeník byly v době socialistické přestavby a komunistické historie jediným titulem takového rozsahu, který se měl profilovat čistě ekonomicky. KSČ proto mohla jeho prostřednictvím prosazovat různé změny a návrhy a využívat ho jako nástroj tzv. ekonomické propagandy.* (2) *Ve svůj prospěch chtěla podobně jako ÚV KSČ po pádu bývalého režimu využít nový deník Hospodářské noviny také polistopadová vláda. Nový titul HN se tedy stal symbolem a oporou ekonomických změn*

⁴ Použité normy viz Prameny.

nastartovaných ve společnosti na počátku 90. let. (3) Příchod zahraničních investorů do HN byl motivován ekonomicky a souvisel s všeobecným trendem tzv. druhé fáze privatizace českých médií.

Zhodnocení sekundární literatury a pramenů k danému tématu

Pokud jde o literaturu a prameny nabízející ucelenější pohled na historii a vlastnictví Hospodářských novin, v podstatě se dá konstatovat, že neexistuje prakticky žádná, a to ani co se týče diplomových nebo disertačních prací⁵. O HN se zajímají jen některé akademické publikace, které se periodiku věnují v konkrétním období.⁶ Zaměříme-li se na sekundární literaturu a prameny nezbytné ke zpracování jednotlivých částí této diplomové práce, dá se situace vyhodnotit jako o poznání lepší.

Za dostačující považuji pro účely této práce odbornou literaturu pojednávající o vlastnictví periodického tisku v ČR a o ekonomických vlivech na podobu žurnalistiky a chod médií. Dobrým a velmi podrobným zdrojem informací je publikace Josefa Bendy *Vlastnictví periodického tisku v České republice*⁷, kde se dají najít i základní informace o vlastnictví Hospodářských novin po roce 1989. Struktury a přeměn vlastnictví médií v České republice se dotýká také práce Milana Šmída s názvem *Vliv vlastnictví médií na jejich nezávislost a pluralitu*⁸. Za další nápomocný zdroj považuji také vystoupení stejného autora zveřejněné v souhrnné publikaci *Media Ownership and its Impact on Media Independence and Pluralism*, která vzešla z konference pořádané v roce 2004 ve Slovinsku⁹. O chování zahraničních vlastníků i vůči českým médiím se dají najít zajímavé (mnohdy ovšem subjektivním rázem působící) informace v knize Bořivoje Čelovského *Konec českého tisku*¹⁰.

Široké spektrum zdrojů se nabízí v oblasti reflexe vývoje společnosti, hospodářství a politického systému, a to zejména vztahujících se k období po roce 1989 a začátku 90. let v Československu a České republice. Za velmi přehlednou a vysvětlující považuji mimo jiné studii Pavla Machonina *Česká společnost a sociologické poznání*¹¹ nebo publikaci Petra Matějů s názvem *Zpráva o vývoji české společnosti 1989-1998*¹². Vhled do problematiky

⁵ Za klíčový zdroj informací se proto dají požadovat soukromé archivy pamětníků, kteří působili v Hospodářských novinách, dále pak zkoumaná periodika dostupná například v archivu HN.

⁶ Například práce *Popularizace (a tzv. bulvarizace) českých deníků v letech 1997 – 2004 na příkladu MF Dnes a HN*. Autor: Cífka, P., Praha, FSV 2005.

⁷ Benda, J.: *Vlastnictví periodického tisku v České republice v letech 1989 – 2006*. Praha, Karolinum 2007.

⁸ Šmíd, M.: *Vliv vlastnictví na jejich nezávislost a pluralitu*. In: *Marketing and Media*, 2005.

⁹ Šmíd, M.: *Czech Republic*. In: Hrvatin, S. B. Petković, B. (ed.): *Media Ownership and its Impact on Media Concentration and Pluralism*. Ljubljana, SEENPM and Peace Institute 2004.

¹⁰ Čelovský, B.: *Konec českého tisku*. Šenov u Ostravy Tilia 2000.

¹¹ Praha, ISV 2005.

¹² Praha, Academia 1998.

privatizace mi poskytla například sbírka Václava Klause *O tvář zítřka*¹³, které nabízí i laikům přehledný a srozumitelný rozbor.

O něco méně (nepředpojaté) sekundární literatury se nabízí k otázce stavu médií v éře socialismu. Kompletní přehled opatření tehdejšího režimu tehdejšího tisku se ale vedle encyklopedie *Dějiny Československé žurnalistiky (díl IV.)*¹⁴ dá najít v různých textech a publikacích umístěných na portálu www.koncelik.eu. Server nabízí také praktický přehled speciálních norem z oblasti tisku. K těm jsem se nicméně mohla dostat také na specializovaných portálech, kde je dostupná ostatní legislativa (například www.justice.cz nebo <http://racek.vlada.cz>). Nezbytným pramenem v této oblasti před rokem 1989 mi byly nepochybně socialistické směrnice a další archiválie uložené v Národním archivu v Praze.

Pro účely této práce byly přínosné také některé elektronické databáze (archiv ČTK, Newton) nebo internetové servery citovaných periodik – *Hospodářských novin*, *Mladé fronty Dnes* nebo *Britských listů*¹⁵.

¹³ Praha, Pražská imaginace 1991.

¹⁴ Křivánková, Vatrál: *Dějiny Československé žurnalistiky, díl IV.; Český a slovenský tisk v letech 1947 až 1987*. Brno, Novinář 1989.

¹⁵ www.ihned.cz, www.idnes.cz, www.blisty.cz

KAPITOLA PRVNÍ

1. Socialistická koncepce tisku a hospodářství a plány na vznik Hospodářských novin

Hlavní zásadou fungování periodického tisku v době socialismu bylo ctít účel „zachování úspěchu socialistické revoluce a tzv. Akčního programu vlády Národní fronty“¹⁶. To mimo jiné spočívalo v podpoře plánů na rozvoj hospodářství, tzv. pětiletok. První pětiletý plán na období 1949 až 1953 vláda připravila už v roce „únorového převratu“, 1948. Jeho součástí bylo především zabezpečení nezávislosti republiky, posílení její obranyschopnosti, přestavba průmyslu a budování materiálně technické základny pro socialistickou přestavbu zemědělství. Dalším bodem pětiletky byla industrializace. Všechny výše zmíněné cíle se přitom v první fázi realizace plánů vládnoucí KSČ podařilo naplnit - na přelomu čtyřicátých a padesátých let se zvýšil objem průmyslové výroby a vzrostla životní úroveň obyvatelstva. V Československu začala hospodářská přestavba. Veškerá pozornost strany se posléze i po prvních „demokratických“ volbách¹⁷ proto upřela na systém řízeného hospodářství a odstranění pozůstalých disproporcí v této oblasti¹⁸.

Pro československé hospodářství a tím potažmo také pro budoucí vzniklý týdeník Hospodářské noviny bylo důležité nastavení směrnic tzv. druhé pětiletky, které komunistická strana Sovětského svazu (KSSS) představila na svém XX. sjezdu v roce 1956. V červnu tohoto roku byly nové zásady přijaty a jejich hlavním bodem se stal demokratický centralismus¹⁹. O rok později začala platit druhá pětiletka, ve stejném roce, kdy se stal prezidentem Antonín Novotný. V roce 1957 zároveň začal vycházet týdeník HN (viz dále), který „měl přispět k dalšímu vzestupu československého národního hospodářství.“

Tiskové poměry

Už v roce 1948 se po únorovém převratu začaly měnit tiskové poměry. Ačkoliv v ústavě z tohoto roku byla zakotvena svoboda projevu a svoboda slova²⁰, pozdější ministr

¹⁶ Křivánková, Vatrál: Dějiny Československé žurnalistiky, Brno 1989;

¹⁷ Volby do Národního shromáždění a do zastupitelských sborů všech stupňů proběhly v roce 1954. V prosinci téhož roku byla sestavena tzv. druhá vláda předsedy Viliama Širokého.

¹⁸ Křivánková, Vatrál: Dějiny Československé žurnalistiky, Brno 1989

¹⁹ Demokratickým centralismem se původně rozuměl termín daný principům vnitřní organizace politickým stranám zastávající Leninské a marxistické postupy. Demokratický centralismus v politickém systému Československa znamenal mimo jiné to, že řídicí orgány byly voleny zdola nahoru, menšiny se podřizovaly většině a rozhodnutí nadřízených orgánů byla pro podřízené závazná. Zdroj: Cabada, Vodička: Politický systém České republiky, Praha 2003.

²⁰ Ústava 150/1948. Zdroj: <http://www.koncelik.eu/ustava-150-1948/> [5. 12. 2009].

informací a osvěty Václav Kopecký²¹, byl pověřen revizí dosud udělených povolení periodického tisku tak, aby sloužil socialismu. V ústavě bylo navíc prvně explicitně řečeno, že „právo vydávat noviny a časopisy se uplatňuje se zřetelem k tomu, aby zisk nebyl účelem.“²² Další paragraf tzv. květnové ústavy také zdůrazňoval, že „je nepřipustné používat občanská práva a svobody proti lidově demokratickému řízení“²³.

Vládnoucí strana se zároveň postarala o řadu nových nařízení, které nepřímo ovlivnily následné fungování tisku. V dubnu roku 1948 byla například vydána vyhláška „o hospodaření s papírem při vydávání časopisů“, která stanovovala, že tisknout se smí jen v případě, že má tiskař povolení od vydavatele²⁴. Tisku se dotkl také zákon č. 123/1948 z 5. května 1948 „o znárodnění polygrafických podniků“, jehož platnost vyústila ve znárodnění a postátnění 66 polygrafických podniků.

Další změny se dotkly také samotných novinářů a jejich postavení. V roce 1950 došlo k novelizaci zákona 101/1947 Sb. „o postavení redaktorů a o svazech novinářů“, který mimo jiné stanovoval, že podmínkou pro vykonávání žurnalistického povolání bylo členství v příslušném svazu²⁵. V roce 1950 pak začal platit tiskový zákon 184/1950 Sb. „o vydávání časopisů a Svazu československých novinářů“, který byl přijat 20. prosince 1950 a upravoval především podmínky pro vydávání tisku a zahrnoval návrhy, které ministerstvo informací prosazovalo už v původním návrhu osnovy dekretu prezidenta republiky z roku 1945. Jednalo se v první řadě o již nastíněnou zásadu, že vydávání tisku nemůže být předmětem soukromého podnikání a vydavateli mohou být pouze politické strany Národní fronty, státní orgány, jednotná odborová organizace a vrcholné organizace kulturní, hospodářské, zájmové, sociální a tělovýchovné²⁶.

²¹ Ministerstvo vzniklo v roce 1948 transformací původního ministerstva informací. Na Slovensku existovalo tzv. Pověření pro informace (Křivánková, Vatrál, Brno 1989).

²² viz § 21 ústavy 150/1948 (1) Svoboda tisku se zaručuje. Není proto v zásadě dovoleno podrobovat tisk předběžné cenzuře.(2) Zákon stanoví, kdo má právo vydávat noviny a časopisy a za jakých podmínek, zejména také se zřetelem k tomu, aby zisk nebyl účelem.(3) Zákon stanoví, jak bude při zachování svobody vědy a umění a se zřetelem k ochraně hodnotných děl plánovitě řízeno vydávání a rozšiřování neperiodických publikací, zejména knih, hudebnin a reprodukcí výtvarných děl. (zdroj: tamtéž)

²³ Viz § 37(1) Projevy a činnost směřující k tomu, aby byla ohrožena samostatnost, celistvost a jednota státu, ústava, republikánská státní forma a lidově demokratické zřízení, jsou trestné.(2) Zneužívat práv a svobod občanských k těmto záměrům je nepřipustné. Zejména se zakazuje šířit jakýmkoli způsobem a v jakékoli podobě nacismu a fašismu, rasovou a náboženskou nesnášenlivost a nacionální šovinismus. Zdroj: <http://www.koncelik.eu/ustava-150-1948/> [5. 12. 2009].

²⁴ Křivánková, Vatrál, Brno 1989

²⁵ Viz § 9(1) Podmínkou vykonání povolání podle § 1 a 2 je členství v příslušném svazu. Zatímní výkon povolání je možný již od podání přihlášky podle odstavce 2 až do případného rozhodnutí podle odstavce 3. Členství ve svazu se zachovává po skončení pracovního poměru podle § 1, nejdéle však po dobu jednoho roku. Členství redaktorů, kteří vstoupí do invalidního nebo starobního důchodu, upraví organizační řady svazů. Zdroj: <http://www.koncelik.eu/zakon-101-1947/> [5. 12. 2009].

²⁶ Viz § 1.(1) Posláním tisku je napomáhat budovatelskému úsilí československého lidu a jeho boji za mír a spolupracovat na jeho výchově k socialismu. (2) Vydávání tisku, tj. novin, časopisů a jiných periodických publikací (dále jen „časopisy“) nemůže být předmětem soukromého podnikání. § 2. Vydávání a rozšiřování

Tisk řídilo ministerstvo informací a osvěty, které udělovalo oprávnění k vydávání tisku a zároveň disponovalo pravomocí odejmout toto oprávnění k dalšímu vydávání tisku v případě, že vydavatel porušil podmínky k vydávání tisku. Odpovědnost za obsah periodika přitom náležela šéfredaktorovi nebo osobě pověřené chodem redakce, zatímco o způsobu vydání, řízení a posílání tiskoviny rozhodoval podle zákona vydavatel.

Posílání a náplň práce novinářů byly shrnuty v § 8 zákona, z něhož plynulo, že žurnalisté „mají napomáhat budovatelskému úsilí československého lidu v jeho boji za mír a spolupracovat na jeho výchově k socialismu.“²⁷ To, jak si jednotlivé redakce počínaly při dodržování zákona a správném výkonu žurnalistického povolání, se od roku 1948 řešilo na pravidelných výročních schůzích, které podávaly zprávy „o činnosti novinářských svazů“.

Tisk a ideologie v období do vzniku Hospodářských novin

Jak bylo naznačeno v předchozích kapitolách, tiskové poměry byly vedle vydaných zákonů závislé také na pokynech jednotlivých orgánů Ústředního výboru KSČ, které na tuto oblast dohlížely. Činnost novinářů a redakcí se režim snažil také finančně motivovat. Například z návrhů ÚV KSČ na nové platové třídy²⁸ vyplývá, že například redaktori a hlavní redaktori zodpovědní za chod a obsah novin se řadili do tzv. VI. platové třídy - pobírali cca okolo 1700,- až 2000,- korun. Ještě více cenění byli sekretáři redakcí, kteří odpovídali za fungování redakce, těm podle tehdejších stanov připadaly honoráře dosahující až 3 700 Kčs.²⁹ Strana ovlivňovala zároveň i výši honorářů: zatímco za fejetony a reportáže autoři obdrželi okolo 200 korun, dvakrát tolik byly hodnoceny propagační články a ostatní materiály na podporu režimu a stávající politiky. Podle pamětníka Karla Kmocha³⁰ měli na rozdíl dnešní doby redaktori a lidé z novin vyšší postavení ve společnosti, tedy byli z vyšší platové třídy, než vydavatelé novin. Silný vliv si podle něj zachovávali také tiskaři, na nichž stála výroba novin. Kmocho také tvrdí, že už od padesátých let se neustále projevoval boj mezi třemi

časopisů řídí ministerstvo informací a osvěty; jde-li o časopisy odborné, v dohodě se zúčastněnými ústředními úřady. § 3.(1) Oprávnění k vydávání časopisů lze udělit: 1. politickým stranám Národní fronty, 2. státním orgánům, 3. jednotné odborové organizaci, 4. vrcholným organizacím kulturním, hospodářským, zájmovým, sociálním a tělovýchovným. (2) Dále lze udělit oprávnění k vydávání časopisů národním a komunálním podnikům, podnikům oprávněným k provozování zahraničního obchodu, lidovým družstvům a jiným právnickým osobám a to jen tehdy, prokáží-li, že vydávání časopisů je nutné k plnění jejich úkolů důležitého obecného zájmu. (3) Oprávnění podle odstavců 1 a 2 uděluje ministerstvo informací a osvěty; jde-li o odborné časopisy, v dohodě se zúčastněnými ústředními úřady. Zdroj: <http://www.koncelik.eu/tiskovy-zakon-184-1950/> [5. 12. 2009].

²⁷ Křivánková, Vatrál, Brno 1989: s. 101

²⁸ Fond ÚV KSČ 1945 - 1989, Praha, oddělení kulturně-propagační a ideologické, a. j. 413, sv. 2, listy 126 - 231

²⁹ Pro srovnání můžeme uvést, že průměrná mzda v Československu v civilním sektoru v roce 1959 činila 1 429 Kčs, v roce 1970 to bylo 2 030 Kč. Zdroj: statistické údaje ČSÚ, dostupné na www.czso.cz/csu [26. 12. 2009].

³⁰ Karel Kmocho je někdejší pracovník vydavatelství Rudé právo a pozdější zakládající člen Economia a. s. Informace vycházejí z jeho výpovědi ze dne 3. 12. 2009.

skupinami nejdůležitějšími pro existenci tisku - tiskárnami, administrativními pracovníky a vydavatelstvím a redakcemi.³¹

I finanční ohodnocení novinářů v tehdejší době pochopitelně souviselo s tím, zda redakce dbaly na dodržování ideologických zásad. Komunistická strana, respektive ÚV KSČ, vydávala pravidelně směrnice, které se týkaly otázek spjatých s propagandou a kladly velký důraz na ideologickou výchovu novinářů.³² Ta byla ukotvená například v Návrhu perspektivního plánu k ideologickému nástupu v tisku z roku 1957³³, v němž bylo zdůrazněno několik východisek pro noviny. V dokumentu stálo mimo jiné toto: „V ideologickém nástupu strany v boji za změnu myšlení lidí, jednu z nejzávažnějších rolí musí sehrát tisk a rozhlas. Návrh plánu určuje hlavní směry úderu, na něž je třeba tisk a rozhlas zaměřit a hlavní formy, jimiž tisk může zvládnout své úkoly. (...) z plánu vyplývá, že jeho plnění bude klást zvlášť vysoké požadavky na dvě rubriky: propagandy a života strany.“ Ideologická kampaň, která měla být vedena v médiích, měla přitom několik součástí. První z nich měla být vedena proti tzv. „sociáldemokratismu a anarcho-trockistickým tendencím“, další „proti Masarykovi“, v třetí fázi se měly redakce soustředit na „kampaň proti náboženství“ a v neposlední řadě měly klást důraz na „popularizaci díla soudruhů Lenina, Stalina a Gotwalda“.³⁴

Vedle komunistické ideologie bylo pro režim z čistě politického hlediska stále důležitější, aby se tisk také zabíral hospodářstvím a problematikou centrálního plánování ekonomiky. Fungování v této oblasti měly vedle periodického tisku zajistit tzv. závodní časopisy, na něž se vztahovala zodpovědnost za plnění usnesení a plánů KSČ. Podle dobových materiálů jim režim přikládal velký význam a také je podroboval zvýšené kontrole. V dochovaných dokumentech z padesátých let³⁵ lze dohledat různé stížnosti vládnoucího aparátu k závodnímu tisku. Ve zprávě z jednoho zasedání například ÚV KSČ konstatoval, že nedostatky v národním hospodářství souvisí s nepochopením směrnic, o nichž má řádně informovat právě závodní tisk a přibližovat je příslušným zaměstnancům. Strana přisuzovala těmto tiskovinám schopnost „bezprostředního spojení s pracujícími na závodech, která s konkrétní znalostí situace pomáhá řešit hlavní problémy v jednotlivých výrobních podnicích.“³⁶ Tuto funkci nicméně později převzaly nové vzniklé Hospodářské noviny.

³¹ Více o tomto se můžeme dozvědět už v díle Karla Čapka „Jak se co dělá“.

³² *Některá usnesení orgánů ÚV KSČ k otázkám tisku, 1957.* In: Fond 05/3, Ideologické oddělení, arch. j. 107, sv. 18; *Zásady týkající se tisku* také ve Fondu 05/3, Ideologické oddělení, a.j. 163, sv. 22, listů 48: 1956 - 1959;

³³ *Návrh perspektivního plánu k ideologickému nástupu v tisku - odbor tisku.* In: Fond 05/3, Ideologické oddělení, arch. j. 162, sv. 22, list 11;

³⁴ Dané periodikum se mělo například věnovat tři měsíce Gottwaldovi a další tři měsíce Stalinovi. Zdroj: tamtéž.

³⁵ *Zpráva ze zasedání ÚV KSČ 6. - 7. 10. 1954.* In: NA, Fond ÚV KSČ 1945 - 1989, Praha, oddělení kulturně-propagační a ideologické, arch. j. 413, sv. 3, listy 232 - 400, příloha III.

³⁶ „Zasedání ukázalo na vážné nedostatky v našem hospodářství při plnění usnesení X. sjezdu. Příčinou tohoto stavu je skutečnost, že dosud nebyla pochopena základní směrnice X. sjezdu - závodní tisk má bezprostřední

1.1 Přehled týdeníku *Hospodářské noviny* do roku 1989

Týdeník *Hospodářské noviny* (HN) byl založen v roce 1957 a poprvé vyšel 17. dubna téhož roku. Už tehdy si kladl za cíl věnovat se ekonomickým tématům a jakkoliv se v průběhu

spojení s pracujícími na závodech a že může s konkrétní znalostí situace pomáhat řešit hlavní problémy v jednotlivých výrobních podnicích. „Ukazuje se však, že v závodních časopisech není vedena soustavná kampaň za odstranění vážných obtíží, které se při plnění směrnic X. sjezdu na závodech projevují“. Zdroj: NA, Fond ÚV KSČ 1945 - 1989, Praha, oddělení kulturně-propagační a ideologické, arch. j. 413, sv. 3, listy 232 - 400, příloha III.

dalších let stal názorovou oporou vládnoucí komunistické strany, na trhu tiskovin neměl konkurenci. V podobě týdeníku a prakticky bez grafické úpravy vycházel až do roku 1990. V jeho polovině, 21. 5. 1990, se ale stal součástí nově vzniklého stejnojmenného deníku *Hospodářské noviny*. K 1. lednu 1991 se pak magazín s týdenní periodicitou znovu osamostatnil a začal vycházet pod celým názvem *Týdeník Hospodářských novin*. Dne 25. října pak změnil svůj název na *Ekonom – týdeník HN*, který v pozměněné podobě vychází dodnes.

1.1.A Konec padesátých let a vznik Hospodářských novin

V roce 1957, kdy nový týdeník vznikl, došlo k několika podstatným momentům, které se promítly (nebo mohly promítnout) do fungování i obsahové podoby HN. V únoru tohoto roku se uskutečnilo zasedání Ústředního výboru KSČ, na „kterém byla přijata závažná opatření ke zvýšení efektivnosti národního hospodářství.“³⁷ V témže roce byl odstartován plán tzv. druhé pětiletky, ta byla ovšem záhy zrušena a na počátku 60. let se podle dobového tisku a odborné literatury ocitla československá ekonomika v krizi. Na začátku léta 1957 se také uskutečnil II. sjezd Svazu československých novinářů, po kterém údajně vyjádřila část československých novinářů značnou nespokojenost s počínáním režimu³⁸.

Komunistická strana zvyšovala svůj apel na tisk, aby dbal na důsledné zachování bojových principů marxismu a leninismu. Od října 1957 byl založen dálkopisný okruh pro všechny redakce deníků. K tomuto roku také zaniklo 570 titulů novin. Na trhu byl pouze tisk politických stran Národní fronty, mezi nimiž mělo výsadní postavení Rudé právo. Na to režim uplatňoval přísná měřítka - Rudé právo mělo být vzorem ostatním listům. Deník měl mít v té době na paměti zejména nutnost věnovat se pozorně rozvoji družstevnictví a třídnímu boji na vesnici.³⁹

1.1.A.1 Plány KSČ na vydávání HN

První plány na vydávání ekonomického týdeníku představilo už v roce 1956 Ministerstvo školství a kultury a tyto později přešly do kompetence Ministerstva informací a osvěty. Odpovědný orgán předpokládal se vznikem HN v roce 1957.⁴⁰ Definitivní rozhodnutí o přípravě ekonomického listu padlo dne 27. 8. 1956, kdy politické byro ÚV KSČ schválilo vydávání ekonomického týdeníku od 1. ledna 1957, a sice s týdenní periodicitou, v

³⁷ Zdroj: HN, 14. 4. 1957, roč. 1, č. 1.

³⁸ Křivánková, Vatrál, Brno 1989

³⁹ Tamtéž

⁴⁰ *Věc: Ekonomický týdeník (záznam z 5. září 1956, k rukám ministerstva školství a kultury)*. In: NA, Fond ministerstva kultury MK ČSR/ČR; Praha: HN, periodikum 4689, karton 0 nezprac., sign. 24, časopisy - Hospodářské noviny, 1 sv.;

osmistránkovém formátu po vzoru tehdejších Literárních novin a v nákladu 20 tisíc výtisků⁴¹.

Původní návrhy názvu nově vznikajícího periodika hovořily ve prospěch Ekonomického týdeníku, až 17. října roku 1956 se definitivně rozhodlo o názvu Hospodářské noviny. Prvním vydavatelem HN se stalo nakladatelství Orbis⁴² a týdeník tiskly Pražské tiskárny⁴³.

ÚV KSČ v roce 1956 schválil několikabodovou koncepci, čítající návrh na program HN a program pro první číslo, a dále stanovil také účel časopisu. Z celkového programu týdeníku plynulo, že „se bude zabývat aktuálními problémy národního hospodářství ČSR v celé šíři na podkladě plánu rozvoje národního hospodářství, (...) rovněž se bude zabývat hospodářstvím v ostatních zemích tábora socialismu a bude si kriticky všímat i kapitalistických států.“ Dále také, že „HN budou přinášet hospodářské informace, recenze a další.“⁴⁴ Programová koncepce pro první číslo nového týdeníku počítala s tím, že se HN budou zabývat celkovým a perspektivním rozbohem stavu průmyslu a distribuce v ČSR, stejně jako „rozbohem a úkoly jednotlivých odvětví, které pro ně vyplývají z usnesení červnové celostátní konference KSČ, směr a vývoj státního plánu rozvoje národního hospodářství na rok 1957.“⁴⁵ Časopis se měl také zabývat aktuálními problémy související se zlepšením řízení a plánování národního hospodářství. Celkovým účelem nového periodika pak mělo být podle plánů odpovědného ministerstva mimo jiné „pomáhat rozvíjet iniciativu pracovníků v zemědělství za rychlejší rozvoj rostlinné a živočišné výroby, pomáhat při řízení, organizaci a plánování národního hospodářství a výrobních družstev a rozvíjet iniciativu pracovníků na místech k rozsáhlému používání místních zdrojů surovin a materiálů.“⁴⁶

Jak vyplynulo z pozdějších záznamů z materiálů kulturního a ideologického oddělení ÚV KSČ, týdeník HN měl být koncipován tak, aby postupně nahradil některý dosud existující tisk i „neprosperující“ závodní periodika⁴⁷.

1.1.A.2 První číslo HN

⁴¹ Srov. NA, Fond ministerstva kultury MK ČSR/ČR, Praha: HN, periodikum 4689, Karton O nezprac., sign. 24, časopisy - Hospodářské noviny, 1 svazek;

⁴² Orbis, n. p., Praha - Vinohrady, Stalinova 46;

⁴³ Pražské tiskárny n. p. Praha 12.

⁴⁴ *Věc: Ekonomický týdeník (záznam z 5. září 1956, k rukám ministerstva školství a kultury)*. In: Fond ministerstva kultury MK ČSR/ČR; Praha: HN, periodikum 4689, karton 0 nezprac., sign. 24, časopisy - Hospodářské noviny, 1 sv.;

⁴⁵ Tamtéž

⁴⁶ Tamtéž

⁴⁷ „Na základě prověrky periodického tisku byl usnesením sekretariátu ÚV KSČ 30. 10. 1958 zrušen časopis Chozrasčotný zpravodajca (15 tis náklad, 20x ročně vycházel) - jeho roli nahradí týdeník Hospodářské noviny.“ Zdroj: *Informace, připomínky a stanoviska oddělení ÚV KSČ pro vedoucí soudruhy*. In: NA, Fond 05/3, a. j. 164, sv. 22, listů 65)

Už z prvního čísla týdeníku Hospodářských novin, které vyšlo 14. dubna 1957, se dá vyčíst, že mu KSČ dala vzniknout za účelem vyplnění mezery na trhu. Jak jsem naznačila výše, dosud totiž neexistoval týdeník, který by se věnoval čistě podpoře socialistické vize hospodářské výstavby a řízené ekonomiky. To se ostatně mohli dočíst ti, kterým se dostalo zmíněné první číslo HN do ruky. „Předkládáme širokému okruhu hospodářských pracovníků první číslo ekonomického týdeníku HN, následujeme tak cestu Sovětského svazu a dalších lidově demokratických republik (...), vydáváním Hospodářských novin se vyplňuje mezera v našem tisku, kterou dlouhou dobu pociťovali naši hospodářští pracovníci i široká veřejnost, neboť až dosud chyběl list, který by byl tribunou pro pravidelný výklad, popularizaci a rozbor hospodářských otázek souvisejících s rozvojem našeho národního hospodářství, s jeho úspěchy, problémy i obtížemi, zejména takových stránek, které přesahují rámec jednoho rezortu a mají všeobecnou platnost,“ informovala redakce původních HN odběratele na titulní straně prvního čísla. Jak bylo naznačeno ve sdělení, tvůrci čerpali inspiraci u zahraničních listů, například u sovětského „Promyšlene-ekonomičeskaja gazeta“ nebo u magazínu „Die Wirtschaft“ vydávaného v Německé demokratické republice. Také úloha týdeníku byla jasně popsána na titulní straně: „Je přirozené, že náš tisk je povolán sehrát při prosazování opatření, které mají zvýšit efektivnost národního hospodářství, vysoce aktivní úlohu. To platí tím naléhavěji, že až dosud u nás ekonomická propaganda a zvláště hospodářská publicistika nedržely krok s bouřlivým rozvojem hospodářství. Boj za plnění únorového zasedání Ústředního výboru KSČ - toť programový úkol i pro Hospodářské noviny. Vždyť není jen shodou náhod, že začínají vycházet právě v těchto dnech.“⁴⁸

První číslo Hospodářských novin bylo plné budovatelských a dalších ideologických hesel, která měla vyburcovat společnost ke spolupráci. HN si zároveň přisoudily roli jakéhosi 'učitele', tak jak to bylo zakotveno v tiskové legislativě. „Jde o to, aby všude bylo jasno, že již schválený plán na rok 1957 zabezpečuje další progresivní rozvoj národního hospodářství (...) Je třeba umět vysvětlit všeobecnou platnost požadavku efektivnosti, který se vztahuje jak na oblast průmyslové, zemědělské a stavební výroby, na oblast vnitřního i zahraničního obchodu, tak na oblast hospodaření ve školství, výzkumu a zdravotnictví.“⁴⁹

Ani komunistická propaganda v HN se nezapomněla pozastavit nad „nepřátelskou kritikou“: „Nepřátelská propaganda se snaží všemožně překrucovat smysl našich opatření. Ale její výpočty nevyjdou ani tentokrát. Všechnen náš lid uvítal program, který Ústřední výbor KSČ vytyčil, pro další rozvoj socialistické výstavby. Mohutný rozvoj iniciativy a aktivity,

⁴⁸ HN, 14. 4. 1957, roč. 1, č. 1

⁴⁹ Tamtéž

kterým na něj odpověděl, je důkazem, že náš lid dokáže překážky a obtíže překonat a zabezpečit dalších vzestup našeho hospodářství, další rozvoj socialistické výstavby. A HN, jako bojovný hospodářský časopis, k tomu jistě cenným podílem přispějí.⁵⁰

1.1.B Hospodářské noviny v 60. letech na cestě k Pražskému jaru

Komunistická strana se na počátku šedesátých let začala potýkat s neúspěšnými dopady a odezvami na hospodářské a další reformy a s nimi se začala vynořovat také jistá nedůvěra ve společnosti. Prevencí další negativní rezonance na veřejnosti měla být nově zavedená opatření v tisku. O veškerých záležitostech souvisejících s tiskem přitom od roku 1959 rozhodovalo příslušné oddělení Ministerstva školství a kultury⁵¹. Chod redakcí nejen Hospodářských novin v té době začaly ovlivňovat a komplikovat nové koncepce strany ohledně přidělu papíru. KSČ chtěla na jednu stranu zvyšovat náklad periodik, na stranu druhou nedisponovala dostatečným množstvím papíru. Přesto na počátku 60. let vypočítala nové zvýšené limity, které měly být v této oblasti naplněny do roku 1965⁵². Podle nich měl denní tisk a ostatní periodika potřebovat v roce 1965 okolo 75.684 tun papíru, což oproti roku 1959 představovalo navýšení spotřeby papíru o 64,6 procent⁵³. KSČ vydala vzhledem k situaci v červenci roku 1960 dvě směrnice týkající se situace tisku – „Rozvoj periodického tisku Československé socialistické republiky v letech 1961 – 1965“ a „Základní směrnici rozvoje periodického tisku do roku 1965“.⁵⁴ Hlavním cílem směrnic bylo zvyšovat náklad periodického tisku a bojovat s nedostatkem papíru. Strana si v období třetí pětiletky uvědomovala důležitou roli tisku, prostřednictvím něhož mohla zdůrazňovat tzv. „výchovnou roli státu“. Rozhodla se mimo jiné vybudovat další závod na barevný tisk. Zároveň oznámila, že plány politického byra ÚV KSČ zvyšují nároky na tiskárny ministerstva spotřebního průmyslu a nároky na Poštovní novinovou službu (PNS)⁵⁵.

HN a opatření ÚV KSČ tohoto období

⁵⁰ HN, 14. 4. 1957, roč. 1, č. 1

⁵¹ Například v prosinci 1960 podaly HN k rukám Ministerstva školství a kultury /oddělení periodického tisku neúspěšnou žádost o změnu titulu na Ekonomické noviny. Zdroj: NA, fond MK ČSR/ČR, Praha: periodikum 4689/HN, Karton: O nezprac., sign. 24 časopisy - Hospodářské noviny, 1 svazek);

⁵² Srov. NA, Fond 05/3, ÚV 1958 - 1961; *Směrnice o rozvoji periodického tisku*. In: arch. j. 164, sv. 22, listů 65;

⁵³ Pro ilustraci, v roce 1961 vycházelo v ČSSR 1 210 titulů novin a časopisů s celkovým jednorázovým nákladem 17 340 600 výtisků, dále 22 deníků s nákladem 3 304 300 výtisků, 637 ostatních časopisů s jednorázovým nákladem 12 062 500 výtisků a také 443 závodních periodik. Srov. NA, Fond 05/3: Přehled tisku v ČSSR v roce 1961.

⁵⁴ Srov. NA, Fond 05/3, ÚV 1958 - 1961; *Směrnice o rozvoji periodického tisku*. In: sv. 22, arch. j. 164;

⁵⁵ Hlavní obrysy rozvoje periodického tisku v nadcházejícím období třetího pětiletého plánu byly stanoveny v dokumentech politického byra ÚV KSČ ze 7. 7. 1959. Srov. NA, Fond 05/3, ÚV 1958 - 1961; *Základní směrnice rozvoje periodického tisku do roku 1965*. In: sv. 22, arch. j. 164.

Na počátku 60. let se ÚV KSČ rozhodlo v souvislosti s počínající ekonomickou krizí převést vydávání HN z vydavatelství Orbis⁵⁶ do vydavatelství ÚV KSČ Rudé právo⁵⁷. Už 30. června 1960 zaslala podle dobových záznamů publikační skupina oznámení nakladatelství Orbis. Na základě usnesení sekretariátu ÚV KSČ ze dne 7. dubna 1961 pak bylo rozhodnuto, že týdeník Hospodářské noviny bude s účinností od 1. prosince 1961 vycházet pod správou nového vydavatele.

Předávání HN do rukou Rudého práva bylo spjato také se stanovením dalšího programu pro tento týdeník. Stálo v něm, že „hlavní náplní časopisu bude systematická popularizace hospodářské politiky a komplexní konkrétní ekonomiky a práce našich závodů,“ a dále, že „časopis bude přinášet praktické články a zkušenosti z oblasti řízení, organizace, plánování a financování výrobních hospodářských jednotek, podniků, závodů, národních výborů a jednotných zemědělských družstev ve světle úkolů třetího pětiletého plánu rozvoje národního hospodářství ČSSR.“⁵⁸ Redakce od této chvíle čelila větším tlakům vládnoucí KSČ, která často žádala o dodatečné rozšíření rozsahu HN kvůli různým příležitostem, které potřeboval režim zdůraznit. I z tohoto důvodu zřejmě rozhodlo v červnu roku 1964 vydavatelství Rudé právo o tom, že Hospodářské noviny budou od 1. července téhož roku vycházet ve dvanáctistránkovém rozsahu a s nákladem 40 tisíc výtisků. Od října téhož roku se pak rozsah ještě navýšil na 16 stran.

Hospodářské noviny v době tzv. Šikových reforem

HN se v první polovině 60. let staly názorovou tribunou jednotlivých názorových proudů, které se vyrojily v souvislosti s postupnými ekonomickými změnami. Ty zahájil ekonom Ota Šik, který se soustředil na problematiku kritické analýzy centrálně plánované ekonomiky, poté, co byl zvolen do čela Ekonomického ústavu ČSAV. Šik záhy získal na svou stranu (i přes nelibost vládnoucí garnitury) řadu podobně smýšlejících lidí⁵⁹.

Reformy ve zkratce

⁵⁶ Vydavatelství Orbis na přelomu 50. a 60. let vydávalo časopisy, které se soustředily na oblast ministerstva kultury, dále časopisy zahraničně propagačního a zahraničně politického významu a časopisy některých nevýrobních rezortů. Podle závěrů ÚV KSČ z té doby se vydavatelství ukázalo jako účelné - vedle „odevzaných“ HN vydávalo například časopisy Lidová tvořivost nebo Osvětová práce. Vycházel tu také týdeník Československý rozhlas a televize. Srov. NA, fond 05/3, ÚV 1958 - 1961, sv. 4, listy 401 - 507, sign. 413.

⁵⁷ V roce 1978 sídlila redakce Rudého práva na Florenci 3, v Praze na Novém Městě (HN, 1978, č. 15). HN v té době sídlily na adrese U Obecního domu 3, Praha 1; Více o nakladatelství v další kapitole.

⁵⁸ Srov. NA, fond MK ČSR/ČR, Praha: periodikum 4689/HN, Karton: O nezprac., sign. 24 časopisy - Hospodářské noviny, 1 sv.;

⁵⁹ Šulc, Z.: Jak se rodila, kam směřovala a proč byla potlačena tzv. Šikova reforma. In: Acta Oeconomica Pragensia, roč. 15, č. 7, 2007.

Reformy, o nichž se zpětně začalo hovořit jako o tzv. Šikových reformách, aniž by jejich tvůrcem byl sám Ota Šik, přišly na scénu v době krachu třetí pětiletky a v období, kdy poprvé v éře tzv. řízené (plánované) ekonomiky došlo k poklesu národního důchodu. Režim postupně přijal za své fakt, že model centrálně plánovaného hospodářství se neosvědčil a začal pouštět ke slovu různé odborníky, jejichž hlasy se mimo jiné začaly objevovat v diskusních příspěvcích v ekonomickém tisku, potažmo v HN. Spolu s podporou nově vznikající reformy ve společnosti začala slábnout také cenzura a ekonomové měli větší šanci publikovat⁶⁰.

Jako Šikova reforma se mnohdy nepřesně označuje dokument s názvem „Hlavní směry zdokonalování plánovitého řízení národního hospodářství“, který ÚV KSČ schválil po měsících, ba letech dohadování v lednu roku 1965, tedy v době, kdy už se objevovala kritika proti tzv. sovětské praxi v hospodářství. Předchozí rok (1964) byl i v dobovém tisku prezentován jako rok boje o charakter reformy. Do něj se ve finále promítly představy lidí z nejvyšších politických pozic. První verze reformního balíku sice vznikala ve Státní komisi pro řízení a organizaci, jejíž teoretické skupiny byl Šik předsedou, než ale získala reforma konečnou podobou, prošla řadou změn.

Rudé právo a Hospodářské noviny jakožto dva orgány vládnoucí KSČ se v době největší diskuse o reformě i po jejím definitivním schválení snažily publikovat jak články na její podporu, tak kritické ohlasy⁶¹. Ačkoliv byla reforma schválena v roce 1965 a téhož roku byly přijaty první kroky, o několik měsíců později se rozhořel nový spor mezi tzv. plánovači (lidé z KSČ) a teoretiky (teoretická část členů Státní komise pro řízení a organizaci) a z toho důvodu se pozdrželo přijetí čtvrté pětiletky. Další pětiletý plán pro hospodářství nakonec komise schválila v říjnu roku 1966.⁶²

Po známkách uvolnění cenzury a celkového „ovzduší“ v oblasti svobody tisku a projevu nakonec došlo v druhé polovině 60. let ke změnám v nastaveném systému, režim opětovně upevnil cenzuru a té se s novým tiskovým zákonem č. 81/1966 Sb.⁶³ dostalo prvního ukotvení v právním řádu Československa. KSČ tak zároveň poprvé v historii přiznala existenci cenzurních opatření a přejmenovala dosavadní cenzurní úřad na Ústřední publikační službu.

Týdeník v reformních dobách

⁶⁰ Šulc 2007

⁶¹ Například v roce 1966 publikovaly HN v č. 17 kritický článek J. Goldmana o „velkých skocích“, v němž se autor snažil dokázat, že „velké skoky patří do tělocvičny, ale ne do ekonomiky.“ Zdroj: HN, roč. 10, č. 17.

⁶² Šulc 2007. Srov. http://www.praha.eu/jnp/cz/extra/rok_68/ekonomika/index.html [8. 12. 2009].

⁶³ Srov. <http://www.koncelik.eu/tiskovy-zakon-81-1966/> [14. 12. 2009].

Dne 8. ledna vyšly Hospodářské noviny v novém layoutu. Změnily logo a v týdeníku přibylo stránek. Redakce HN odůvodnila změny takto: „Potřeba rozšířit rozsah i náklad Hospodářských novin a učinit opatření, aby mohly maximálně účinně a komplexně plnit úkoly, kterým jim připadají jako ekonomickému týdeníku ústředního výboru Komunistické strany Československa, vznikla v těchto týdnech a měsících, kdy strana, realizující usnesení XII. sjezdu, klade mimořádný důraz na další rozvoj národního hospodářství, jmenovitě na jeho vysoce intenzivní vývoj.“⁶⁴ Hospodářské noviny si také pro následující čísla vytyčily nové úkoly: „Prvním základním úkolem, na nějž budou HN soustřeďovat hlavní pozornost, bude objasňovat, rozpracovávat a spoluzajišťovat zásady zdokonalení organizace a plánovitého řízení národního hospodářství, (...), druhou základní úlohou Hospodářských novin bude orientovat čtenáře na plnění konkrétních úkolů, které vyplývají z hospodářské politiky strany a vlády. To znamená, že budou věnovat soustavnou péči realizaci národohospodářského plánu na rok 1965 a přípravě a realizaci **čtvrté pětiletky**.“⁶⁵

V tomto duchu pak skutečně týdeník působil. Hospodářské noviny pravidelně informovaly o chystaných vládních změnách v oblasti hospodářství a tlumočily stanoviska a rozhodnutí režimu. Dne 2. dubna 1965 například informovaly o tom, že vláda schválila harmonogram k dalšímu rozpracování a zavádění nové soustavy řízení národního hospodářství. V té souvislosti list představil seznam úkolů pro „pracovníky hospodářské praxe“, mezi nimi například závazek „připravit návrh 4. pětiletého plánu a prováděcího plánu na rok 1966 již s využitím základních principů nové soustavy plánovitého řízení.“⁶⁶ Podobně týdeník také pravidelně zveřejňoval slovenské příspěvky referující o stavu slovenského národního hospodářství⁶⁷.

1.1.C Hospodářské noviny v době Pražského jara

Jak bylo naznačeno v předchozích kapitolách, ekonomická krize první poloviny 60. let rozpoutala ve společnosti touhy po změnách nejen hospodářských, ale i společenských. Z historických souvislostí je známo, že od konce roku 1967, respektive od začátku roku 1968 se s nástupem Alexandra Dubčeka do funkce prvního tajemníka ÚV KSČ⁶⁸ začalo proměňovat politické ovzduší a nastalo několikaměsíční období tzv. uvolnění. To se projevilo také v

⁶⁴ HN, 1965, č. 1, titulní s.;

⁶⁵ Tamtéž

⁶⁶ HN, 1965, č. 13, titulní s.;

⁶⁷ Viz např. Experimenty na Slovensku, In Hospodářské noviny 1965, č. 19, s. 5;

⁶⁸ Vančura, J.: Naděje a zklamání, pražské jaro 1968. Mladá fronta, Praha 1990.

oblasti médií, kterým se postupně dařilo vymanit z přísné cenzury oficiálně zavedené tiskovým zákonem z roku 1966.

Průběh roku 1968 a proměny v kontrole médií

Tisku se v průběhu jara podařilo dostat z područí jak předběžné, tak i následné cenzury. Svůj vliv na tom mělo několik faktorů - už v únoru roku 1968 přešel režim jen k následné cenzuře a cenzurní aktivity převedl od ÚPS do kompetence ministerstva kultury.⁶⁹ Dne 5. dubna přijala strana tzv. program pražského jara, který formuloval mimo jiné základní teze nové mediální politiky. Celý proces uvolňování médií byl završen v červnu téhož roku přijetím nového zákona č. 84/1968 Sb.⁷⁰, který na několik měsíců zrušil cenzuru⁷¹. Nařízením č. 39 z 13. června byl následně úplně zrušen cenzurní orgán a tato situace tzv. relativně svobodných médií trvala až do zimy. Situace se výrazně promítla také do nákladu tisku, který zejména z časopisů, mezi něž spadaly i HN, rostl. Podle odborné literatury⁷² KSČ nadále kontrolovala personální a hospodářskou politiku médií, v níž měly právě HN „vynikat“. Konec svobody ve všech médiích nicméně teoreticky skončil už čtyři dny po srpnové intervenci vojsk zemí Varšavské smlouvy do Československa, když se nejvyšší představitelé země zavázali i k tomu, že dostanou média zpět pod kontrolu (více další kapitola).

O čem psaly Hospodářské noviny

V roce Pražského jara měl redakci Hospodářských novin na starosti Josef Vlček. Jakkoliv podle pamětníků nebyl nikterak skalním stoupencem vládnoucího režimu⁷³, v době uvolňování politických poměrů se tu proti němu vytvořila určitá opoziční skupina. Nedá se však říct, že by se tyto události ve velkém promítly do obsahové podoby Hospodářských novin vydaných v klíčových měsících roku 1968. Magazín nadále pokračoval v informování o hospodářských událostech a k aktuální politické situaci se příliš nevyjadřoval. Pozoruhodné nicméně je, že se redaktoři „nebáli“ napsat o tom, že se domácí hospodářství nachází dlouhodobě ve svízelné situaci.⁷⁴ I nadále byly častým tématem titulních stran ekonomické reformy a přestavby. Dne 23. února 1968 věnoval magazín titulní stranu dvacátému výročí února 1948. V úvodníku s názvem Únor 1948 a vývojové problémy ekonomiky autor

⁶⁹ Srov. http://iksz.fsv.cuni.cz/IKSZ-40-version1-citanka_koncelik_bednarik.pdf [14. 12. 2009].

⁷⁰ Viz. <http://www.koncelik.eu/zakon-84-1968/> [14. 12. 2009].

⁷¹ Srov.: § 17(1) Cenzura je nepřipustná.(2) Cenzurou se rozumějí jakékoliv zásahy státních orgánů proti svobodě slova a obrazu a jejich šíření hromadnými informačními prostředky. Tím není dotčena pravomoc prokurátora a soudu. Zdroj: tamtéž.

⁷² Srov.: http://iksz.fsv.cuni.cz/IKSZ-40-version1-citanka_koncelik_bednarik.pdf [14. 12. 2009].

⁷³ Vycházím z osobního rozhovoru s někdejším šéfredaktorem HN Jiřím Sekerou ze dne 15. 12. 2009.

⁷⁴ Viz *Úprava ekonomických nástrojů*. In: Hospodářské noviny, 1968, č. 1, s. 3.

zhodnotil kladně výsledky únorových událostí, mimo jiné těmito slovy: „Významně posílily linii KSČ. Její návrh pětiletky se stal východiskem pro vypracování pětiletého plánu hospodářského rozvoje. Umožnila to nejen změna stranickopolitické struktury a stabilizace zahraničně politické orientace, nastalé po Únoru. Hlavní bylo, že návrh KSČ představoval jediné řešení za změněného postoje západních mocností k Československu. V tomto smyslu zesílila hospodářská orientace na potřeby Sovětského svazu a lidově demokratických států.“⁷⁵

1.1.D Hospodářské noviny po Pražském jaru: 70. a 80. léta

Bezprostředně po skončení procesu tzv. pražského jara vyvodila komunistická strana důsledky také pro redakci Hospodářských novin. Po vstupu sovětských vojsk do Československa se strana, jak už bylo řečeno v předchozí kapitole, zavázala k tomu, že dostane média znovu pod svou kontrolu. Ještě v srpnu roku 1968 byl usnesením č. 292 zřízen nový cenzurní orgán, a sice Úřad pro tisk a informace. Jeho působnost byla zakotvena v

⁷⁵ Srov: Únor 1948 a vývojové problémy ekonomiky, In HN 1968, č. 8, titulní s.;

zákoně č. 127/1968 Sb.⁷⁶. Zákon upřesnil funkci cenzurního orgánu a obnovil předběžnou cenzuru, čímž skončilo krátké období svobody tisku. Následujícího roku (1969) došlo spolu s federalizací ČSSR⁷⁷ ke změně působení ÚTI - úřad se změnil na Federální úřad pro tisk a informace, v rámci něhož začaly fungovat dva orgány - ČÚTI (se sídlem v Praze) a SÚTI, který dohlížel na tisk slovenský⁷⁸. Veškerá opatření a nařízení úřadů se měla opírat o požadavky oddělení masových sdělovacích prostředků ÚV KSČ. Po ustanovení nových kontrolních úřadů se ÚV KSČ začalo zbavovat nepohodlných lidí v redakci. Zelenou tomu dalo především dubnové plénum roku 1969⁷⁹, kdy byl podle odborné literatury odstartován vedle tzv. politické normalizace také proces normalizace v médiích.

V HN začala tato mašinérie odchodem dosavadního šéfredaktora Vlčka. Toho v dubnu roku 1969 nahradil v redakci Jiří Sekera, dosavadní šéfredaktor Rudého práva⁸⁰, kterého podle jeho slov nové vedení strany potřebovalo někam „přesunout“⁸¹. Ani jeho pobyt ve vedoucí pozici HN ale neměl dlouhého trvání. Dne 12. 11. 1970 byl na základě usnesení ÚV KSČ ze dne 16. 10. 1970⁸² Sekera odvolán z funkce šéfredaktora na základě rozhodnutí Jiřího Mathausera, pověřené osoby z ČÚTI, a na jeho post strana dosadila Rudolfa Kostku, který šéfoval HN až do roku 1989. Jiří Sekera pak setrval dlouhé roky v týdeníku na pozici vedoucího rubriky „světová ekonomika“.

Strana spolu s těmito opatřeními znovu stanovila tzv. politicko-ideový program a zaměření tisku. V něm mimo jiné stálo, že „posláním Hospodářských novin, jakožto

⁷⁶ **Zákon ze dne 13. září 1968 o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředků:** Národní shromáždění Československé socialistické republiky se usneslo na tomto zákoně: § 1(1) V zájmu dalšího pokojného vývoje je třeba, aby v oblasti periodického tisku a ostatních hromadných informačních prostředků nebyly narušovány důležité zájmy vnitřní a zahraniční politiky státu. Zároveň je třeba zabezpečit všestrannou péči o rozvoj periodického tisku a ostatních hromadných informačních prostředků.(2) Jako orgány státní správy se zřizují Úřad pro tisk a informace, na Slovensku Slovenský úřad pro tisk a informace. Na Úřad pro tisk a informace přechází dosavadní působnost ministerstva kultury a informací podle zákona č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích, ve znění zákona č. 84/1968 Sb.; v témže rozsahu přechází dosavadní působnost pověřence Slovenské národní rady pro kulturu a informace na Slovenský úřad pro tisk a informace. Úkolem úřadů pro tisk a informace je zejména jednotně usměrňovat a kontrolovat činnost periodického tisku a ostatních hromadných informačních prostředků. Srov. <http://www.koncelik.eu/zakon-127-1968/> [15. 12. 2009].

⁷⁷ Ústavní zákon 143/1968 Sb. „O československé federaci“. Zákon upravil uspořádání Česka a Slovenska na federativní zřízení.

⁷⁸ Srov. Končelík, nepublikováno. Dostupné na http://iksz.fsv.cuni.cz/IKSZ-40-version1-citanka_koncelik_bednarik.pdf [14. 12. 2009].

⁷⁹ KSČ odstranila Alexandra Dubčeka z politické scény. Srov. článek Václava Tikovského s názvem *Duben 1969, Nástup normalizace*. In: Reflex, 23. 4. 2009. Dostupné na <http://www.reflex.cz/Clanek35830.html> [14. 12. 2009];

⁸⁰ I Jiří Sekera patřil k „reformní větvi“, Rudé právo získalo během jeho působení v době událostí Pražského jara přezdívku „růžové právo“.

⁸¹ Vycházím z osobního rozhovoru s panem Sekerou, který proběhl dne 15. 12. 2009. Profil Jiřího Sekery v kapitole 4.3.A.

⁸² Srov. NA, fond MK ČSR/ČR, Praha: periodikum 4689/HN, Karton: O nezprac., sign. 24 časopisy - Hospodářské noviny, 1 sv.;

ekonomického týdeníku ÚV KSČ, je objasňovat hospodářskou politiku strany, zejména přispívat k řešení věcných problémů československé ekonomiky, jakož i k rozpracování koncepčních otázek rozvoje národního hospodářství, problémů jeho organizace, řízení a plánování.⁸³ HN měly také pravidelně informovat o ekonomice socialistických, kapitalistických a rozvojových zemí. Strana navíc začala snad prvně pracovat s konceptem svého čtenáře, když ekonomický týdeník označila za „list stranických a hospodářských pracovníků, učitelů a posluchačů vysokých i odborných škol a všech čtenářů, zajímajících se o hospodářství doma i v zahraničí“.⁸⁴

1.1.D.1 ČÚTI a odpovědné orgány o Hospodářských novinách

V průběhu normalizačních let Hospodářské noviny nepochybně čelily kontrole z „pověřených řad“. Přesto se pamětníci shodují na tom, že si týdeník žil v porovnání s ostatními periodiky tak trochu svým životem (viz následující kapitola).

Výtky na adresu HN, ať už od cenzurního orgánu ČÚTI nebo vedoucích představitelů KSČ se většinou týkaly nedostatečného pokrytí jistého tématu, případně různých jubileí. Například v roce 1977 odbor tisku ÚV KSČ konstatoval, že „Hospodářské noviny č. 32 otiskly nedostatečné množství upozornění na významné jubileum politika.“ Strana tím měla na mysli 60. narozeniny Vasilu Bílaka⁸⁵. Režim toto pochybení vyhodnotil jako „vážnou chybu redakce, která svědčí o malé pozornosti a pohotovosti redakce.“⁸⁶

Hospodářské noviny pak nejčastěji figurovaly ve zprávách ČÚTI o úrovni zpravodajství a publicistiky v ekonomických časopisech. Na konci 70. let konkurovalo HN tematikou a nákladem jen periodikum zvané Družstevní noviny⁸⁷. Kontrolní úřad v té době Hospodářským novinám vyčítal, že má velké procento (údajně až 85 procent) externích spolupracovníků, kteří pocházejí z různých podniků a mohou tak narušovat objektivitu informací v týdeníku. ČÚTI si dělalo pravidelné přehledy struktury příspěvků v týdeníku. Například za období leden až srpen roku 1979 podle úřadu vyšlo celkem 392 příspěvků. Ty se přitom podle zprávy z tohoto roku⁸⁸ týkaly na prvním místě RVHP a zahraničního obchodu (47 - 11,9 %), dále kapitalistických států (44 příspěvků), socialistických států a jejich

⁸³ Srov. NA, fond MK ČSR/ČR, Praha: periodikum 4689/HN, Karton: O nezprac. , sign. 24 časopisy - Hospodářské noviny, 1 sv.;

⁸⁴ Tamtéž

⁸⁵ Vasil Bílak byl v 70. a 80. letech [20. století](http://cs.wikipedia.org/wiki/Vasil_Bi%C4%BEak#Normalizace) hlavním exponentem [brežněvovského](http://cs.wikipedia.org/wiki/Vasil_Bi%C4%BEak#Normalizace) vedení v Československu. Srov. http://cs.wikipedia.org/wiki/Vasil_Bi%C4%BEak#Normalizace.

⁸⁶ *Sdělení z 15. 8. 1977*. In.: NA, fond MK ČSR/ČR, Praha: periodikum 4689/HN, Karton: O nezprac., sign. 24 časopisy - Hospodářské noviny, 1 sv.;

⁸⁷ Hospodářské noviny v té době vycházely v nákladu 85 tisíc výtisků. Zdroj: NA, fond ČÚTI, č. j. 694/79; 24-2.

⁸⁸ *Věc: Zaměření a úroveň publicistiky ekonomických časopisů při plnění úkolů hospodářské politiky strany za leden až srpen 1979 (HN)*. In.: NA, , fond ČÚTI, č. j. 694/79; 24-2.

ekonomiky (36 příspěvků), paliva a energie (32 článků), zbylé texty byly věnované oblasti dopravy nebo vědě a technice. Uvedený vzorek přitom v hodnocení ČÚTI obstál: „Tyto příspěvky měly potřebnou propagandistickou hodnotu, byly charakteristické svou srozumitelností, odborným pohledem a otevřeností při formulování současných problémů v národním hospodářství.“⁸⁹ Úřad také konstatoval, že „odborná a ekonomická úroveň většiny příspěvků HN byla na žádoucí výši.“ Podle pracovníků ČÚTI se ale týdeníku nedařilo naplňovat jeden z „postulátů jeho poslání“, a sice přispívat k řešení věcných problémů současné československé ekonomiky.⁹⁰

Častým předmětem stížností na HN bylo na přelomu 70. a 80. let nedostatečné informování o palivoenergetické otázce. Zejména v roce 1980 byla tato problematika podle záznamů z ministerstva kultury a fondu ČÚTI velmi aktuální. Například při posuzování čísel HN z druhého čtvrtletí roku 1980 došel úřad k závěru⁹¹, že autoři publikovaných materiálů sice vycházeli ze závěrů XV. sjezdu KSČ a úkolů stanovených pro šestou pětiletku, publicistika k problematice paliv a energie ale podle nich nebyla „ani bohatá a ani svojí strukturou neodpovídala plně požadavkům současné situace“. Podle ČÚTI nicméně měla dobrou odbornou úroveň a potřebný analytický charakter. Orgán také redakci vytknul, že nevěnovala u externích autorů potřebnou pozornost důslednější korespondenci uveřejňovaných materiálů se závěry ÚV KSČ a schválenými dokumenty ÚV KSČ a vlády.⁹² Jindy ČÚTI periodikum upozornil, že článek, který se dotýkal situace v palivech v době šesté pětiletky, byl v podstatě odhalením předmětu státního tajemství.⁹³

Hospodářské noviny ale nakonec nikdy nebyly podrobeny vyloženě tvrdé kritice: „Publicistika HN k zmíněným otázkám byla ve svém celku v souladu s hospodářskou politikou strany. Publikované materiály se vyznačovaly potřebnou odbornou a teoretickou úrovní a jednoznačnou marxisticko-leninskou orientací. Přispěly tak k rozšíření poznání čtenáře, k obohacení jejich ekonomického myšlení a poskytly řadu dobrých zkušeností a poznatků z řešení dílčích i celospolečenských problémů.“⁹⁴

V předchozí pasáži jsem naznačila, že ČÚTI vytýkal HN pravidelně jeden nešvar -

⁸⁹ *Věc: Zaměření a úroveň publicistiky ekonomických časopisů při plnění úkolů hospodářské politiky strany za leden až srpen 1979 (HN)*. In.: NA, fond ČÚTI, č. j. 694/79; sign. 24-2.

⁹⁰ Tamtéž

⁹¹ *Věc: Rozbor vybraných tematických okruhů ekonomické publicistiky v HN za II. Čtvrtletí 1980, č. j. 555/80*. In.: NA, fond ČÚTI, č. j. 107 - 788/80, sign. 24-2.

⁹² *Srov. Věc: Rozbor vybraných tematických okruhů ekonomické publicistiky v HN za II. Čtvrtletí 1980, č. j. 555/80*. In.: NA, fond ČÚTI, č. j. 107 - 788/80, sign. 24-2.

⁹³ Rok 1980. ČÚTI: *Závada ve sdělovacích prostředcích, pořadové číslo 06, Hospodářské noviny č. 3/1980, roč. XXIV, 18. ledna 1980*. Vydavatel Rudé právo; autor a název článku: K. Houdek: „Bilance, potřeby, možnosti“. Zdroj: NA, fond MK ČSR/ČR, Praha: periodikum 4689/HN, Karton: O nezprac., sign. 24 časopisy - Hospodářské noviny, 1 sv.;

⁹⁴ Tamtéž

množství externích spolupracovníků z různých podniků. Úřadu se takové počínání nelíbilo, protože zastával stanovisko, že „hospodářští a řídicí pracovníci z podniků a výrobně hospodářských jednotek sdělují čtenáři stanoviska a hodnocení z pozice svého stupně řídicí úrovně.“ Následně z toho vyvodil závěr, který stanovoval, že „na stránky HN nepatří názory, které vyznívají polemicky se schváleným stranickým a vládním dokumentům, nebo které nereagují na adresné výtky a přehlížejí požadavky, vyslovené na zasedání ÚV KSČ, a jako polemické mohou být chápány.“⁹⁵

⁹⁵ Tamtéž

1.1.D.2 Normalizace a HN z pohledu lidí přímo z redakce

Relativně svobodné prostředí?

Ekonomický magazín *Hospodářské noviny* měl v období normalizace obvykle až okolo patnácti stránek věnovaných ekonomickým tématům - mezi nimi se často vyskytovaly otázky spjaté s efektivitou plánovaného hospodářství a hospodářskou „krizí“ na západě. Frekventovaná byla témata o železnici, energetice a nechyběly ani ekonomické tipy ze Sovětského svazu. Obsahu ekonomického týdeníků odpovídalo také složení inzerce – HN většinou propůjčovaly dvě až tři poslední strany čísla různým československým podnikům a společnostem, které zde propagovaly své služby a výrobky, případně nabízely zaměstnání.⁹⁶

Na fungování tehdejšího týdeníku vzpomíná Miloslav Budka⁹⁷, někdejší sekretář listu, po revoluci také krátce sekretář stejnojmenného deníku. Z jeho výpovědi⁹⁸ vyplývá, že *Hospodářské noviny* byly i v době normalizace před rokem 1989 tak trochu „svět sám pro sebe“, ačkoliv byly od podzimu roku 1968 oficiálním týdeníkem ÚV KSČ. Působení v týdeníku podle něj bylo uvolněné a přes tehdejší režim a striktní léta normalizace přinášely noviny články, o nichž tehdy informovala i Svobodná Evropa. „Podle mého to bylo z jednoho prostého důvodu. Dlouhodobý šéfredaktor Rudolf Kostka byl za Husákovy éry kamarád tajemníka ÚV KSČ, Jana Fojtíka,“ komentoval situaci Miloslav Budka⁹⁹. Ze známosti pro list údajně plynuly různé výhody, například se vedení redakce na rozdíl od jiných listů nemuselo účastnit porad za přítomnosti ÚV KSČ, kde se probíraly prohršky jednotlivých redakcí. Zde tehdy působil Otto Čmolík¹⁰⁰, který měl na starosti oddělení tiskové propagace. „Psali jsme si proto, co jsme chtěli,“ tvrdí Budka. Podobně na toto období vzpomíná již citovaný Jiří Sekera, již zmíněný šéfredaktor listu v letech 1969 – 1970 (seznam šéfredaktorů viz kapitola **4.3 Personální ohlédnutí za redakcemi Hospodářských novin**)¹⁰¹. Podle něj do HN dokonce přispívali do týdeníku pod různými pseudonymy také lidé nepohodlní režimu.¹⁰²

⁹⁶ Jak redakce informovala v záhlaví inzertních stránek, cena inzerce se podle rozsahu a umístění pohybovala od 14 do 1,50 Kčs a přijímalo ji Vydavatelství Rudého práva.

⁹⁷ Pan Budka působil v HN od roku 1971. Veškeré zveřejněné informace vycházejí z jeho osobní výpovědi ze dne 6. 11. 2009. Viz Příloha č. 2.

⁹⁸ Viz příloha č. 2.

⁹⁹ Opět vycházím z jeho výpovědi ze dne 6. 11. 2009

¹⁰⁰ Otto Čmolík působil v ÚV KSČ od roku 1973. Od roku 1977 byl vedoucím pro oddělení masových sdělovacích prostředků ÚV KSČ. (Informace dostupné on-line např. na www.cibulka.com nebo <http://vetrnemlyny/rozrazil.cz>);

¹⁰¹ Informace vycházejí z osobního rozhovoru s panem Sekerou ze dne 15. 12. 2009.

¹⁰² Opět vycházím z jeho osobní výpovědi ze dne 15. 12. 2009.

1.2 Hospodářské noviny v roce 1989

V roce velkých politických a společenských změn zůstaly Hospodářské noviny alespoň podle ražení publikovaných výtisků týdeníku až do poslední chvíle oficiální „oporou“ státu a komunistického režimu a ještě několik týdnů po listopadu 1989 používaly „nálepku“ ekonomického týdeníku ÚV KSČ. Také témata zůstala podobná jako po uplynulé roky – nabídka často korespondovala s ekonomickými plány vlády, list se věnoval hospodářským mechanismům doma a tomu, jak prosperovalo hospodářství a jeho metody v jiných zemích sovětského bloku. Najít se daly také zmínky o kapitalistickém světě a jeho ekonomice, takové články měly většinou formu srovnání se sovětskou formou hospodářství a kapitalistické hospodářství nevycházelo obvykle z konfrontace vítězně.¹⁰³ Často byly v HN otiskovány přílohy v podobě zákonů v plném znění.¹⁰⁴

Ani grafická podoba týdeníku se dlouhou dobu nezměnila, stránky byly vesměs černobílé včetně fotografií, zdobilo je modré logo a příležitostně červené titulky. Zhruba v polovině roku – 30. června 1989 přibylo na titulní straně nad hlavičkou novin logo hvězdy s heslem „Čest práci“.

Na samém začátku podzimu ještě nebylo z týdeníku znát, že se ve společnosti schylovalo ke změnám. I týden před listopadovým převratem tu byly publikovány texty hodnotící průběh pětiletok nebo kritické příspěvky o pomalém procesu různých hospodářských a jiných změn, jimiž režim apeloval na veřejnost k většímu výkonu.¹⁰⁵ Ještě 17. listopadu vyšly Hospodářské noviny beze změny a týden po listopadovém převratu se na stránkách objevovaly informace o pětiletce. Teprve 1. prosince 1990 publikoval týdeník na titulní straně úvodník pod názvem „*O čem přemýšlíme*“, na kterém se podílela celá redakce. V textu se autoři poprvé zmiňují „o přerodu v politice a plánovaném přechodu k tržní ekonomice.“¹⁰⁶ O týden později pak ze záhlaví týdeníků zmizelo zmíněné logo „Čest práci“.

¹⁰³ Viz článek *Kudy jde kapitalismus podnikání?* In: HN, roč. 1989, č. 2, titulní s.;

¹⁰⁴ Například v č. 2 z roku 1989 otiskly HN na svých listech zákoník práce.

¹⁰⁵ Ještě 10. listopadu byl v HN publikován článek s názvem *Zrychlít a srovnat krok*. In: HN, roč. 1989, č. 45, s. 4. Autor V. Herman v něm mimo jiné napsal, že „za hlavní je v nejbližším období nutné považovat plnění stanovených úkolů pro daný rok i pro 8. pětiletku.“

¹⁰⁶ In: HN, roč. 1989, č. 48.

1.2.A Týdeník ve vlastnictví Rudého práva

Týdeník vycházel, jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, první čtyři roky (od vzniku týdeníku v roce 1957 do roku 1961) ve vydavatelství Orbis. Později ho začalo vydávat Rudé právo a tisknout Rudé právo tiskové podniky¹⁰⁷.

Vydavatelství mělo v průběhu socialismu různé podoby. Podle tehdejšího pracovníka vydavatelství Karla Kmocha¹⁰⁸ měly týdeník v kompetenci až do ledna roku 1968 Tiskařské závody Rudé právo, v rámci nichž fungovaly tři pobočky - Praha, Bratislava a Ostrava podobně, jako fungoval zaběhnutý systém od dob první republiky. V rámci společnosti existoval také tzv. vydavatelský úsek, který se staral o distribuci, inzerci a účetnictví.

Situace se změnila v průběhu roku 1968, kdy začalo vydavatelství Rudé právo spadat pod Tiskové podniky ÚV KSČ. Organizace byla tzv. tristem, neboli útvarem sdružujícím tři samostatné podniky s právním subjektem a společnou výrobní náplní. Vedle *Vydavatelství Rudé právo* sem patřily *Tiskařské závody* se zmíněnými pobočkami v Praze, Ostravě a Bratislavě a *Nakladatelství Svoboda*.

Do Vydavatelství Rudé právo byly vedle redakce Hospodářských novin začleněny redakce deníku Rudého práva, dále různých magazínů a od ledna 1968 sem spadaly také veškeré krajské deníky¹⁰⁹. V roce 1971 přibýly do vydavatelství také Zemědělské noviny a programový týdeník Rozhlas a československé televize. Podle Karla Kmocha měl krok vedle ideologického především ekonomický podtext¹¹⁰. Například Zemědělské noviny byly na začátku sedmdesátých let velmi ziskové¹¹¹. Také celý podnik, kam spadalo Vydavatelství Rudé právo, na tehdejší poměry profitovalo¹¹². Vydavatelství disponovalo strojním a výrobním zařízením, které převzalo od bývalé Agrární strany, používaly se například švýcarské rotačky Wifag. Ty se i pod správou KSČ využívaly do konce 80. let.

Ke změně používané techniky došlo v roce 1988 poté, co byly dokončeny tiskové závody v Praze na Florenci v ulici Na Poříčí¹¹³. Tehdy rozhodla KSČ i přes protesty pracovníků polygrafie o nákupu techniky z tehdejšího východního Německa (NDR) a tiskárny

¹⁰⁷ Zdroj: NA, fond MK ČSR/ČR, Praha: periodikum 4689/HN, Karton: O nezprac., sign. 24 časopisy - Hospodářské noviny;

¹⁰⁸ Pan Kmoch působil jako šéf inzerce vydavatelství Rudého práva. Později byl členem užšího vedení akciové společnosti *Economia a. s.*; veškeré informace vycházejí z jeho osobní výpovědi ze dne 3. 12. 2009.

¹⁰⁹ Jihočeská pravda, Pravda (Plzeň), Průboj (Ústí nad Labem), Pochodeň (Hradec Králové), Svoboda (Praha), Večerní Pravda, Rovnost (Jihomoravský kraj), Nová svoboda (Severomoravský kraj) a večerníky Brněnský večerník, Ostravský večerník.

¹¹⁰ Podle některých pamětníků (Miloslav Budka) se naopak o týdeník HN začala zajímat komunistická strana, protože titul mnohdy otiskoval příliš „svobodná“ témata.

¹¹¹ Odhadem se dá hovořit až o zisku 8 milionů Kčs ročně.

¹¹² Karel Kmoch hovoří o čistém zisku ve výši zhruba 250 milionů ročně.

¹¹³ Redakce sídlila Na Florenci 3, tedy na jiné adrese než tiskárny.

začaly používat méně kvalitní rotačky Bauer. Ve využívání dosavadní techniky ze Švýcarska¹¹⁴ údajně spatřoval ústřední výbor podporu „západního imperialismu“. Vrátili se ke zmíněné dostavbě tiskařských závodů, celý proces se zpozdil skoro o dvacet let. O budování se rozhodlo už v roce 1956, o rok později dal ale režim přednost výstavbě televizních studií¹¹⁵.

Vydavatelství Rudé právo fungovalo až do pádu komunistického režimu. Nástupnickou organizací Rudého práva se stalo vydavatelství Delta¹¹⁶. To hned na počátku roku 1990 uzavřelo smlouvu s nově vzniklou akciovou společností *Economia a. s.* o poskytování vydavatelského servisu nově vzniklému deníku.

1.3 Přejít týdeníku HN do soukromých rukou

Už na přelomu let 1989 a 1990 začali vedoucí představitelé HN podle Jiřího Sekery¹¹⁷ přemýšlet nad tím, jakým směrem se vydat a kde najít po pádu režimu vhodného vydavatele pro týdeník, ačkoliv si část lidí z magazínu údajně myslela, že listopadový převrat přečká beze změny. Celý proces tzv. transformace týdeníku začal v prosinci roku 1989, kdy dorazil na oddělení propagandy ÚV KSČ dopis se žádostí o převedení vydavatelských práv týdeníku HN z ÚV KSČ na Úřad předsednictva vlády ČSSR.¹¹⁸ O záležitosti rozhodoval vedoucí oddělení propagandy Jaroslav Jeník. Po tomto rozhodnutí pověřila tehdejší vláda vedením týdeníku Jiřího Sekeru, který měl před sebou dva hlavní úkoly: najít nové redaktory a především nového vydavatele pro *Hospodářské noviny*, které do té doby vycházely ve vydavatelství ÚV KSČ Praha. Sekera v době tohoto plánování obdržel návrh od Federálního úřadu pro tisk a informace (FÚTI), a sice aby se obrátil na Miroslava Pavla, do té doby ředitele tiskového odboru Úřadu předsednictva vlády ČSSR a mluvčího federální vlády¹¹⁹.

¹¹⁴ Tiskaři tehdy používali stroje ze Švýcarska (WIFAG), které převzali od bývalé Agrární strany.

¹¹⁵ 24. října roku 1957 rozhodlo Ministerstvo spojů o tom, že televizní studiový areál bude vybudován v Praze 4 na Kavčích horách. (Karolinum/kol.autorů 2003: s. 204)

¹¹⁶ Vydavatelství Delta, Na Florenci 1420/3, 110 00 Praha-Nové Město. Vydavatelství Delta vzniklo v březnu roku 1990 z vydavatelství Rudého práva. Jeho ředitelem se stal Vlastimil Košťál. Podle archivu ČTK se převod majetku podařil v srpnu 1990 a vláda dala Deltě právo s ním hospodařit. Srov. rozhovor s V. Košťálem *Já, Vlastimil Košťál: Příběh nejmocnějšího fotbalového bosse, jehož fanoušci nesnáší*. In: server iDNes.cz 1. 7. 2007. Dostupné on-line na <http://zpravy.idnes.cz/ja-vlastimil-kostal-pribeh-nejmocnejsiho-fotbaloveho-bosse-jehoz-fanousci-nesnasi-gej-/kavarna.asp?c=A080701_160333_kavarna_bos> [15. 12. 2009]

¹¹⁷ Na základě jeho osobní výpovědi ze dne 15. 12. 2009.

¹¹⁸ Dne 21. 12. 1989 PhDr. Jan Křelina, ředitel III. odboru, napsal k rukám vedoucího oddělení propagandy ÚV KSČ Jaroslava Jeníka: Vážený soudruhu, na základě předběžné telefonické dohody mezi Tebou a předsedou FÚTI Miroslavem Kusým CSc. žádám o stručný písemný souhlas s převedením vydavatelských práv týdeníku HN z ÚV KSČ na Úřad předsednictva vlády ČSSR. Srov. Č. j. 740/89-III/4689. NA, fond MK ČSR/ČR, Praha: periodikum 4689/HN, Karton: O nezprac., sign. 24 časopisy - Hospodářské noviny.

¹¹⁹ Karolinum/kol.autorů, Praha 2003. Celá vizitka Miroslava Pavla v kapitole 4.3.A této práce.

KAPITOLA DRUHÁ

2. Společnost a tisk v období tzv. spontánní privatizace let 1990 – 1992

Sametová revoluce udala kurz dalšímu směřování politiky a zahájila proces transformace ve společnosti. Změny se nevyhnuly ani médiím jakožto společenským institucím, z nichž se postupně staly subjekty trhu – jednotlivé listy začaly přecházet do rukou soukromých vlastníků nebo začaly vznikat tituly nové a většina z nich podporovala liberální teorii trhu i fungování ostatních pilířů ve společnosti.

2.1 Ekonomické reformy začátku 90. let

Období začátku 90. let se po listopadových událostech roku 1989 neslo ve znamení společenské změny – měnil se jak politický, tak ekonomický kurz a společnost se začala hluboce diferencovat. Vládnoucí skupiny a intelektuální kruhy podporovaly pravicové liberální představy týkající se zejména hospodářství a regulovaného trhu, v kontrastu k tomu ale zpočátku panovaly výhrady vůči privátnímu řízení velkých firem.

Změny ve společnosti uspíšila na začátku devadesátých let touha po svobodném trhu a přechodu na tzv. tržní ekonomiku, která se později začala promítat vedle politiky také do dalších sfér života, mediální oblast nevyjímaje. Čeští politici ve vrcholných pozicích se ještě za federálního uspořádání vzhledli v neoliberálních teoriích ekonomiky. Jejich hlavní propagátoři prosazovali hlavní body těchto strategií – deetizaci (odstátnění), deregulaci, liberalizaci cen, liberalizaci zahraničního obchodu, privatizaci a podporu rozvoje soukromého sektoru. Jejich předpokladem bylo, že postupná aplikace jednotlivých pilířů a přirozeně vyústí do podoby moderní kapitalistické společnosti. Posléze se nicméně ukázalo, že taková transformace je dlouhodobou otázkou.

Přesto v našem prostředí došlo k relativně rychlým změnám: federální vláda začala uplatňovat principy urychlené liberalizace trhu a výrobu, snížila množství státních intervencí, umožnila rychlý rozvoj finančních a hospodářských institucí tržního charakteru a dala tak vzniknout nečekaným problémům. Ve společnosti začaly sílit korupční tlaky a proces rychlé privatizace se začal vymykat zákonu, řada kroků tak proběhla bez dostatečného právního ošetření.

„Řešení není v ničem jiném než v zavedení tržních vztahů, jedině ty nám ukáží, kdo si

co skutečně zaslouží,“ tvrdil hlavní propagátor neoliberální teorie ekonomiky Václav Klaus, ministr financí federální vlády (vlády ČSFR) a její pozdější místopředseda¹²⁰. Právě on předložil hlavní body ekonomické reformy raných devadesátých let a byl zastáncem hbitých hospodářských změn. Základy rychlého privatizačního procesu a přechodu do soukromého vlastnictví se dají doložit například na druhém bodu jeho „základních předpokladů úspěšné ekonomické reformy“. Stojí v něm, že „*čím rychleji reformní proces probíhá, tím větší má šanci na úspěch, základní změny musí být provedeny během dvou let.*“¹²¹ Klaus zároveň kladl důraz na co nejmenší intervence státu do ekonomiky¹²² a byl zastáncem liberalizace cen, zahraničního obchodu a měnového kurzu¹²³. Pro obhajobu privatizace používal ministr financí svůj oblíbený citát z vybraných statí J. S. Milla: „*Dej člověku do trvalého vlastnictví holou skálu a on ji promění v zahradu, dej mu do nájmu na devět let zahradu a on ji obrátí v poušť.*“¹²⁴ Klaus spatřoval základ úspěchu reforem v co největší účasti občanů na nich, respektive na privatizaci – razil proto teorii, že stát musí participaci lidí podporovat různými investičními pobídkami (kupónová privatizace) a nesmí usilovat o co nejvyšší privatizační výnosy.¹²⁵

Tyto procesy se ale – jak už bylo naznačeno - děly bez přijetí dostatečné legislativy. Nedošlo tak například na plány některých ekonomů, jako byl Jan Švejnar, kteří zdůrazňovali na úplný počátek potřebu přijetí odpovídajících zákonů, vzniku výkonných orgánů, které by odpovídaly za transformaci státní správy a dohlížely na realizaci strategie. Švejnar a další ekonomičtí experti, kteří vypracovávali pro federální vládu tzv. návrh strategie přechodu k tržní ekonomice, upřednostňovali místo rychlých reforem přijetí postupných provizorních kroků a až v další fázi příklon k systémovým změnám¹²⁶. Tzv. český přístup prezentovaný Václavem Klausem nakonec nad druhou, tzv. federální cestou, zvítězil – dosud státní podniky začaly být pod tlakem denacionalizace a deetatizace převáděny na akciové společnosti a ty se následně nabízely zdarma veřejnosti v podobě tzv. majetkových kupónů. Pokud se kupóny neprodaly, v druhé fázi se akcie rozprodávaly domácím i zahraničním investorům.¹²⁷ Strategie,

¹²⁰ Zdroj: www.klaus.cz

¹²¹ Klaus, V.: O tvář zítřka. Pražská imaginace, Praha 1991: s. 34.

¹²² „*Čím menší je vměšování parlamentu a čím větší je autonomie vlády, tím snazší je implementace reforem. Parlament musí schválit základní strategii, ale nesmí se pokoušet ji realizovat.*“ (Klaus 1991: s. 34)

¹²³ „*Čím otevřenější je ekonomika, tím efektivněji bude trh fungovat. Trh potřebuje konkurenci, a ta se nedá rychle zavést rozbíjením monopolů pomocí komplikovaných byrokratických opatření, ale přivedením konkurence ze zahraničí.*“ (Klaus, 1991: s. 35)

¹²⁴ Klaus 1991: s. 60.

¹²⁵ Klaus 1991

¹²⁶ Transformační scénář byl zveřejněn například v příloze Hospodářských novin v lednu roku 1990. Zdroj: ŠULC, Z., Stručně dějiny ekonomických reforem v Československu (České republice) 1945–1995. Brno, Doplněk 1998.

¹²⁷ Takový je i případ akciové společnosti *Economia*, která začala vydávat deník *Hospodářské noviny* (viz další kapitoly).

kteřá vstoupila do povědomí pod názvem „kupónová privatizace“, se odehrála ve dvou vlnách – první vlnu odstartoval vznik investičních privatizačních fondů zřízených zákonem o velké privatizaci¹²⁸, během ní přešlo v období od května do prosince roku 1992 do soukromého vlastnictví na tisíc společností. V druhé vlně, která se datuje od března do prosince roku 1994, pak bylo zprivatizováno 861 akciových společností¹²⁹. Kupónová privatizace nakonec tvořila dvě třetiny veškerých vlastnických transformací.

Právě otázka přeměny vlastnických vztahů se stala terčem různých debat a hodnocení. Podle odborníků a kritiků deetatizace a privatizace nespočívalo řešení přechodu k tržní ekonomice jen v soukromém vlastnictví (právu)¹³⁰. Některé názory hovoří o tom, že na začátku 90. let panovalo zkratkovité uvažování o přímé (kupónové) privatizaci a řada jedinců si pletla kolektivní uvažování s podstatou uvažování individuálního – kolektivní uvažování totiž na rozdíl od osobního znamená rozloženou motivaci mezi více osob či skupin, která se liší od motivace vlastníka individuálního. Pokud tak kupónová privatizace uvažovala o kolektivním vlastnictví, „pracovala s jistou iluzí a přežitkem socialismu, nemohla být zcela příznivá a vytvořila živnou půdu pro vznik fenoménu tzv. spontánní privatizace a předprivatizační agónie.¹³¹ Ruku v ruce s těmito jevy šel i postupný výskyt děr v právním systému a hromadění nových problémů, například korupce nebo praní špinavých peněz¹³². „Problém transformace vlastnických vztahů patřil k nejkontroverznějším tématům tehdejší doby a odrážel se také v rozmanitosti názorového spektra ekonomů, a to jak pokud šlo o volbu strategie (léta 1990 – 1991), tak později ve vztahu k její praktické realizaci,“ soudí odborná literatura.¹³³

Za pravdu jí dává mnoho článků publikovaných v té době v českém tisku – jakousi názorovou arénou ekonomů se staly i Hospodářské noviny. Například profesor Lubomír Mlčoch tu v článku s názvem „Česká privatizace: pokuty za rychlost“ označil typ ekonomické

¹²⁸ Zákon č. 92/1991 Sb. – „Zákon o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby“ (Zdroj: www.portal.gov.cz).

¹²⁹ V každé vlně kuponové privatizace si každý dospělý občan mohl zakoupit kupónovou knížku za 35 Kč a k ní známku za 1000 Kč. Kuponová knížka obsahovala 10 kuponů po 100 bodech. Tím se stal DIKem neboli „držitelem investičních kuponů“. Každá vlna privatizace se skládala z několika navazujících kol, v každém kole mohl DIK pomocí kuponů uplatnit poptávku po vybraných akciích v kursu stanoveném pro příslušné kolo, současně uplatňovaly od druhého kola poptávku i investiční fondy. Pokud poptávka nepřevyšovala nabídku, akcie byly zájemcům v zaknihované formě připsány na účet ve Středisku cenných papírů a zbytek akcií příslušné společnosti postoupil do dalších kol. Pokud poptávka převyšovala nabídku, zájemcům nebyly akcie příslušné společnosti připsány a postoupily všechny do dalšího kola. Zbytek akcií po posledním kole zůstal Fondu národního majetku. Zdroj: www.wikipedia.cz.

¹³⁰ Šulc 1998

¹³¹ Šulc 1998: s. 78. Srov. Mlčoch 1996: Podle Mlčocha jde o termín ze slovníku vládních ekonomů, který má označovat stav „ani trh, ani plán“ – jedná se období, kdy stát úplně ztratil právo na výkon vlastnických práv.

¹³² Management a široký okruh lidí okolo se mohl obohacovat na úkor majetku státních podniků. Zdroj: Šulc 1998: s. 79.

¹³³ Šulc 1998: s. 90

transformace, kterou zažívali Češi na začátku 90. let za „krátkou cestu.“¹³⁴ Ekonom charakterizoval českou privatizaci slovy mimo jiné takto: „*Krátká cesta znamená, že vláda provede co nejrychlejší formální změnu především právních institucí, a tím odstartuje spontánní procesy přirozeného výběru. Relativně krátké období změn právních institucí a prvotního rozdělování společenského kapitálu se z povahy věci nedá příliš regulovat, jde o nevyhnutelně špinavý proces*“. Z autorových slov vyplývá, že nesdílí s tvůrci českých ekonomických reforem stejný názor, pokud jde o důraz na rychlost změn, v textu nicméně připouští, že proces byl v českém i zahraničním prostředí mnohými hodnocen příznivě. Kladné názory jsou ale soudě Mlčochova stanoviska krátkozraké: „*Krátká cesta vyvazuje vládu rychle z ekonomiky jen zdánlivě, a je tedy "krátká" spíše ve smyslu "přání otcem myšlenky"*.“ V souvislosti s tím nicméně připomíná, že hnacím motorem privatizace a ekonomické transformace byla podobně jako v řadě dalších oblastí změna politického kurzu a snaha odklonit se od dosavadní mentality: „*Rád bych poukázal na to, že snaha o co nejrychlejší uskutečnění privatizace v našich českých podmínkách (ale platí to zřejmě i obecněji) nenacházela své odůvodnění jen v oblasti čisté ekonomické teorie neoklasicismu, evolucionismu či ekonomické informatiky. Důvody byly též - pokud ne především - povahy politické.*“¹³⁵

¹³⁴ Mlčoch 1996. In: Hospodářské noviny, 8. 10. 1996.

¹³⁵ Tamtéž

2.1.A Odraz ekonomických reforem ve společnosti

Polistopadové ekonomické reformy měly nepochybně svůj dopad také na tehdejší českou, respektive československou společnost, jíž podobně jako odbornou veřejnost začala otázka hospodářské transformace názorově štěpit. Ačkoliv liberalizace trhu práce umožnila volný pohyb pracovních sil, stát se musel potýkat s novým fenoménem – nezaměstnaností. Nejenže se počet lidí bez práce v roce 1991 vyšplhal na svoji historickou hranici 14,13 procent, objevil se ale i v dosud netradiční oblasti – nouzi o práci začali pociťovat například zemědělci a jiní pracovníci primárního sektoru. Vysoká nezaměstnanost se odrazila také na prudkém poklesu HDP, na kterém se vedle toho podepsala i měnová reforma roku 1991 a devalvace měny.

Na řadu přišlo také dočasné snížení životní úrovně a posléze postupná příjmová diferenciací. Zatímco lidé čekali finanční boom po vzoru bohatého západu, ceny a daně vzrostly a reálné mzdy se v prvních letech po revoluci pohybovaly v porovnání s ostatními demokratickými zeměmi Evropy na nízké úrovni¹³⁶. Náladu ve společnosti lze dobře ilustrovat na úryvcích z dopisu občana, který zveřejnil ve své sbírce z devadesátých let někdejší ministr financí Václav Klaus. *„Váš úsměv při tom, když mluvíte o utahování opasků, mnohé lidi zmátl. Nebrali Vás asi vážně. Nechtějí chápat, že to je jediná možnost, jak docílit, abychom to, co jezdíme obdivovat do jiných zemí, měli doma,“* napsal jistý pan Krčka Klausovi.¹³⁷ Podle něj si většina lidí od sametové revoluce představovala okamžitý přerod – přepych v podobě pravidelných zahraničních dovolených nebo exotického jídla. Vedle poklesu nálady ve společnosti se v dopise hovoří také o stávkách nespokojených zemědělců: *„Měl jsem radost, když jste odbourali dotace a díky tomu se v krámech ceny masa objevily v té výši, za jakou je zemědělci vyrábějí. Poprvé jsem se cítil jako zákazník, který má možnost drahý výrobek nekupovat a myslet si, aby si ho dali za klobouk a čekat, co s ním udělají. A oni udělali. Vlítli na Vás a na vládu a hrozí dokonce nějakou stávkou“*.¹³⁸ Na závěr dopisu autor ministra ujišťuje, že mezi lidmi jsou i tací, kteří chápou nezbytnost polistopadových změn, a nabádá ho k trpělivosti s českou mentalitou. Otázkou české mentality se po revoluci začala znovu zabývat řada sociologů a návyky české společnosti se staly předmětem mnohých výzkumů. Do hledáčku expertů se dostaly také mediální instituce a změny v chování médií.

¹³⁶ Šulc 1998: s. 95 – 97

¹³⁷ Klaus 1991: s. 80

¹³⁸ Klaus 1991: s. 81

Ekonomické a společenské změny byly jinak pochopitelně reflektovány také v českém tisku a ostatních médiích, což se pokusím dokázat na případu Hospodářských novin, které dokonce, dá se říct, využily situace, že na českém trhu chybí titul, který by občany, ale i vybrané vrstvy obyvatelstva informoval o plánovaných změnách, reformách, atd.; Dokazují to zákony a vyhlášky zveřejňované v HN na začátku devadesátých let.

2.2 Stav polistopadové společnosti

Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, raná 90. léta se vyznačují vedle změn politických a ekonomických také postupným přerodem společnosti jako takové. Sociologické studie zabývající se tímto obdobím se věnují zejména problematice české mentality a identity poznamenané dlouhými roky tzv. totality. Její vliv se podle mnohých autorů projevil nejen na úrovni jednotlivce, ale i na fungování institucí nebo politických přístupech a chování politických aktérů. Komplikovaný byl v této souvislosti v daném období také nevyjasněný vztah mezi státem a občany.¹³⁹

Podstatná část sociologické veřejnosti, respektive vybraného vzorku, spojuje s procesem demokratizace vznik řady společenských neduhů a v charakteristice české společnosti zdůrazňuje různá negativa. Jindřich Fibich například hovoří o „*kořenech mentálních a personálních návyků z komunistické minulosti, vůči nimž se snažila vymezovat krajní pravice a profitovala pak z antikomunismu*“.¹⁴⁰ Autor si také půjčuje od svých kolegů definici, podle níž je znát, že se po roce 1989 „dostalo svobody vnitřně nesvobodným lidem“. Podle sociologů, kteří vesměs vycházejí už ze studií T. G. Masaryka,¹⁴¹ se u českého lidu i v nové době (myšleno po listopadových událostech) projevovaly vlastnosti, jako je sklon k malosti, submisivité nebo napodobování. Řada názorů také hovoří o tom, že český národ se v té či jiné době snažil „proplout bez komplikací“ a hledal jistou „duchovní formu“ úniku – mezi jinými cynismus a tzv. „švejkovštinu“¹⁴².

Hovoříme-li o duchovních hodnotách, v nově formující se demokratické společnosti paradoxně i přes sepjetí církve a národa v době těsně před převratem přetrval z „dob minulých“ odtažitý postoj k náboženství. Zajímavý pohled na věc přináší Tomáš Halík ve

¹³⁹ Šafaříková, V. a kol.: Transformace české společnosti. Doplněk, Brno 1996, s. 251.

¹⁴⁰ Šafaříková a kol. 1996: s. 250 a 251.

¹⁴¹ Šafaříková a kol. 1996: s. 255

¹⁴² Šafaříková a kol. 1996: s. 256

sbírce Společnost v přerodu¹⁴³, když se zamýšlí nad příčinami toho, proč i po roce 1989 Češi patřili (a dodnes patří) spolu s Lotyšskem a bývalou NDR k nejateističtějším zemím této planety. Podle něj není na vině jen deprivace věřících, perzekuovaných komunistickým režimem, ale velkou měrou se na přežitku českého ateismu, podílel v devadesátých letech fakt, že „samotná církev byla ve své většině příliš vyčerpaná“¹⁴⁴. Podle Halíka neměla církev dostatek sil ani prostředků, aby se po revoluci stala přední transformační silou společnosti, a velký boom „zbožnosti“ se proto po listopadu 1989 nekonal: „*Projevila se opotřebenost kléru – stárí a únava mnoha duchovních, izolace většiny z nich od teologického vývoje a nových forem církevního života ve světě,(...), nepřipravenost na nové úkoly.*“¹⁴⁵ Za jednu z možných příčin odlivu společnosti od církve označuje Halík také fakt, že položila důraz na obnovu institucionálních struktur a lidé zároveň projevovali částečný odpor se sounáležitostí k jakýmkoli institucím. Církevní programy navíc podle něj dostatečně nekorespondovaly s tehdejšími politickými a ekonomickými strategiemi¹⁴⁶. Ateismus se proto podle Halíka dá od pádu komunismu vnímat jako jistá „neviditelná zbožnost“ a „náboženská lhostejnost“¹⁴⁷.

Jistá lhostejnost se na začátku devadesátých let u občanů objevila také v právní oblasti. Za ukazatel můžeme považovat kupříkladu vývoj kriminality – ta vzrostla mezi lety 1989 a 1993 o celých 400 procent¹⁴⁸. Snad všechny sociologické studie zdůrazňují, že proces transformace sebou nesl potřebu vzniku nových pravidel. Vedle již zmíněných zákonů upravujících oblast ekonomickou apelovala odborná veřejnost na vznik nové ústavy. V Československu sice platil ústavní dokument z roku 1960, respektive pozměněný z roku 1968, společnost ji ale dostatečně nerespektovala¹⁴⁹. V opačném případě vedla existence staré ústavy k tomu, že mnozí uplatňovali stará pravidla bývalé komunistické strany, která byla v rozporu s formami parlamentní demokracie. Ústava byla v Česku přijata vládou až po sérii změn ústavních ustanovení, a sice 16. 12. 1992 s platností od Nového roku.

Během první dvou polistopadových roků se nově ustanovená politická veřejnost potýkala také s nedostatkem legislativy, která by upravovala existenci a fungování politických stran a rozdělení a výkon moci. Po 17. 11. 1989 působila na politické scéně dvě významná uskupení, a sice Občanské fórum (OF) a Veřejnost proti násilí (VPN), jež se ustavily v podstatě spontánní reakcí na listopadové události. Zejména OF pak začalo postupně usilovat

¹⁴³ Kol. autorů: Společnost v přerodu (Sborník z konference Demokracie 2000), Masarykův ústav AV ČR, 2000.

¹⁴⁴ MÚ AV ČR 2000: s. 148

¹⁴⁵ Halík 2000. In: Společnost v přerodu

¹⁴⁶ Tamtéž

¹⁴⁷ Srov. Funda 2000. In: Společnost v přerodu.

¹⁴⁸ Šafaříková a kol. 1996: s. 264

¹⁴⁹ Srov. Šafaříková a kol. 1996: s. 58 a 59.

o další politické změny v Česku¹⁵⁰. Kromě těchto dvou subjektů existovaly v prvních měsících po listopadu 89 další strany a hnutí. Vedle svého zaměření a „kurzu“ se dají rozdělit na ty, které fungovaly již před revolucí a pak pouze pokračovaly v činnosti (KSČ), na subjekty, jež obnovily svou aktivitu (ČSSD) a zcela nová hnutí vzniklá po pádu železné opony¹⁵¹. První šanci získat příznivce dostaly tyto politické iniciativy v červnových volbách roku 1990, další formování stranického systému podpořilo o několik měsíců později přijetí Velkého zákona o politických stranách¹⁵². České politické strany pak působily až do konce roku 1992 v rámci federativního Československa, přesto ale tvořily samostatný systém.¹⁵³

¹⁵⁰ Šafaříková a kol. 1996: s. 53.

¹⁵¹ Večerník, Matějů: Zpráva o vývoji české společnosti 1989 a 1998. Praha, Academia 1998, s. 273.s

¹⁵² Zákon č. 424/1991 přijalo Federální shromáždění v říjnu roku 1991.

¹⁵³ Večerník, Matějů 1998: s. 269.

2.3 Média na počátku demokracie

2.3.A Média a právo na počátku 90. let

Podobná situace, nálady a procesy, o nichž jsem hovořila v předchozích kapitolách, zasáhly také oblast mediální. Česká společnost vesměs považovala na počátku 90. let svobodná média za podmínku demokratického vývoje, záruku dodržování pravidel volné soutěže myšlenek a názorů a pojistku proti jakékoliv možnosti návratu ke stavu před rokem 1989¹⁵⁴.

Prvním předpokladem svobodných médií bylo podle společnosti a elity zrušení cenzury. To bylo zakotveno v zákoně č. 86/1990, Sb., který přijalo v březnu roku 1990 Federální shromáždění a změnilo jím tak zákon č. 81/1966 Sb. „o periodickém tisku a ostatních hromadných informačních prostředcích“¹⁵⁵. Novela stanovila, že „cenzura je nepřipustná“¹⁵⁶. Federální shromáždění zároveň o dva měsíce později přijalo zákon¹⁵⁷, kterým zrušilo Federální úřad pro tisk a informace (tzv. FÚTI), někdejší hlavní cenzurní orgán.

První zmíněný zákon o periodickém tisku¹⁵⁸ také upravoval podmínky pro vydávání a rozšiřování periodického tisku, a sice na základě tzv. registrace. Periodický tisk pak mohly na území Česka (Slovenska) vydávat právnické i fyzické osoby, ať už tuzemské, nebo zahraniční.¹⁵⁹ Evidenci periodik má dodnes na starosti ministerstvo kultury.

Vedle tiskového zákona je třeba zmínit další právní normy, které měly vliv na následující fungování médií, respektive tisku. V souvislosti s celkovým trendem převodu majetku do soukromého vlastnictví to byl zákon o soukromém podnikání¹⁶⁰, který zaručil českým občanům, a tím pádem i budoucím vydavatelům a majitelům tisku a ostatních médií, možnost soukromě podnikat. Pozměněn byl také dosavadní hospodářský zákoník¹⁶¹ a vedle toho začal platit zákon o akciových společnostech¹⁶², k němuž se dostanu v souvislosti se vznikem vydavatele HN, akciovou společností *Economia a. s.*;

¹⁵⁴ Jirák, 2000. In *Společnost v přerodu*, s. 108.

¹⁵⁵ Kolektiv autorů: *Dějiny českých médií v datech*. Karolinum, Praha 2003, s. 418.

¹⁵⁶ Cenzurou se v pojetí zákona rozumějí „jakékoliv zásahy státních orgánů proti svobodě slova a obrazu a jejich šíření hromadnými informačními prostředky. Tím není dotčena pravomoc prokurátora a soudu.“ Zdroj: Kol. autorů 2003: s. 418.

¹⁵⁷ Jednalo se o Zákon č. 166/1990 Sb., který zrušil platnost zákona č. 180/1980 Sb. týkající se zmíněného FÚTI.

¹⁵⁸ Zákon o periodickém tisku přijatý v devadesátých letech platil až do roku 2000, kdy byl nahrazen Tiskovým zákonem č. 46/2000.

¹⁵⁹ Pro obě skupiny platí různé podmínky.

¹⁶⁰ Zákon č. 105/1990 Sb. O soukromém podnikání občanů. Tento zákon nabyl účinnosti k 1. 5. 1990. Zdroj: www.justice.cz.

¹⁶¹ Jednalo se o zákon 109/1964 Sb. Zdroj: Benda 2007: s. 27.

¹⁶² Zákon č. 104/1990 Sb. Zdroj: www.justice.cz.

Federální shromáždění se ještě v létě téhož roku vyjádřilo pro vytvoření nové mediální legislativy. Nejprve však politická reprezentace musela formulovat svůj postoj k médiím a jejich úlohu ve společnosti, zároveň si svou pozici začala definovat a budovat média sama. Jejich roli nepochybně ovlivnilo přijetí Listiny základních práv a svobod, kterou Federální shromáždění schválilo v lednu roku 1991. Ta v rámci ústavního pořádku zajistila tzv. svobodu projevu a právo na informace¹⁶³.

2.3.B Tisk a jeho role ve „svobodné společnosti“ raných 90. let

Federální vláda shrnula necelý rok po listopadové revoluci svůj postoj ke sdělovacím prostředkům v tzv. programovém prohlášení. Z něho bylo evidentní, že kabinet bude klást důraz na svobodné fungování médií, stejně tak na svobodné šíření informací a zároveň bude apelovat na to, aby si média, v našem případě tisk, uvědomovala svou roli ve společnosti a určitou míru zodpovědnosti, kterou nesou vůči svému národu a jeho občanům. Vedle těchto hlavních bodů politici volali také po dodržování etických zásad během výkonu novinářského povolání¹⁶⁴. *„Chceme jasně formulovat náš vztah k hromadným sdělovacím prostředkům a jejich úloze v moderní společnosti. (...) Svobodné a nezávislé šíření informací je jednou z podmínek fungování moderního demokratického státu, ve kterém právo na informace¹⁶⁵ patří mezi základní práva občanů. (...) Základem demokracie je však hodnota a důstojnost člověka, respekt k jeho právům. Budeme proto podporovat společenský tlak na zvyšování etiky novinářské práce. (...) Vztahy státu a sdělovacích prostředků se budou regulovat výlučně ústavou a příslušnými zákony,*“ stálo mimo jiné v prohlášení vlády ČSFR premiéra Mariána Čalfy.¹⁶⁶

Odlíšné představy o svém fungování měli ale samotní představitelé médií. Po revoluci považovali za jedinou správnou možnost svého fungování liberální model. Ten se z pohledu mediálních analytiků uplatňuje v liberálně-demokratických společnostech a stojí na zásadě, že jedinými efektivními nástroji v procesu hledání pravdy a objektivitativy jsou svoboda projevu a svoboda tisku¹⁶⁷. Jakékoliv náznaky o zásahu státních orgánů do mediálního trhu a fungování médií se tedy mediální reprezentanti snažili potlačit a prostorem pro argumentaci namířené

¹⁶³ Hovoříme především o paragrafu 17 Ústavního zákona č. 23/1991, v němž stojí, že „Svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny“. Zdroj: www.justice.cz.

¹⁶⁴ První etické kodexy médií byly ovšem přijímány až v druhé polovině 90. let.

¹⁶⁵ Právo na informace bylo legislativně ukotveno v lednu roku 1991, kdy Federální shromáždění přijalo ústavní zákon č. 23/1991 Sb a součástí ústavy se stala Listina základních práv a svobod. Ta upravila svobodu slova a tisku v oddílu druhém „Politická práva“. Zdroj: Kolektiv autorů 2003: s. 419.

¹⁶⁶ Kolektiv autorů 2003: s. 419

¹⁶⁷ Autorem této konkrétní teorie je F. S. Siebert. Zdroj: Reifová akol.: Slovník Mediální komunikace. Portál, Praha 2004. Srov. Siebert, Peterson, Schramm: Four Theories of Press. University of Illinois Press, Urbana 1956.

proti regulaci ze strany státu se stal tisk – v té době již vesměs v rukou soukromých subjektů¹⁶⁸.

Vedle toho se také většina tisku stala zjednodušeně řečeno oporou všech protisovětských a antikomunistických postojů a začala se orientovat na Západ¹⁶⁹. Pokud v té souvislosti mluvíme o vztazích médií a společnosti, v horizontu několika prvních let po sametové revoluci se dá říct, že nekriticky přejímala názory z médií a trvala na tom, že média mají být zcela svobodná – kvalita „nové doby“ v Česku byla v tomto období spojována s ekonomicky a legislativně nezávislými médii.¹⁷⁰

Ačkoliv se proti tomuto konceptu ozývaly nesouhlasné hlasy z řad odborné veřejnosti už dříve, společnost začala být vůči médiím kritická až v době, kdy česká vláda dala vzniknout tzv. duálnímu systému¹⁷¹ a do rukou soukromých subjektů se postupně dostala také audiovizuální média – rozhlas a televize. Na mediální trh tak vstoupila v roce 1994 první soukromá televizní stanice, TV NOVA, a poprvé nabídla českému národu mediální obsah, v němž zábava a „iluze“ začaly převyšovat informační hodnoty. Společnost si postupně začala uvědomovat, že média, která dosud považovala za soukromá, se z podstatné části orientují na trh, tedy poptávku měřitelnou prostřednictvím divácké sledovanosti či poslechnovosti, a jejich nabídka odpovídá požadavkům určitého publika. Bez povšimnutí nezůstala ani skutečnost, že dosud tolik obhajované soukromé vlastnictví, které bylo podle mnohých jedinou zárukou svobody projevu, je jen prostředkem určitých skupin k prosazení svého vlastního zájmu¹⁷². Jak ovlivnil přechod do soukromého a posléze do zahraničního vlastnictví český tisk¹⁷³, se pokusím vysvětlit v následujících kapitolách na příkladu Hospodářských novin.

¹⁶⁸ Jirák 2000. In.: Společnost v přerodu, s. 107.

¹⁶⁹ Tím mám vedle zbytku Evropy na mysli také bývalým režimem opovrhované Spojené státy.

¹⁷⁰ Jirák 2000. In: Společnost v přerodu, s. 110.

¹⁷¹ Systém, kde se audiovizuální média dělí na soukromá a média veřejné služby; Zdroj: Reifová 2004.

¹⁷² Zbořil 2000. In: Společnost v přerodu. Srov. také Jirák 2000. In: tamtéž

¹⁷³ Slovenský tisk tu i přes federativní uspořádání do konce roku 1992 necháváme stranou;

KAPITOLA TŘETÍ

3. Hospodářské noviny v období spontánní privatizace

3.1 Rozložení vlastnictví české tisku do roku 1992

I přes relativně krátké časové období můžeme kapitolu týkající se vlastnictví českého tisku po listopadové revoluci rozložit do dvou fází. Do první z nich bude spadat časový úsek čítající několik měsíců po listopadu 1989, zbytek se dá ohraničit polovinou roku 1990 a rokem 1992. V té době také vznikl deník Hospodářské noviny.

3.1.A Celostátní tisk v roce 1989

Listopadové události neodstartovaly na trhu médií okamžité vlastnické změny. Ještě několik měsíců fungoval – alespoň co do počtu celostátních deníků - v českém prostředí¹⁷⁴ stejný počet titulů jako v bývalém režimu. Pomineme-li otázku vlastnictví, specifikem rozložení titulů byla příslušnost k různým politickým či zájmovým skupinám, případně státním orgánům.¹⁷⁵

V České republice vycházelo krátce po roce 1989 šest plnoformátových¹⁷⁶ deníků. Jednalo se o Mladou frontu, deník Práce, Zemědělské noviny, Rudé právo, Lidová demokracie a Svobodné slovo. Jak již bylo zmíněno v úvodu této kapitoly, tato periodika byla buď v rukou politických stran (Rudé právo)¹⁷⁷, společenské organizace (Mladá fronta) nebo státního orgánu, konkrétně ministerstva (například Zemědělské noviny vydávalo ministerstvo zemědělství). Vedle těchto titulů byly k dostání na pultech ještě další dva celostátní deníky, Československý sport a Obrana lidu¹⁷⁸. Jak vyplývá z názvu, jednalo se o specializované listy – se sportovní a armádní tematikou.

Hospodářské noviny jako deník v tomto období ještě neexistovaly. Pod stejným názvem vycházel týdeník vydávaný zmíněným nakladatelstvím Orbis a posléze Rudé právo jako orgán ÚV KSČ (viz kapitola 1.1. **Stručná historie týdeníku HN**).

¹⁷⁴ Kapitolu vztáhnou jen na Česko, musíme ovšem podotknout, že periodický tisk fungoval v rámci federativního uspořádání ČSSR.

¹⁷⁵ Benda 2007

¹⁷⁶ Pro klasifikaci tohoto termínu použiji termín z publikace Josefa Bendy, který plným formátem rozumí deníky se všemi rubrikami. Zdroj: Benda 2007: s. 88.

¹⁷⁷ Stejný případ byl i tehdejší týdeník Hospodářské noviny, který dále vydávalo Rudé právo.

¹⁷⁸ Benda 2007

3.1.B Stav celostátního tisku od roku 1989 do roku 1992

Polistopadové období do roku 1992 se na trhu tisku dá podobně jako v hospodářské oblasti nazvat obdobím spontánní privatizace. Ačkoliv řada titulů vycházela ještě v polovině roku 1990 beze změny, ve většině tištěných médií už byl v roce 1991 v plném proudu přechod do soukromého vlastnictví¹⁷⁹. Na trhu se objevily také nové tituly, což je mimo jiné případ Lidových novin. Za nový list se dají považovat také Hospodářské noviny, které ovšem prošly za socialismu jiným vývojem než Lidové noviny – oba dosavadní týdeníky zastávaly před rokem 1989 jiný politický směr.

Markantní bylo na počátku 90. let také tzv. odpolitizování médií¹⁸⁰, které vyústilo mimo jiné ve svobodnou volbu šéfredaktorů. Ti byli dosud dosazováni komunistickým aparátem¹⁸¹. Kurz „odpolitizování“ se projevil také v nechuť novinářů sdružovat se do jakýchkoliv spolků, které by hájily jejich zájmy a pracovní náplň – většina médií fungovala v duchu liberální teorie.

Když se vrátíme k privatizaci, je třeba zmínit, že tento proces v podstatě zahájil deník Mladá Fronta, který byl do té doby v rukou Socialistického svazu mládeže¹⁸². Titul byl nejprve převeden v lednu roku 1990 pod správu soukromého subjektu Mladá fronta, nakladatelství a vydavatelství, který se prozatím stal majetkem nově ustanoveného Svazu mladých (nástupce Socialistického svazu mládeže).¹⁸³ V té době ještě neexistoval žádný právní předpis upravující správu a převod majetku SSM lidu České a Slovenské Federativní Republiky¹⁸⁴. Deník později za komplikovaných okolností¹⁸⁵ začala vydávat společnost M a F a.s., která byla zapsána do obchodního rejstříku v roce 22. srpna 1990. K témuž dni zaregistrovalo Ministerstvo kultury dosavadní deník Mladá Fronta pod novým názvem Mladá fronta DNES.¹⁸⁶ „Nový deník“ se vydával ve stejných prostorách, jaké měl původní deník Mladá Fronta¹⁸⁷ a byl zpočátku prostřednictvím PNS (Poštovní novinové služby) doručován stejným odběratelům, kteří před

¹⁷⁹ Některé tituly jako například Obrana lidu, Lidová demokracie nebo Svobodné slovo se procesu privatizace vyhnuly. Postupem času pak buď zanikly, nebo byly odkoupeny zahraničními vydavateli. Zdroj: Benda 2007.

¹⁸⁰ To v podstatě probíhalo v trendu odklonu od veškerých praktik bývalého režimu (viz úvodní kapitoly).

¹⁸¹ Benda 2007: s. 88 a 89

¹⁸² SSM byla organizace řízená komunistickou stranou, která fungovala od roku 1949, po roce 1971 byl tento svaz jedinou povolenou organizací pro mládež, s „dobrovolně povinným členstvím“. Orgánem SSM byl právě deník Mladá Fronta. Svaz byl zrušen hned v roce 1989 v důsledku pádu komunistického režimu. Následně se řešily spory ohledně jeho majetku. Zdroj: Vildová M.: O privatizaci deníku Mladá Fronta. In: Britské listy, 16. 6. 2005. Dostupné na <http://www.blisty.cz/2005/6/16/art23779.html>

¹⁸³ Benda 2007: s. 91

¹⁸⁴ Zákon 497/1990 Sb. byl přijat až v listopadu 1990 s účinností od 1. 1. 1991 (<http://portal.gov.cz>). Od 18. 5. 1990 přitom platil zákon o zmrzení neuteku společenských organizací, který znemožnil jakékoliv převody.

¹⁸⁵ Věnuje se jim například Marta Vildová: O privatizaci deníku Mladá Fronta. In: Britské listy, 16. 6. 2005. Dostupné <http://www.blisty.cz/2005/6/16/art23779.html>

¹⁸⁶ Benda 2007: s. 94

¹⁸⁷ Dne 31. 8. 2009 vyšlo poslední číslo MF vydávané vydavatelstvím MF a 1. září poprvé vyšla MfD vydávaná společností MaF. Jméno deníku údajně vymyslel Martin Komárek. Zdroj: Vildová 2005.

tím odebírali Mladou frontu¹⁸⁸. Mladou frontu DNES následovaly v přechodu do soukromého vlastnictví také další listy – mimo jiné Rudé právo, Zemědělské noviny nebo Československý sport.

¹⁸⁸ Vildová 2005

3.2 Vznik deníku *Hospodářské noviny* a jeho existence do roku 1992

Deník *Hospodářské noviny* patřil do zmíněné skupiny nově vzniklých celostátních periodik po listopadovém převratu. V odborné literatuře se často ne úplně přesně uvádí, že periodikum vzniklo **21. května 1990** z dosavadního stejnojmenného týdeníku HN. Datum vzniku nového titulu je správný, je ale třeba zdůraznit, že týdeník tímto nezanikl, od stejného dne totiž začal vycházet každou středu jako příloha, respektive součást nových *Hospodářských novin*. Až o rok později se transformoval v samostatný titul zvaný *Ekonom*.

Vznik nového deníku

Dne 25. dubna 1990 byla po ustavující valné hromadě na začátku téhož měsíce dle zákona č. 243/1949 Sb.¹⁸⁹ zřízena a do obchodního rejstříku zapsána pod identifikačním číslem 004 99 153 akciová společnost „ECONOMIA a. s.”¹⁹⁰ se sídlem Na Florenci 3, Praha 1¹⁹¹. O necelý měsíc později - 21. května vydala společnost první číslo nového deníku s názvem *Hospodářské noviny, deník pro ekonomiku a politiku*. Už 28. dubna téhož roku přitom ministerstvo kultury evidovalo toto periodikum pod evidenčním číslem E 4689.¹⁹² Zakladatelem a akcionářem akciové společnosti byly státní organizace a instituce – mezi nimi významné české banky Investiční a poštovní banka (ČSOB) a Komerční banka, Česká tisková kancelář (ČTK), Úřad vlády, dále pak soukromé osoby. Společnost disponovala v dubnu roku 1990 tisíci kusy akcií na jméno ve jmenovité hodnotě 1000,- Kč. Za vznikem deníku stáli dosavadní pracovníci týdeníku, ale i řada dalších, vesměs ekonomických novinářů z jiného prostředí, a částečně také politici, kteří potřebovali prostřednictvím sdělovacích prostředků prosazovat informace spojené s plánovanou ekonomickou reformou.

Plány na vznik deníku a jejich realizace

Koncept ekonomického deníku se podle pamětníků vyvinul z prvotní ideje tehdejší federální vlády založit vládní deník, který bude tribunou různých politických a ekonomických změn té doby. Podle pracovníka bývalých *Hospodářských novin* Miloslava Budky¹⁹³, se tehdy vládě nabízela varianta transformovat tehdy již existující týdeník HN, místo zakládání nového

¹⁸⁹ Zákon o akciových společnostech z roku 1949 byl po revoluci nahrazen zákonem 104/1990 a posléze obchodním zákoníkem.

¹⁹⁰ Německy: ECONOMIA A.G. anglicky: ECONOMIA Ltd, francouzsky: ECONOMIA S.A.; (zdroj: www.justice.cz)

¹⁹¹ Jedná se o stejné sídlo tehdejší redakce týdeníku HN

¹⁹² Zdroj: elektronická evidence periodického tisku dostupná na <http://www.mkcr.cz/scripts/modules/catalogue/list.php?catalogueID=1&lid=1> [17. 12. 2009]

¹⁹³ Vycházím ze jeho osobní výpovědi ze dne 6. 11. 2009.

listu. „Měli jsme k vládě blízko, budoucí ředitel a.s. *Economia* Miroslav Pavel dělal vládě mluvčího a bývalý místopředseda Valter Komárek kdysi spolupracoval s HN,“ vrací se Miloslav Budka k zárodkům projektu založit nový deník¹⁹⁴. Na začátku roku 1990 se proto podle něj a dalších bývalých zaměstnanců týdeníku *Hospodářských novin* začalo komunikovat s vládou a Miroslav Pavel¹⁹⁵ se stal „styčným důstojníkem“ těchto jednání¹⁹⁶. Ačkoliv bylo brzy rozhodnuto, že se HN stanou deníkem, členům redakce brzy došlo, že i vzhledem k nové, polistopadové éře, není vhodné být účelovým zařízením vlády. „Uvědomili jsme si, že by nebylo dobré podnikat časté změny pokaždé, když se změní vláda,“ shodli se někdejší sekretář HN Miloslav Budka se svým tehdejší kolegou, ekonomickým redaktorem Josefem Vratislavem¹⁹⁷.

První ředitel akciové společnosti Miroslav Pavel přiznává, že tehdy v podstatě využil situace. Vzpomíná, že nápad ekonomického deníku se zrodil v jeho hlavě už před listopadem 89. „Koncepti jsem měl připravenou už koncem roku 1988, politické změny to vše jen urychlily,“ tvrdí Pavel¹⁹⁸. Netají se tím, že jako dřívější mluvčí vlády, bývalý ekonomický novinář a pozdější šéf Československé televize, znal spoustu lidí a měl tak v době zakládání deníku HN dostatek kontaktů. Miroslav Pavel zastává ale názor, že například akcionáři nebyli lidem kolem novin tolik nápomocní, jako spíše mnohdy vyvíjeli různý tlak na redakci a vedení *Hospodářských novin*. „Chvíli jsme se setkávali s představou, že HN budou vládní deník, federální vláda nicméně později z projektu vystoupila, takže se to nikdy nestalo,“ popisuje ústřední postava tohoto období *Hospodářských novin*. Zaměstnanci redakce HN měli údajně zpočátku obavy, jestli se čistě ekonomický, celorepublikový deník na trhu ujme¹⁹⁹. Pavel po necelých dvaceti letech od založení deníku připouští, že si rizika se svými kolegy neuvědomovali²⁰⁰.

Lidé, kteří stáli u vzniku deníku²⁰¹, se shodují, že realizace plánu měla od začátku roku 1990 rychlý spád. Vzhledem ke kontaktům tehdejších pracovníků a částečně i absence složitých právních předpisů bylo založení akciové společnosti, vytvoření redakce i vydání prvního čísla deníku otázkou několika měsíců. Velký problém nebyl ani s redakcí nových HN

¹⁹⁴ Opět vycházím ze jeho osobní výpovědi ze dne 6. 11. 2009. Viz. Příloha č. 2.

¹⁹⁵ Současný ředitel vydavatelství Vltava-Labe-Press, bývalý generální ředitel společnosti *Economia a. s.*, jeden z jejích zakladatelů a někdejší šéfredaktor *Hospodářských novin*. Celá vizitka Miroslava Pavla v kapitole 4.3.A této práce.

¹⁹⁶ Ve hře o založení vládního deníku byl podle pamětníků také tehdejší obdeník *Svět hospodářství*, který vznikal v rámci ČTK. Lidé z toho listu ale následně přešli do redakce *Hospodářských novin*.

¹⁹⁷ Josef Vratislav přišel do *Economia a. s.* z ekonomické redakce ČTK a stál se redaktorem deníku *Hospodářských novin*. Použité informace vycházejí z našeho rozhovoru ze dne 5. 11. 2009.

¹⁹⁸ Na základě jeho osobní výpovědi ze dne 29. 10. 2009. Srov. Příloha č. 1;

¹⁹⁹ Na základě osobní výpovědi Miroslava Pavla ze dne 29. 10. 2009, Srov. Příloha č. 1;

²⁰⁰ Viz Příloha č. 1

²⁰¹ Vizitky některých z nich jsou v kapitole 4.3

- lidé, kteří pracovali v dosavadním týdeníku, měli přejít do listu s novou periodicitou a dojednán byl také přechod bývalých zaměstnanců ČTK z titulu Svět hospodářství²⁰². Podle Josefa Vratislava nastal přechod redaktorů ze Světa hospodářství 15. května, už 21. května pak vyšlo první číslo HN. Karel Kmoch²⁰³ se domnívá, že za přechodem lidí z ČTK do Economie stály částečně ekonomické zájmy některých jedinců. ČTK se jak známo stala jedním z akcionářů Economia a. s., generálním ředitelem tiskové kanceláře byl tehdy Petr Uhl, který zároveň vyjednával o přestupu lidí do nových Hospodářských novin. Uhl nakonec sám vstoupil do nově vzniklé akciové společnosti - jak plyne z úplného výpisu obchodního rejstříku, Ing. Petr Uhl byl do roku 1993 členem představenstva společnosti²⁰⁴.

Podle Miloslava Budky byla v době, kdy vyšlo první číslo deníku (21. května), redakce ještě skromná. Na rozdíl od dnešních poměrů čítala zhruba 45 lidí. Noviny měly v té době ale rozsah pouhých 8 stran bez fotografií a věnovaly se především ekonomickému dění. Jakkoliv nedisponovala redakce v úplných začátcích velkým majetkem, podle pamětníků si nějak vystačila. Například lidé z ČTK přicházeli podle Josefa Vratislava s psacími stroji. Na adrese Na Florenci 3, kde podle obchodního rejstříku sídlila akciová společnost Economia, se tehdy uvolnily kanceláře Rudého práva, které firma hned v prvních měsících fungování deníku HN pronajala a redaktoři tu našli své útočiště.

Majetek v rukou Economia a. s.

V porovnání například s procesem privatizace Mladé fronty nebyla transformace dosavadního týdeníku HN a zakládání akciové společnosti - budoucího majitele deníku natolik složitá, respektive neprůhledná. Podle prvního ředitele Economia a. s. Miroslava Pavla to bylo částečně ovlivněné historií titulu. Komunistická strana, respektive Rudé právo, list a majetek s ním spjatý hned po revoluci vrátila vládě (viz kapitola **1.3 Přechod týdeníku HN do soukromých rukou**), která posléze vložila podíl do již zmíněné vznikající akciové společnosti. „HN vydávalo až do revoluce Rudé právo a tiskly je stejnojmenné tiskárny, proto bylo třeba se vyvázat z jejich vlastnictví. Tehdy ale v Rudém právu působil ochotný tajemník, a ten - protože šlo o vládní projekt - podepsal, že pouští HN a majetek s nimi spojený. Ten tak přešel vládě a pak nové akciové společnosti,“ popsál Miloslav Budka²⁰⁵. Stejně na tuto situaci vzpomíná někdejší pracovník Vydavatelství Rudé Právo, který později tvořil užší vedení Economia a.s., Karel Kmoch. Podle něj byly Hospodářské noviny v době privatizací jediné

²⁰² Tehdejší obdeník

²⁰³ Opět vycházím z jeho osobní výpovědi ze dne 3. 12. 2009.

²⁰⁴ Dá se dohledat v obchodním rejstříku dostupném na www.justice.cz.

²⁰⁵ Opět vycházím z jeho osobní výpovědi ze dne 6. 11. 2009

mimo hranice zákona. Jak vyplynulo z kapitoly **1.3 Přechod týdeníku HN do soukromých rukou**, vedení KSČ tehdy podepsalo oprávnění²⁰⁶ k převodu majetku Rudého práva předsednické vládě.²⁰⁷

Komplikovanější než transformace majetku byl podle zakladatelů nového vydavatelství samotný proces zakládání akciové společnosti. V úvodu této kapitoly stojí, že *Economia a. s.* se zakládala ještě podle starého zákona z roku 1949. Vedle splnění náležitostí této legislativy však bylo na začátku devadesátých let ještě potřeba získat povolení dosavadního cenzurního orgánu, povolení Federálního úřadu pro tisk a informace (FÚTI)²⁰⁸. Tento orgán měl mimo jiné na starosti registraci periodického tisku celospolečenského významu. Krátce po svém založení - na podzim roku 1990 se navíc *Economia a. s.* musela potýkat s prvním problémem. Právníci záhy zjistili, že vláda nesmí podnikat, tím pádem nesměla být ani akcionářem. Pětinový podíl vlády se tedy začal nabízet zaměstnancům, iniciátoři se ale nesečkali s velkým úspěchem. Na konci roku 1990 se totiž začínalo hovořit o vzniku dceřiné společnosti *Economie*, která by nesla název Vydavatelství Hospodářských novin. Zatímco zaměstnanci deníku měli zájem o podíl v chystané společnosti, do odkupu akcií původní akciové společnosti se nikdo „nehrnul“. Tzv. kmenové akcie²⁰⁹ si nakonec v roce 1991 od vlády odkoupili Miroslav Pavel se Zdeňkem Mrkvou (po 150 akciích), dále pak například Miloslav Budka nebo Petr Štěpánek. Miloslav Budka podotýká, že přerozdělování akcií už se dělo v době, kdy vedení začalo prvně uvažovat o spolupráci se zahraničním investorem (více následující kapitola). Podle pamětníků mělo vlastnictví akcií Pavlem a Mrkvou, kteří byli zároveň ve vysokých pozicích akciové společnosti, relativně velký vliv při rozhodování o různých otázkách souvisejících s budoucností listu²¹⁰.

Po založení a vyjasnění problematických otázek týkající se akciové společnosti byl v rámci společnosti ustanoven statutární orgán - ten představovalo tehdy šestičlenné představenstvo s prvním předsedou PhDr. Václavem Soukupem. Členové představenstva měli podle podmínek zanesených v obchodním rejstříku zastupovat akciovou společnost s písemným svolením ředitele. Ředitelem *Economia a. s.* se stal - jak už bylo řečeno -

²⁰⁶ Podle Kmocha se na rozhodování o majetku Rudého práva podílel Vasil Mohorita. Ten působil od roku 1988 jako tajemník ÚV KSČ, zároveň byl nejmladším členem vedení. Později se účastnil jednání u kulatého stolu opozice, stal se poslancem federálního shromáždění a člen předsednictva. Po roce 1989 podnikatel, dnes údajně žije v Londýně. (Zdroj např.: Orel, I.; Mediafax.cz, publikováno 17. 11. 1989).

²⁰⁷ Více o této problematice viz předchozí kapitoly **1.3 Přechod týdeníku do soukromých rukou**;

²⁰⁸ Úřad byl zřízen zákonem 180/1980 s platností od 1. ledna 1981. (Zdroj: <http://www.koncelik.eu/zakon-180-1980-futi/>, [31. 10. 2009]) FÚTI zanikl ke dni 31.7.2009. (Zdroj: <http://www.psp.cz/eknih/1986fs/slsn/stenprot/028schuz/s028039.htm> [31.10.2009]).

²⁰⁹ Liší se od zaměstnaneckých akcií, které se smí převádět pouze zaměstnancům, případně se musí vrátit.

²¹⁰ Vycházím z pamětí z osobního archivu Jiřího Sekery.

Miroslav Pavel. Do obchodního rejstříku²¹¹ si později nechala společnost zanést následující předměty podnikání: *vydávání tisk a rozšiřování periodických a neperiodických tiskovin a dalších polygrafických výrobků; produkce, výroba, rozšiřování a prodej zboží vizuálního auditivního a audiovizuálního charakteru; výroba a prodej softwarového vybavení; propagační a reklamní činnost, služby při výstavních, propagačních a dalších akcích; marketing a služby obchodu a masmédiím; příjem, zprostředkování a zveřejňování inzerce.* Veškerou činnost přitom vykazovala podle záznamů obchodního rejstříku do roku 2000.

3.2.A Postavení nově vzniklého deníku na českém trhu

Podoba prvních novin a práce novinářů

Deník Hospodářské noviny vycházel zpočátku v černobílé úpravě v rozsahu 8 stran a vzhledem k někdejšímu federálnímu uspořádání Československa se na titulní straně pravidelně střídala česká a slovenská hlavička HN. První grafické úpravy doznala titulní strana HN až na přelomu ledna a února následujícího roku (1991). Deník neměl zpočátku problém s odbytem. Bylo to z více důvodů – na jedné straně noviny převzaly čtenářský kmen týdeníku Hospodářských novin, na straně druhé noviny stály podle tehdejších pracovníků jen 1 Kčs a lidé si tak kupovali i dvoje nebo troje. Vzhledem k federálnímu uspořádání navíc začaly HN vycházet i na Slovensku a měly tak první roky náklad až 150 tisíc kusů²¹².

Vedle analytických materiálů věnujících se ekonomické transformaci se HN staly tribunou názorů ekonomů a politiků, své stati tu publikovali mimo jiné tehdejší ministr financí Václav Klaus nebo Miloš Zeman. Nový titul rovněž pohotově přinášel plné znění nových zákonů a vyhlášek s příslušnými komentáři²¹³. Obsah z ekonomické a finanční oblasti byl doplněn běžným zpravodajstvím z politického, společenského a kulturního života i ze sportu. Hospodářské noviny rychle získaly významné postavení mezi ostatními deníky, zejména pro svou nadstranickost a objektivitu.

Noviny byly jedinečné zejména pro svůj ekonomický ráz. Jako první deník začaly HN přinášet pravidelné zpravodajství z domácích i světových burz²¹⁴, které doplňovaly také komentáře a rady investorů. Hospodářské noviny z tohoto důvodu zaznamenaly také úspěch v oblasti inzerce, což jim od samého počátku existence zajistilo, že se mohly stát ekonomicky zcela nezávislým listem. Prvním šéfredaktorem ekonomického deníku se stal bývalý

²¹¹ Zdroj: www.justice.cz

²¹² Viz například Klíma, 2004 (Pro srovnání - Financial Times, jeden z hlavních vzorů HN a hlavně celosvětově distribuovaný deník Financial Times měl v té době náklad okolo 300tisíc.)

²¹³ Tak tomu bylo zažito už v případě týdeníků HN

²¹⁴ V roce 1993 HN tuto oblast ještě zdokonalují, když začínají vydávat Burzovní noviny.

šéfredaktor stejnojmenného týdeníku Jiří Sekera²¹⁵, který zde působil od jeho založení do roku 1992.

V této první etapě HN se titul nemusel potýkat s konkurencí. Zatímco Hospodářské noviny byly specifickým deníkem, ostatní deníky zatím „bojovaly“ o svou podobu a postavení na trhu a podle názorů pamětníků (viz přílohy č. 1 a 2) teprve zakládaly ekonomické redakce. Podle prvního generálního ředitele společnosti *Economia a.s.* Pavla těžily HN z politických a ekonomických změn ve společnosti: „Mohli jsme řadu věcí, zákonů zveřejňovat ještě dříve, než začaly platit. Před stabilizací právní situace se podstatná část novin věnovala jen těmto věcem.“²¹⁶ První konkurence Hospodářských novin se objevila až v podobě magazínu *Profit*, který vznikl na začátku 90. let.

Také dle tehdejších ekonomických redaktorů, měl list prvních pár let na trhu privilegované postavení. „Nemuselo se tolik pátrat po informacích, nebyla konkurence, měli jsme svoje zdroje,“ vzpomíná na své působení v rubrice „světové ekonomiky“ tehdejší ekonomický redaktor Václav Lavička.²¹⁷ Podle něj byly výhodou novinářské práce tohoto období jednak dobré vztahy s federální vládou, ale také velký počet lidí v redakci a různé nabídky firem či bank na organizované výjezdy novinářů. „Hodně jsme cestovali na pozvání firem, Česko byl pro zahraniční podniky nepoznaný terén, firmy, jako byl například Siemens, nás zvaly například do Frankfurtu nebo do západního Berlína. Rakušané nám často ukazovali továrny nebo automobilky. Nikdy nás neopomněli, nebyly to ani tolik banky, jako hospodářské komory a průmyslové koncerny,“ popisuje²¹⁸.

Další ekonomický redaktor bývalých HN Josef Vratislav²¹⁹ se domnívá, že deníku na výsluní pomohla i polistopadová situace ve společnosti. „Lidé byli hladoví po informacích a těžko se k nim dostávali. Noviny byly relativně rychlé médium, jediná šance k nim dostat něco ještě rychleji, byl fax,“ vzpomíná Vratislav. Podle něj dokonce ekonomická redakce časem dodávala lidem materiály na disketách a vytvořila tak zárodky pro pozdější elektronické zpravodajství. Josef Vratislav má za to, že HN nebyly tolik privilegované výsadním postavením u vlády, ale spíš vlastní ochotou a iniciativou věnovat věcem prostor. „Přístup k vládě a parlamentu už v té době měly všechny noviny, nemyslím, že existovala

²¹⁵ JUDr. Jiří Sekera působil do 18. listopadu 1991 zároveň jako člen představenstva *Economia a.s.* Zdroj: www.justice.cz. V roce 1968 byl šéfredaktorem Rudého práva.

²¹⁶ Srov. příloha č. 1. Vycházím z osobní výpovědi Miroslava Pavla ze dne 29. 10. 2009.

²¹⁷ Václav Lavička působí v Hospodářských novinách s přestávkami od roku 1990. Vycházím z jeho osobní výpovědi ze dne 22. 10. 2009.

²¹⁸ Na základě jeho výpovědi ze dne 22. 10. 2009.

²¹⁹ Josef Vratislav působil v HN od poloviny roku 1990 do dubna 1992. Pak zakládal *Obchodní věstník*, kde pracuje doteď.

nějak domluva mezi vládou a vedením firmy *Economia*, konaly se tiskové konference... Žádné jiné noviny ale neotiskovaly celé znění zákonů. Hospodářky zveřejňovaly celý zákon ještě před tím, než vstoupil v platnost, což bylo výhodné pro podnikatele,“ popisuje Vratislav důvod výsadního postavení novin²²⁰. Také poměry v redakci se podle pamětníků částečně lišily od ostatních titulů. Dá se například říct, že v porovnání s nově vzniklými periodiky působil v *Hospodářských novinách* starší kolektiv. Podobu nově vzniklému deníku v podstatě vstěpila skupina tzv. „osmašedesátníků“²²¹. Přišli sem ale i noví lidé²²². Velká část z nich přešla ze zaniklé ekonomické redakce ČTK a ze jmenovaného obdeníku *Svět hospodářství*²²³. „*Svět hospodářství* a ČTK se staly líhni nových HN. Přišla jsem například Alena Drábová, Josef Vratislav, Dušan Špak, Blanka Růžičková...“ potvrzuje Václav Lavička, když se vrací k polistopadovému fungování deníku. Zdůrazňuje také, že redakce měla po uplynutí určitého období o třetinu více pracovníků než nyní²²⁴. Kupříkladu jen rubrika zahraniční ekonomiky disponovala šesti redaktory. Personální kapacita v redakci a tiskárnách údajně umožňovala režim tzv. „předpracovaných stránek“. „Už v úterý odpoledne jsme vyráběli stránky na čtvrtek,“ tvrdí Lavička.

²²⁰ Viz Příloha č. 3, vycházím z jeho osobní výpovědi ze dne 5. 11. 2009

²²¹ Mezi ně patřil zmíněný první šéfredaktor Jiří Sekera, ale i další. Mimo jiné Vladimír Brabec (bývalý šéf ekonomické redakce ČTK) nebo Bořek Homola.

²²² Ze známých tváří stojí za zmínku například Jana Bobošíková nebo Jan Klíma. Vycházím z osobního rozhovoru s ekonomickým redaktorem Václavem Lavičkou.

²²³ Periodikum, které sloužilo ředitelům podniků.

²²⁴ Pozn.: Redakce HN má v současnosti okolo 70 pracovníků. (Zdroj: www.hn.ihned.cz, [31. 10. 2009])

3.3 Příchod prvního zahraničního investora do *Economia a. s.*

Hned na počátku 90. let se majitelé deníků a ostatních periodik s vidinou zisku začali orientovat na západní investory. Jinak tomu nebylo ani v případě Hospodářských novin. Jejich vydavatel, společnost *Economia a. s.*, byla jednou z prvních společností, která nabídla své akcie do zahraničí. Už v roce 1990 začalo jednání o „joint venture“ se zahraničními zájemci²²⁵. Jednalo se o spolek *Eurexpansion*²²⁶, v němž měla majoritu francouzská společnost. Ten získal v listopadu 1991 celých 45 % akcií *Economie*. Jednalo se o francouzsko-německo-americké konsorcium, respektive vydavatelství, jehož spolujatelé se později staly *Handelsblatt* a *Dow Jones*. K 18. listopadu 1991 došlo podle obchodního rejstříku ke změnám ve složení představenstva a byla ustanovena čtyřčlenná dozorčí rada²²⁷. Téhož roku bylo také do rezervního fondu převedeno emisní ažio²²⁸ k 820 akcím akciové společnosti *Eurexpansion* v celkové výši 4 140 000 FRF.

O velikosti podílu holdingu *Eurexpansion* na akciovém kapitálu se hovořilo v době, kdy trh zasáhla cenová devalvace koruny²²⁹. Francouzská společnost chtěla původně v *Economia a. s.* získat třetinovou účast, což představovalo vklad 4,315 milionů francouzských franků, devalvace ale částku „srazila“ na 2,770 milionu FRF a česká a francouzská strana tak začaly vyjednávat o navýšení podílu *Eurexpansion* v akciové společnosti *Economia*. První návrh navýšení počítal s tím, že by zahraniční vlastníci za původní nezměněnou částku získali skoro 50% podíl. *Eurexpansion* podle tehdejších pracovníků HN nabídla *Economii* ústupek, když oznámila, že se spokojí se 45% podílem na akciovém kapitálu²³⁰. Tento krok posléze zamíchal kartami v celkovém podílu akcií v akciové společnosti – zbylých 55 akcií bylo rovným dílem po 11 procentech rozptýleno mezi tři banky a ČTK, další podíl připadal podle původního záměru také na Úřad předsednictva vlády, ten se ale, jak již bylo zmíněno, svého podílu zřeklo s tím, že se jakožto státní instituce nemůže podílet na soukromých podnikatelských aktivitách. Akcie tedy odkoupil Miroslav Pavel a

²²⁵ Dne 20. září 1990 obdrželi zaměstnanci společnost *Economia* dopis od tehdejšího ředitele, který informoval o tom, že akciová společnost odkoupila 200 svých akcií zpět od Úřadu předsednictva vlády ČSFR. Ty byly přednostně určeny k prodeji zaměstnancům společnosti za nominální cenu. (Zdroj: Soukromý archiv Jiřího Sekery).

²²⁶ Celý názvem Evropské sdružení ekonomického tisku. Více informací o tomto konsorciu se dá ve francouzštině najít pod tímto odkazem < http://www.persee.fr/web/revues/home/prescript/article/colan_0336-1500_1990_num_86_1_2265> [17. 12. 2009]

²²⁷ Dozorčí rada měla v té době dva členy ze zahraničí / Francie – byli jimi Olivier Gillet a Cécilie Dutreilová, kteří funkce zastávali do října roku 1994. Viz www.justice.cz

²²⁸ Emisní ažio představuje rozdíl mezi akciemi v nominální hodnotě a akciemi v emisní hodnotě.

²²⁹ Ta se odehrála v říjnu 1990;

²³⁰ Zdroj: soukromý archiv pana Jiřího Sekery.

Zdeněk Mrkva²³¹.

Francouzská vydavatelská firma vstoupila podle pamětníků na český trh se záměrem vybudovat celoevropskou síť ekonomických titulů. Vedle *Economie* a tím i *Hospodářských novin* se tak v tomto období podílela na vzniku nového ruského deníku *Commerçant*, dále se orientovala například na Polsko nebo Maďarsko. Podle pamětníků „brousilo“ francouzské vydavatelství *Expansion*, které bylo součástí holdingové společnosti *Eurexpansion*, kolem *Hospodářských novin* už v době, kdy existoval jen týdeník.²³²

Ve vydavatelském holdingu, který vznikl v září roku 1989, drželi 60 procent Francouzi, 20 procent západoněmecký *Handelsblatt*, 15 procent americká společnost *Dow Jones* a zbylých 5 procent italská *Classe Editori*.²³³ Společnost *Eurexpansion* se v dobách svého rozmachu podílela na vydávání osmi deníků, 13 týdeníků, 7 měsíčníků a 1 newsletteru v celkem 16 evropských zemích.

Co se týče osudu *Eurexpansion*, plán společnosti na vybudování celoevropské sítě ekonomických deníků a časopisů ztroskotal velmi záhy. Podle výpovědí tehdejších zaměstnanců akciové společnosti *Economia*, zanikla iniciativa v době, kdy vydavatelství přišlo s plánem nového ekonomického titulu ve Francii. To mu přineslo finanční problémy a následný krach²³⁴. *Imperium Servana-Schreibera* se údajně začalo hroutit už v červenci 1991, kdy podle hospodářské přílohy deníku *Figaro* z 15. a 16. 1. 1991 skupina *Expansion* postoupila jeden ze svých titulů – švýcarský deník *L'Agefi* – společnosti *Desfossés International*. O rok později přišel na řadu deník *La Tribune* prodaný za 70 milionů franků a následovaly další tituly. Začátkem roku 1994 se počet zaměstnanců vydavatelství z dosavadního počtu okolo 600 zredukoval na 277. Téhož roku pak schválila správní rada skupiny *Expansion* vstup skupiny odborného tisku *CEP Communication* do kapitálu *Expansion*, v němž získala 51 procentní podíl.²³⁵

Tím se postupně rozhodlo o budoucnosti *Hospodářských novin*, kterou zpočátku čeští manažeři *Economia* a. s. nemohli příliš ovlivnit. Ve francouzském vydavatelství měli totiž podíl partneři *Handelsblatt* a *Dow Jones Investments*, a po vypořádání aktiv *Eurexpansion* v roce 1994 získal hlavní podíl ve společnosti *Economia* a.s. právě vydavatelský holding *Handelsblatt – Dow Jones Investments B.V.*²³⁶. Vstup dvou velkých vydavatelů ekonomického

²³¹ Viz Výpis z obchodního rejstříku dostupný na www.justice.cz. IČO 004 99 153.

²³² Vydavatel z *Expansionu* Jean Luis Servan-Schreiber údajně vyhledal tehdejšího šéfredaktora Jiřího Sekeru už na přelomu roku 1989 a 1990, a sice poté, když ho na něj odkázal někdo z redakce *Lidových novin*. (zdroj: materiál z osobního archivu Jiřího Sekery);

²³³ Zdroj: soukromý archiv Jiřího Sekery

²³⁴ Pavel 2007

²³⁵ Zdroj: soukromý archiv Jiřího Sekery

²³⁶ Holding byl společným podnikem *Verlagsgruppe Handelsblatt GmbH* patřící do německé skupiny

tisku na český trh měl podle tehdejších pracovníků zajistit deníku stabilitu (Viz následující kapitola 3.3.A).

3.3.A Zpětný pohled na příchod Francouzů do vydavatelství *Economia a. s.*

Podle jednoho ze zakladatelů *Hospodářských novin* Miroslava Pavla byla spolupráce s prvním zahraničním investorem motivována zejména politicky. „HN byly předmětem různých hospodářských a politických tlaků. Objevovaly se snahy je získat pro určitá politická řešení,“ vzpomíná na tuto dobu Pavel. „Zahranického partnera jsem chtěl jako záruku nezávislosti. V okamžiku, kdy tam byl první investor, už si politici dávali větší pozor na to, jak s námi zacházeli,“ soudí.

Jak připustil Pavel a jeho tehdejší spolupracovníci, *Hospodářské noviny* nepotřebovaly na rozdíl od ostatních nových nebo transformovaných titulů na českém trhu zahraničního investora kvůli kapitálu a nedostatku peněz. HN byly samy o sobě výdělečné. Miroslav Pavel dokonce připouští, že prodání podílu francouzské firmě bylo jeho životní chybou.²³⁷ Názor, že vstup zahraničního investora do *Economie* nebyl nutný, sdílí s bývalým generálním ředitelem také ekonomický redaktor Václav Lavička²³⁸ a další. Z jeho výpovědi vyplývá, že HN byly po dobu prvních tří až čtyř let na výsluní, měly exkluzivní postavení na trhu a slušný příliv inzerce. V akciové společnosti se údajně vyplácela dividenda až ve výši 800 procent, fungovaly tu zaměstnanecké akcie, které se udělovaly v závislosti na délce zaměstnaneckého poměru, a firma byla celkově velmi zisková. Pan Lavička si pamatuje dokonce na období po cenové liberalizaci (přelom let 1992 a 1993), kdy vzrostly zaměstnancům platy až o 100 procent. „Nastupoval jsem v průběhu roku 1990 do HN za 4,5 tisíce a můj plat se pak vyšplhal na devět tisíc,“ dokládá na vlastním příkladu²³⁹.

Za „totální nonsense“ označil příchod francouzského investora do *Economie* také ekonomický redaktor Josef Vratislav, podle něhož neměla firma z hlediska toku peněz vůbec žádný problém. „Vedení si možná krylo záda, kdyby začaly nějaké problémy. Z toho důvodu začalo mluvit s francouzskou firmou *Eurexpansion*,“ spekuluje Vratislav. „Když sem vstoupili, bylo to zbytečné a navíc, to nebyla firma, která byla příliš schopná - už tehdy měla problémy a krátce poté, co vstoupili k nám, začali mít obrovské ekonomické problémy. Opakují, ten krok byl velice špatný,“ dodává²⁴⁰. Tehdejší zaměstnanci nicméně podotýkají, že

Verlagsgruppe Georg von Holtzbrinck GmbH a CO.KG (76,5% podíl) a společnosti Dow Jones a Company Inc. (23,5% podíl). (Benda, 2007, s. 115).

²³⁷ Viz Příloha č. 1

²³⁸ Václav Lavička působí v HN s přestávkami od roku 1990 dodnes.

²³⁹ Vycházím z osobního rozhovoru ze října 2009.

²⁴⁰ Srov. Příloha č. 3.

zahraniční investoři nikdy neměli snahy zasahovat do obsahové podoby novin. „Vzpomínám si, že jen jednou se tu „motala“ dcera majitele Eurexpansion²⁴¹, v době, kdy se zakládal Ekonom, a měla tendenci mluvit do grafické podoby,“ vzpomíná Miloslav Budka. Stejně vzpomínky má i první šéfredaktor deníku Jiří Sekera. Ten se domnívá, že francouzský přínos pro zvýšení odborné úrovně vedení společnosti Economia byl nepochybný zejména ve zdokonalování její administrativy, účetnictví, distribuce či prodeje, redakce jej ale téměř nepociťovala. Podle něj Francouzi maximálně s českými představiteli debatovali o hlavičce HN, případně o úpravách layoutu, jejich činnost se ale nepromítala do vlastní redakční práce, jejího řízení a organizace. Podle Sekery francouzská strana nikdy nepřišla například s nabídkou na uspořádání odborného či metodického semináře pro redaktory či řídicí pracovníky redakce.²⁴²

Poněkud jinak na příchod zahraničního investora vzpomíná Karel Kmoch, podle něhož začalo jednání s Francouzi, potažmo s evropským sdružením, už na samém počátku. Z těchto informací mimo jiné vyplynulo, že firma s majoritním francouzským podílem byla hlavním iniciátorem vzniku nového ekonomického týdeníku Ekonom (viz Kapitola **3.3.C Další existence týdeníku HN vedle deníku**), o kterém se mnohdy ne zcela správně hovoří jako o následníkovi dosavadního týdeníku Hospodářských novin. „Ekonom v podstatě vznikl na příkaz Francouzů a styčným důstojníkem přípravných akcí se stal Jiří Matouš²⁴³, který dříve emigroval do Francie,“ tvrdí Kmoch.²⁴⁴

Podle něj firma Eurexpansion prospěla Hospodářským novinám v řadě dalších oblastí. Díky sdružení se HN mimo jiné dařilo získávat a otiskovat mnohé materiály ze zahraničních a ostatních ekonomických titulů. I to, že Hospodářské noviny nadále vycházely jako jediný český deník i ve slovenské mutaci, bylo podle Kmocha zásluhou Francouzů. I z jejich popudu se údajně titul začal připravovat na rozpad federace a již v průběhu roku 1992 začaly vznikat oddělené materiály, což souviselo také s nutností vypořádat se s výrobními problémy. Noviny se nejprve tiskly v Praze, Bratislavě a Ostravě, využívalo se tzv. dálkových přenosů a železniční dopravy. V roce 1993²⁴⁵ se ale výroba přesunula z důvodu dostupnosti do

²⁴¹ Pozn.: Šlo o Pascaline Servan Schreiberovou, která také mezi lety 1992 - 1993 působila v dozorčí radě akciové společnosti. O její časté přítomnosti v pražské redakci dokonce napsal 14. 1. 1993 list Le Mond, který konstatoval, že „skupina Expanskon, majoritní akcionář sítě Euroexpansion, orientující se na evropský ekonomický tisk slíbila hory doly českému hospodářskému deníku Hospodářské noviny, na něž získala 45 procentní podíl v r. 1990. Čeští novináři doufali, že budou moci od tohoto partnera získat francouzské know-how, aby modernizovali svou maketu, ale museli se pro tuto chvíli spokojit s příjezdy a odjezdy jednoho člena rodiny Servan-Schreiber a hodnostářů skupiny a obecnými prohlášeními“.

²⁴² Viz materiál ze soukromého archivu Jiřího Sekery;

²⁴³ V dobových materiálech se o něm hovoří jako o Geogem Matthieu.

²⁴⁴ Veškeré informace vycházejí z jeho osobní výpovědi ze dne 3. 12. 2009.

²⁴⁵ Opět vycházím z jeho osobní výpovědi ze dne 3. 12. 2009.

Olomouce²⁴⁶ a distribuce se začala směřovat na autodopravu.

²⁴⁶ Deník od té doby tiskla v Praze společnost N Tisk a v Olomouci společnost Novotisk. Zdroj: *Největší české vydavatelství Economica zahájilo činnost v nové budově (pra)*. In Neprodejné vydání HN, 27. 5. 1998, titulní s.;

3.3.B Obsahové zhodnocení deníku v kontextu se změnami ve společnosti a po příchodu prvního zahraničního investora

Hospodářské noviny, deník pro politiku a ekonomiku, měly v roce 1989 zmíněných osm stránek. Vedle nejdůležitějších věcí na titulní straně tu měly své místo rubriky „aktuálně z domova“, „diskuse“, „aktuálně ze zahraničí“ nebo „ze světové ekonomiky“. V novinách byla také rozsáhlá inzerce, televizní program a sportovní rubrika. Když se zaměříme na inzerci - nabídky na práci a ostatní inzeráty se rozprostíraly až na třech stranách.

Stránky tehdejšího listu sloužily v prvních letech podle vzpomínek bývalých pracovníků jako prostor pro informování o změnách v politice a ekonomice. Například 4. září 1990 přinesly noviny Úplný scénář ekonomické a sociální reformy. O dva týdny později, 19. 9. 1990 zase Hospodářské noviny otiskly kompletní Kompetenční zákon. Podobně fungoval i týdeník Hospodářských novin, který tou dobou vycházel uprostřed týdne jako příloha deníku.

Když se podíváme na stránky deníku o více než rok později - po příchodu zahraničního investora, je z nich znát jakýsi posun. V první řadě přibylo rubrik i stran, ačkoliv HN nadále věnovaly největší část prostoru ekonomickým tématům, analýzám i kompletnímu znění různých zákonů, na 15 stranách, které od roku 1992 drželi čtenáři v ruce, se začalo tisknout také více věcí týkající se zahraničního nebo vnitropolitického a ostatního domácího dění. V porovnání s dneškem například Hospodářské noviny otiskly v prvním čísle novin roku 1992 celý novoroční projev Václava Havla (věnovaly mu necelé tři strany), celou stranu pak vyčlenily na podstatné události uplynulého roku, mezi něž zařadily veškeré (nejen ekonomické) změny. Jen pro ilustraci, jaký byl poměr ekonomických témat a článků o ostatním dění: v HN č. 25 z 5. února roku 1992 bylo publikováno celkem 44 článků, z toho se dalo napočítat 29 textů týkajících se hospodářství, podnikání nebo financí. V novinách nechyběly také kurzovní lístky a kurzy devizového trhu, často doplněné o různé grafy nebo tabulky.

Jak vzpomínal někdejší pracovník Economia a. s. Karel Kmoch (viz předchozí kapitoly), v obsahu HN se odrazil příchod francouzské, respektive evropské, firmy Eurexpansion pravidelným přebíráním přeložených článků z prestižních zahraničních listů. Na stránkách HN se tak například 6. ledna 1992 (č. 3) objevily hned tři texty, které měly podle záhlaví strany referovat o situaci v ČSFR. Na straně čtyři zveřejnila redakce HN text z britského deníku The Time, německého listu Die Welt a francouzského titulu Le Monde.

Zatímco první dva zmíněné texty²⁴⁷ se zamýšlely nad budoucností československé federace a nad otázkou rostoucího nepřátelství mezi oběma národy, poslední článek²⁴⁸ se snažil zhodnotit stav české společnosti dva roky po listopadovém převratu na příkladu českého zdravotnictví. V dalších číslech novin se objevily také texty z dalšího německého titulu - Die Presse nebo francouzského Libération. Jakkoliv bylo z tohoto zahraničního materiálu i z některých ostatních publikací patrné, že Hospodářské noviny nechtěly působit jako opora vlády, ale spíše nezávisle (objevila se i řada kritických textů), nadále pokračovaly v trendu být v pozici jakéhosi vládního zpravodaje, pokud šlo o změny zákonů a chystané ekonomické nebo jiné kroky. Titul informoval mimo jiné o změnách v systému důchodů²⁴⁹ nebo přinesl kompletní znění Občanského zákoníku^{250 251}.

Pokud jde o další aktuální společensko-ekonomická témata, redaktoři se evidentně snažili popsat jevy jako privatizace nebo liberalizace, které v té době byly v našich podmínkách v plném proudu a staly se předmětem kontroverzních debat, na příkladech ze zahraničí. Publikovány tak například byly materiály o cenové liberalizaci v Indii²⁵², ale i Rusku²⁵³. Při dnešním pohledu na Hospodářské noviny může tento původně spíše ekonomický deník posloužit jako dobrý zdroj informací o polistopadovém dění a o veškerých chystaných změnách v hospodářství či právní oblasti²⁵⁴. Příkladem je informování o již zmíněné privatizaci, jejíž první kolo se rozpoutalo po roce 1991 (viz kapitola **2.1 Ekonomické reformy začátku 90. let**). HN nejen informovaly o jejím průběhu a o podobě privatizace v zahraničí, pravidelně přinášely také reklamy na možnosti investic souvisejících například s kupónovou privatizací (více v pasáži o inzerentech), zveřejňovaly výsledky průzkumů veřejného mínění obyvatel týkající se průběhu privatizace²⁵⁵, což opět vypovídalo o poslání HN informovat nejen běžného čtenáře, ale i fundované skupiny obyvatelstva, které měli s problematikou co do činění, a v neposlední straně také vládní činitele. Titul také poskytoval pravidelný přehled schválených privatizačních projektů.

Deník také upozorňoval na některé problémy spojené s privatizací a dával prostor různým názorovým skupinám. Důkazem je text otištěný v HN č. 31 ze čtvrtka 13. února 1992, jehož autoři z Českého úřadu pro hospodářskou soutěž v Brně varovali před podvody a klamavou

²⁴⁷ *Stín na světých perspektivách*. In: HN, 6. 1. 1992, č. 3, s. 4. Dále *Většina Slováků je pro federaci*. In HN; 6. 1. 1992, č. 3, s. 4).

²⁴⁸ *Těžké časy zdravotnictví* (tamtéž);

²⁴⁹ *Viz Vyšší daně bez výjimky*. In: HN, 3. ledna, 1992, č. 2, s. 3.

²⁵⁰ In: HN, 7. ledna 1992, č. 4;

²⁵¹ Občanský zákoník vyšel ve dvou číslech - první v úterý 7. ledna 1992, druhý den na to - 8. ledna 1992;

²⁵² *Liberalizace po indicku*. In: HN, č. 2, s. 10.

²⁵³ *Naděje, nikoli existenční past*. In: HN; 6. 1. 1992, č. 3, titulní s..

²⁵⁴ *Viz například Ze Lnářů na kupóny už 14,5 mld.*; In: HN, 13. 1. 1992, č. 8, titulní s.;

²⁵⁵ *Viz např.: Národ o kupónové privatizaci*. In: HN, 13. 2. 1992, č. 31, s. 3.

reklamou, které se objevily spolu s realizací zákona č. 92/1991 Sb. O podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby a nařízení vlády ČSFR č. 383/1991 Sb. *O vydávání a používání investičních kupónů*²⁵⁶. Podobné příspěvky dostávaly prostor v rubrice zvané Ekonomický diskusní klub, kde se mnohdy angažovali jednak řadoví čtenáři, ale i odborníci.

Vlajková loď HN, inzerenti

Noviny byly dále stejně bohaté na inzerci - hlavní inzerent dostával jednou za několik dní prostor hned na titulní straně vedle loga „hn“²⁵⁷. Inzerce tvořila z celkového počtu 15 stran většinou až jednu třetinu, čili 5 stránek. Mezi nejčastější inzerenty patřily různé průmyslové firmy, realitní kanceláře, ale i nakladatelství nebo cestovní kanceláře. Inzerovaly tu největší podniky a známé „značky“ - za zmínku rozhodně stojí závody Vítkovice, Škoda nebo firmy jako CANON a Minolta. Už tehdy se evidentně pracovalo s cílovou skupinou, v HN často nabízely pracovní místa na vyšší pozice v různých podnicích, a to i v angličtině. V oblasti inzerce se objevovaly také dva zajímavé jevy, s nimiž už se v dnešní době zřejmě ani nelze setkat. Na stránkách HN na jedné straně inzerovala i konkurence, například na začátku ledna 1992 přinesly noviny celostránkový „pouták“ na nový list Telegraf, na druhé straně se list nebál přinést rozsáhlou reklamu protěžující jednoho z akcionářů *Economia a.s.* - Investiční banky. Celostránková inzerce z 5. února 1992 s názvem „Kupónová privatizace s námi je vaše jistota“²⁵⁸ přinesla osm důvodů „proč investovat do privatizačních fondů“ s První investiční a.s. a Investiční bankou²⁵⁹. Je ale třeba podotknout, že stejný prostor v souvislosti s kupónovou privatizací pak noviny věnovaly České spořitelně²⁶⁰. Nechyběla ani propagace Viktora Koženého, prezidenta *Harvard Capital and Consulting a.s.*, a pozvánka na jeho seminářích o finančních technologiích²⁶¹.

²⁵⁶ In: HN, 13. 2. 1992, č. 31, s. 9; Jiným příkladem může být článek, který vyšel 16. 2. 1992 na straně 16 pod názvem „Privatizace a monopolní postavení“.

²⁵⁷ Na počátku roku 1992 to například byly Jihočeské papírny (Viz např. HN, roč. 1992, č. 1, 3;)

²⁵⁸ In: HN, 5. 2. 1992, č. 25, s. 11.

²⁵⁹ V té době probíhá první kolo privatizace, které se uvozuje vznikem prvních investičních privatizačních fondů (viz kapitola 2.1. **Ekonomické reformy začátku 90. let**)

²⁶⁰ HN otiskly 6. 2. 1992 celostránkovou inzerci České spořitelny a.s. a Spořitelni privatizačni a.s. s podtitulem „příležitost, která se už nikdy nebude opakovat. In: HN, 6. 2. 1992, č. 26, s. 11.

²⁶¹ In: HN, 10. 2. 1992, č. 28, s. 5.

3.3.C Další existence týdeníku *Hospodářské noviny* vedle stejnojmenného deníku

Původní týdeník *Hospodářských novin* prošel během prvních dvou let po revoluci několika změnami. Poté, co se majetek ÚV KSČ dostal pod správu nově vzniklé společnosti *Economia a. s.*, a v květnu roku 1990 začal vycházet stejnojmenný deník, se dosavadní titul s týdenní periodicitou změnil z pátečníku na středeční přílohu nového deníku. Takové uspořádání ale trvalo jen několik měsíců – 1. ledna roku 1991 začal titul opět vycházet samostatně pod názvem *Týdeník Hospodářských novin*. Po deseti měsících pak magazín znovu změnil podobu a v říjnu téhož roku se začal prodávat pod názvem *Ekonom – týdeník Hospodářských novin*. První část názvu si list zachoval až do dnešní doby. Transformace týdeníku do této podoby probíhala ještě za přítomnosti akcionáře *Eurexpansion*²⁶².

Nový týdeník s názvem *Ekonom* vyšel poprvé 24. října roku 1991. Ještě před tím stihla redakce dosavadních HN pod vedením Jiřího Sekery zaslat čtenářům na ukázkou nulté číslo *Ekonomu*. Týdeník byl barevný, opatřený červeným logem s miniaturou modrého loga *Hospodářských novin*. Ambicí nového magazínu bylo držet krok s ekonomickými reformami probíhajícími v zemi a udržet si pověst autora kvalifikovaných analýz z ekonomického prostředí. „Změna neochudí časopis o nic z toho, co k němu tradičně poutá jeho rozsáhlou čtenářskou obec. Byly to naopak úvahy o tom, jak v podmínkách transformované ekonomiky lépe sloužit čtenářům, které nás dovedly k rozhodnutí předložit veřejnosti týdeník moderní koncepce, zachovat a zdokonalovat všechny osvědčené a požadované obsahové prvky listu a obohacovat je o informace nezbytné k dobré orientaci v prostředí tržní ekonomiky. To vše v pojetí a na formátu prověřeném praxí řady zahraničních redakcí dnes už celoevropské sítě spolupracujících ekonomických listů skupiny *Eurexpansion*, k níž patří i náš týdeník,“ informoval čtenáře v nultém čísle týdeníku Jiří Sekera v rámci editoriału²⁶³. Týdeník si po dlouhé měsíce ponechal rozsah přesahující 60 stran a jeho šéfredaktorem se stal podle tiráže Ing. Jan Urban, CSc. Nadřazený redakcím deníku i magazínu byl dále Jiří Sekera²⁶⁴.

Nový magazín začal vycházet v A4 formátu, což s sebou přineslo nutnost najít tiskárnu, která bude disponovat vhodnými technologiemi²⁶⁵. Tento úkol byl nakonec svěřen akciové společnosti *Moraviapress*²⁶⁶. Ta v září roku 1991 rozběhla první ofsetovou rotačku KBA typu *Compact* a *Ekonom* se stal v říjnu jejím premiérovým výrobkem²⁶⁷. Týdeník nadále

²⁶² Francouzská společnost v té době vydávala mimo jiné listy *L'Echo* (Belgie), *La Tribune de l'Expansion* (Francie), *Gazeta bankowa* (Polsko), *Diario Economico* (Portugalsko) nebo již zmíněný *Kommersant* (SSSR).;

²⁶³ *Ekonom*, 1991, č. 0, s. 3

²⁶⁴ Seznam šéfredaktorů *Ekonomu* viz kapitola 3.3 Personální ohlédnutí za redakcemi *Hospodářských novin*;

²⁶⁵ Pavel, M.: *Popis jednoho rozhodnutí*. In: *Ekonom*, 1991, č. 0, s. 10

²⁶⁶ *Moraviapress a.s.* vznikla v červnu 1990, ke konci tohoto roku byl dokončen projekt na plochý ofset pro tisk knih a časopisů, teprve pak se začala stavět tiskárna. Zdroj: *Ekonom*, 1991, č. 0, s. 3.

²⁶⁷ tamtéž

na základě smlouvy s Economia a.s. rozšiřovala Poštovní novinová služba (PNS). Na začátky spolupráce s tiskárnou Moraviapress vzpomíná Karel Kmoch. Ředitelem akciové společnosti, která stavěla tiskárnu v Břeclavi (zde má dosud sídlo²⁶⁸), byl Pavel Šenk. Moraviapress se v roce 1991 stala součástí koncernu Goldman poté, co na český trh vstoupil strategický partner Goldman Druck z rakouského Tullnu. Jak vzpomíná Kmoch i Miroslav Pavel, rakouští partneři tehdy „zachránili“ jak české tiskárny v Břeclavi, tak první číslo týdeníku Ekonom, tiskárna v Břeclavi totiž nefungovala, takže se magazín musel jet ještě v noci před vydáním prvního čísla tisknout do města Tulln.

Ekonom se těšil podpoře i důvěře představitelů tehdejší federální vlády. Hned v prvním čísle magazín otiskl názory několika „významných čtenářů“. „*Velmi vítám myšlenku vytvořit časopis, který pomůže lépe se orientovat v tom, co hospodářská politika je a co není. Předpokládám, že se zaměří na hodnocení zásadních ekonomických jevů a otevřenou diskusi, která ovšem bude vycházet z určitých premis ekonomické reformy. Jsem rád, že dostáváme do rukou tiskovinu, která je i po grafické stránce na úrovni Evropského standardu. Věřím, že přispěje k lepší transparentnosti probíhající reformy a objasňování současného i budoucího vývoje,*“ napsal Ekonomu federální ministr hospodářství Ing. Vladimír Dlouhý²⁶⁹. Řada politiků také doufala v nezávislost a jistou fundovanost titulu. Jako příklad může posloužit vyjádření federálního ministra pro správu národního majetku a jeho privatizaci, Tomáše Ježka. „*Očekávám od něj to, že bude vždy vědět, jak zacházet se svobodou tisku. Zkušenost ukazuje, že mnohé noviny a odborné časopisy si vykládají svobodu tisku jako právo kohokoli říkat cokoli, byť to byl do nebe volající nesmysl. Výsledkem je pak často naprostý chaos, kdy hlas odborníka má stejnou váhu s hlasem diletanta. Rozpoznávat, kdo je odborník a kdo diletant je těžké, ale právě to přeji Ekonomu, aby to vždy neomylně dokázal, a právě to od něho očekávám,*“ uvedl Ježek²⁷⁰.

Týdeník pak následující měsíce a roky měl podobně jako deník Hospodářské noviny svým způsobem na trhu výsadní postavení. Vedle svých ekonomických témat přinášel také pravidelně informace z trhu a světových burz, to vše doplněno barevnými grafy. Na stránkách Ekonomu byly také publikovány analýzy, komentáře a různé „vysvětlivky“ k reformám a novým zákonům. Magazín v té době zároveň často přinášel informace o různých kurzech týkající se nové legislativy, ekonomických změn i psychologie.

²⁶⁸ Kromě Břeclavi má společnost také technické zastoupení v Praze, Na Florenci 9. Viz www.moraviapress.cz.

²⁶⁹ In: Ekonom, 1991, č. 1, s. 10.

²⁷⁰ Tamtéž

ČTVRTÁ KAPITOLA

4. HN v období druhé fáze transformace celostátního tisku

Začátek fáze transformace, jíž se budou týkat následující kapitoly, se dá datovat koncem roku 1992, respektive rokem 1993. Jedná se o období, kdy se většina tisku stala soukromým, majitelé a vydavatelé listů se „přehoupli“ přes fázi privatizace a majetkového vyrovnání a začali uvažovat více ekonomicky. Zatímco ještě v roce 1990 mluvila například vůdčí postava privatizace tehdejší Mladé fronty Karel Hvíždala o „čistém nadšení ze svobodné novinářské práce“²⁷¹, majitelé českých periodik, ale i ostatních médií, se postupem času začali zamýšlet nad ziskem a způsobem financování redakcí a vybavení a hledali silné kapitálové partnery. Z toho vyplynula jejich orientace na západ, která se nesla ruku v ruce s příchodem zahraničních investorů na český mediální trh. Ve většině privatizovaných a nově vzniklých deníků tak postupně získaly podíl různé zahraniční vydavatelské společnosti. Průkopníkem v této oblasti se na trhu celostátního tisku svým způsobem staly Hospodářské noviny, kde získala – jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole – už v roce 1991 celkem 45procentní podíl evropská společnost Eurexpansion. Podobný trend se tou dobou projevoval už na trhu regionálního tisku. Se záměrem investovat do krajského tisku přišla krátce po tzv. spontánní privatizaci například společnost z německého Bavorska Neue Presse Verlags-GmbH²⁷².

4.1 Zahraniční investoři na trhu českého tisku

Na českém trhu, a to výrazně také na trhu regionálních deníků se nejvýrazněji prosadili vydavatelé z německy mluvících zemí, především z Německa a Švýcarska. Mezi nejaktivnějšími a nejvýraznějšími můžeme vyjmenovat tyto čtyři koncerny: Ringier AG, Neue Presse Verlags-GmbH, respektive pozdější Verlagsgruppe Passau GmbH, dále Rheinisch-Bergische Verlagsgesellschaft GmbH (ta postupem času získala stoprocentní kontrolu nad společností MaFra a.s., která vydávala deník Mladá fronta DNES) a Mittelrhein-Verlag GmbH (společnost získala kontrolu mimo jiné nad nově vzniklým bulvárním deníkem Express, který nakonec sloučila s dosud jediným listem tohoto typu - Bleskem)²⁷³. Jedním z největších

²⁷¹ Viz například Marta Vildová: O privatizaci deníku Mladá fronta. In: Britské listy, 16. 6. 2005. Dostupné na <http://www.blisty.cz/2005/6/16/art23779.html> [2. 10. 2009]

²⁷² Benda 2007

²⁷³ Benda 2007: s. 110 a 111.

vydavatelství koncernů na českém trhu se záhy po přechodu českého tisku do soukromého vlastnictví stal RINGIER, který v Čechách operoval prostřednictvím své československé filiálky RINGIER ČSFR²⁷⁴. Tito zahraniční investoři většinou začínali působit na českém trhu s minoritními podíly v českých vydavatelských subjektech, posléze ale svou participací různě navyšovali²⁷⁵.

V období druhé fáze transformace českého celostátního tisku ale stále existovaly v českém prostředí listy, v nichž ovládaly většinu české společnosti. Jedná se například o deník Sport (ten byl v rukou Československého sportu a.s.), dále list Rudé právo²⁷⁶, který zůstal společnosti Borgis a.s. s většinovým akcionářem Zdeňkem Porybným, deník Práce (titul byl v rukou společnosti Deník Práce, kde měl první roky majoritní podíl podnikatel Vladimír Stehlík)²⁷⁷, Metropolitní Telegraf (několikrát změněný na Telegraf a posléze Denní telegraf) a nakonec také Český deník a názorový deník Špígl²⁷⁸.

4.1.A Diskuse o zahraničním vlastnictví médií

Dvacet let po privatizaci a „masivním“ vstupu zahraničních investorů na trh českých médií se mnozí experti zamýšlí nad otázkou potřeby zahraničního kapitálu a skutečnosti, že v českém prostředí v podstatě neexistují právní bariéry pro koncentraci vlastnictví médií zahraničními vydavateli. Ačkoliv se všichni shodují na skutečnosti, že většina periodického i ostatního tisku se už na počátku 90. let ocitla z více či méně pochopitelných důvodů v zahraničních rukou, přibývá kritiků tohoto jevu, a to zejména z řad novinářů a mediálních analytiků. Naopak lidé z ekonomicky smýšlejících kruhů patří k obhájčům českého tisku v rukou vydavatelů z jiných zemí.

„Většina tištěných médií skončila po revoluci v zahraničních rukou, aniž by v tom tehdy fungoval nějaký systém. Zahraničním investorům šlo o rychlý zisk a nebyli limitováni povinnostmi médií veřejné služby,“ tvrdí například Jan Čulík v analýze českého trhu médií²⁷⁹. Podle něj se tento trend podepsal i na podobě české žurnalistiky, která postrádá investigativní ráz a nesplňuje funkci hlídacího psa demokracie.

Někteří spojují problém v koncentraci médií v nedostatečné legislativě. V českém prostředí totiž neexistovaly jasně dané zásady privatizace tisku a na rozdíl od zemí západní

²⁷⁴ Tamtéž

²⁷⁵ Tamtéž

²⁷⁶ Ten na počátku roku 1995 změnil svůj název na Právo. Zdroj: Benda 2007.

²⁷⁷ Benda 2007: s. 117

²⁷⁸ Osudům těchto listů se v této práci nebudu věnovat. Více informací např. Benda, J.: vlastnictví periodického tisku v ČR v letech 1989-2006. Praha, Karolinum, 2007.

²⁷⁹ Čulík, J. 2004. In.: The Media in Europe.

Evropy nebyly vytvořeny limity pro shromažďování majetku v mediální oblasti²⁸⁰. V České republice nebyly do dneška až na výjimku v podobě Zákona o provozování rozhlasového a televizního vysílání²⁸¹, který se dotýká tzv. křížového vlastnictví²⁸², stanoveny žádné limity pro koncentraci zahraničního vlastnictví médií, stejně tak jako neexistují významnější bariéry pro horizontální koncentraci médií²⁸³.

O koncentraci médií také v devadesátých letech projevila zájem a starost tehdejší Komise Evropských společenství, když zveřejnila tzv. Zelenou knihu týkající se pluralismu a koncentrace médií. Ta se měla stát prevencí vzniku vlastnických monopolů médií - trendu, jenž nese podle některých názorů negativní vliv na pluralitu médií. Evropská unie ale dodnes nepřijala žádné směrnice týkající se koncentrace vlastnictví médií²⁸⁴ a Česko je tak i z tohoto důvodu jednou z mále zemí postsovětského bloku, respektive střední a východní Evropy, kde je od druhé poloviny devadesátých let vlastnictví médií v podstatě stabilní.²⁸⁵ Jediným kontrolním orgánem, který v České republice dohlíží na tuto problematiku, je Úřad pro ochranu hospodářské soutěže²⁸⁶. Podle kritiků se ale tento úřad příliš nevěnuje oblasti médií, respektive se opět neřídí žádnými zásadními limity. Podle odborné literatury řešil úřad jen minimum sporných případů, co se týče rozdělení vlastnictví novinového trhu²⁸⁷. Úřad většinou argumentuje, že zahraniční investor vlastní tolika procentní podíl v české společnosti, který ještě kontrolní orgán neospravedlňuje k provedení prověrky.

Zatímco mediální analytici a teoretici zastávají názor, že vlastnictví médií soukromými subjekty se promítá do jejich fungování a nabízeného obsahu,²⁸⁸ někteří zastánci působení soukromých zahraničních investorů na českém trhu argumentují, že v polistopadové době, kdy se o tisk pokoušely různé názorové skupiny (například antikomunistické iniciativy), byl zahraniční kapitál naopak jedinou cestou k nezávislosti. To ostatně v předchozích kapitolách

²⁸⁰ Benda 2007

²⁸¹ Zákon 231/2001 Sb.

²⁸² Jde o formu koncentrace vlastnictví, kdy vlastnický subjekt ovládá média různých mediálních typů. Zdroj: Reifová 2004.

²⁸³ Ta je částečně chráněna jen dozorem Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže (viz dále). Jedná se o koncentraci, jejíž hlavním projevem je slučování jednotlivých, mnohdy i konkurenčních médií v rámci jednoho trhu na jedné úrovni. Zdroj: tamtéž.

²⁸⁴ Šmíd, M.: *Vliv vlastnictví na jejich nezávislost a pluralitu*. In.: Marketing and Media, 2005. Dostupné na: <http://www.louc.cz/05/1410207.html> [25. 11. 2009].

²⁸⁵ Benda 2007. Srov. Šmíd 2004. In: Hrvatin, Petkovič.

²⁸⁶ Úřad byl založen v roce 1991 zákonem České národní rady č. 173/1991 Sb., ten pak zahájil činnost k 1. červenci 1991 se sídlem v Brně. Tato změna byla odůvodněna tehdy probíhající ekonomickou transformací a především úlohou, kterou plnilo Ministerstvo v privatizačním procesu. V současné době je ochrana hospodářské soutěže v České republice institucionálně zajišťována **Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže se sídlem v Brně**. Úřad začal pod tímto názvem fungovat od 1. listopadu 1996, přičemž navázal na činnost dřívějšího ministerstva. Působnost Úřadu je vymezena zákonem č. 273/1996 Sb., ve znění zákona č. 187/1999 Sb. Zdroj: <http://www.compet.cz/o-uradu/historie-uradu/> [23. 11. 2009].

²⁸⁷ Viz např.: Čulík 2002.

²⁸⁸ Viz např.: Bagdikian 1992.

naznačoval už zakladatel vydavatelství Hospodářských novin *Economia a. s.*, Miroslav Pavel. Média v dnešní době a při dnešním uspořádání čelí spíše ekonomickým než politickým tlakům, tvrdí naopak oponenti tohoto přístupu k vlastnictví médií²⁸⁹.

Mezi pozitiva přítomnosti zahraniční vlastníků na českém mediálním trhu řadí jeho obhájci²⁹⁰ vedle kapitálu například profesionalitu, nezávislost tisku na státu a tím i absenci politických tlaků, zkušenosti, obchodní ambice na místo ambicí politických a jistou neoblomnost v otázce témat. Mnozí ale připouštějí, že se mezi investory najdou i tací, kteří aktivit na českém trhu jen nějakým způsobem zneužili: „V některých případech jednají zahraniční vlastníci u nás jinak, než by jednali doma, kde jsou pod kontrolou veřejného mínění. Ačkoliv jsou příklady, kdy zahraniční vydavatelé investovali velké částky do svých českých produktů, jsou i opačné případy vydavatelů, kteří své české investice využívali jen jako zdroj příjmů pro podporu svých neúspěšných operací jinde.“²⁹¹

Jisté úskalí zahraničního vlastnictví, které v podstatě potkalo také společnost *Economia a.s.*, je skutečnost, že se konkrétně česká vydavatelství (mediální domy) mohou stát předmětem obchodu zahraničních konglomerátů, aniž by měla šanci se podílet na rozhodování o vlastnických a majetkových transformacích.

²⁸⁹ Šmíd 2004. In: Hrvatin, Petkovič 2004; Srov. Golding, P., Murdock, G. 1997.

²⁹⁰ Srov. Klíma, M.: *Zahraníční vlastnictví médií: Nebezpečí, nebo výhoda? Svoboda a byznys*. In: Hospodářské noviny, 23. 11. 2009.

²⁹¹ Tamtéž

4.2 Příchod dalších zahraničních investorů do *Economia a. s.*

Hospodářské noviny se už v první polovině 90. let fakticky ocitly pod správou hned několika zahraničních subjektů najednou. Od roku 1991 vlastnilo 45 procent kontrolních akcií ve společnosti *Economia a.s.* evropské společenství *Eurexpansion*. Už o rok později, v roce 1992 získal kontrolu nad akciovou společností *Vydavatelský holding Handelsblatt - Dow Jones Investmenst B.V.*²⁹²

4.2.A O holdingu *Handelsblatt - Dow Jones Investments B. V.*

Skupina s nizozemským sídlem²⁹³ získala majoritní podíl v *Economii a.s.* v roce 1994, když po krachu uskupení *Eurexpansion* nabyla 77,5procentního podílu na kapitálu. Nově příchozí společnost byla, jak bylo zmíněno na předchozích řádkách, majoritně ovládaná německou společností *Verlagsgruppe Handelsblatt GmbH*²⁹⁴ a minoritně americkou společností *Dow Jones & Company Inc.* Minoritní podíl ve vydavatelství *Hospodářských novin* tak zůstal České tiskové kanceláři, která nabyla podílu o velikosti 10,9 procent akcií, a dále pak drobným akcionářům z dřívějšíka – Miroslavu Pavlovi a Zdenku Mrkvovi, jimž připadl podíl v akciové společnosti ve výši 11,6 procenta kapitálu.²⁹⁵

Vydavatelská skupina *Handelsblatt*²⁹⁶ byla už tehdy považováno za přední vydavatelství nabízející kvalitní média pro náročné čtenáře. Nejproslulejším titulem vydavatelství byl už v této době list *Handelsblatt* – největší německy psaný deník zaměřený na ekonomiku a finance. Do povědomí vstoupily také značky *Wirtschafts Woche* nebo *Karriere*. Do dnešní doby vydává *Verlagsgruppe Handelsblatt GmbH* také více než 60 odborných titulů²⁹⁷. Trendem zakládání odborných periodik se vydavatelství *Economia* inspirovalo zřejmě právě u svých německých partnerů, když v průběhu 90. let začalo zakládat nové tituly podobného ražení.

Verlagsgruppe Handelsblatt měla také ještě k loňskému roku podíly ve společnostech *VDI Verlag* (Německo), *BELLEVUE & MORE* (Německo), *LEGIOS* (Německo), *Ecopress*, *Bratislava* (Slovensko), *Ekonomika*, *Kyjev* (Ukrajina) a *Economedia*, *Sofie* (Bulharsko).²⁹⁸

²⁹² Holding byl společným podnikem *Verlagsgruppe Handelsblatt GmbH* patřící do německé skupiny *Verlagsgruppe Georg von Holtzbrinck GmbH & Co. KG* (celkový podíl 76,5 procent) a společnosti *Dow Jones & Company Inc.* (podíl 23,5 procent). Zdroj: Benda 2007: s. 115.

²⁹³ *Veestraat 5, Venlo, Nizozemské království.* Zdroj: soukromé archivy pracovníků *Economia a.s.*;

²⁹⁴ Vydavatelství bylo zároveň součástí nakladatelské skupiny *Georg von Holtzbrinck GmbH a Co KG*, respektive její stoprocentní dceřinou společností.

²⁹⁵ Viz také www.economia.cz [17. 12. 2009]

²⁹⁶ *Verlagsgruppe Handelsblatt* se sídlem v *Düsseldorfu*;

²⁹⁷ *Mj. Absatzwirtschaft, Creditreform, Der Betrieb.* Zdroj: tisková zpráva *Economia a.s.* rozesílaná médiím dne 30. srpna 2008.

²⁹⁸ *Akcionářem Economie je také skupina Handelsblatt.* In: *Hospodářské noviny*, duben 2006.

Druhá společnost tvořící vydavatelský holding – Dow Jones & Company Inc.²⁹⁹ je populární zejména pro vydávání uznávaného listu The Wall Street Journal³⁰⁰, který je dodnes předním titulem vydávaným touto společností. Dow Jones vydává jeho evropskou mutaci právě ve společném podniku s Verlagsgruppe Handelsblatt GmbH – list vychází v Evropě pod názvem The Wall Street Journal Europe. Také přítomnost americké společnosti ve vydavatelském holdingu zaangażovaném ve společnosti Economica a. s. se promítla do činnosti tohoto vydavatelství, potažmo i do obsahu Hospodářských novin (Viz následující kapitola). Společnost, kterou v roce 1882 založili novináři Charles Dow, Edward Jones a Charles Bergstresser, se spolu s Handelsblattem podílela na vydávání převážně ekonomických listů v dalších 28 zemích světa.³⁰¹

Společnost Dow Jones Inc. se v České republice neudržela stejně dlouho jako vydavatelská skupina Verlagsgruppe Handelsblatt GmbH. Vydavatelský holding Handelsblatt - Dow Jones B. V. změnil v prosinci roku 2006 strukturu svých vlastníků a Dow Jones Inc. v rámci změn prodal celý svůj minoritní podíl v holdingu (tj. 23,5 procent) hlavnímu vlastníkovi, vydavatelské skupiny Handelsblatt. Tím prodal i svůj podíl v Economii^{302 303}. O odchodu vydavatele prestižního listu The Wall Street Journal tehdy informovalo několik domácích titulů, v Hospodářských novinách se k němu vyjádřil také Miroslav Pavel, tehdejší člen představenstva akciové společnosti: „Zhruba desetiletá spolupráce s Dow Jonesem, především vydavatelem deníku Wall Street Journal, byla pro Economii a zejména Hospodářské noviny neobvykle přínosná. Mohli jsme se přímo seznámit s tím, jak dělat opravdu kvalitní, nezávislé ekonomické noviny. A navíc jsme poznali řadu zajímavých lidí. Jen dva příklady: Jim Ottoway, který dlouho zastupoval Dow Jones v představenstvu Economie, a poté jeho nástupce Frederick Kempe, dlouholetý šéfredaktor Wall Street Journal Europe a nynější prezident Atlantické rady ve Washingtonu, (...). I když skončila etapa kapitálového propojení mezi Dow Jones a Economii, určitě neskončily novinářské a obchodní vztahy. A ani přátelské kontakty. Ostatně právě s Fredem Kempem jsem se sešel v polovině prosince loňského roku v Kyjevě, kde se již ve své nové funkci zajímal o politickou situaci na

²⁹⁹ Se sídlem 1 World Financial Center, 200 Liberty Street, New York, N.Y. 10281, USA. Zdroj: www.dowjones.com [17. 12. 2009]

³⁰⁰ Deník poprvé vyšel v roce 1889 a současný prodaný náklad činí přes 2 miliony výtisků denně. Podle společnosti Dow Jones Inc. zaměstnává tento prestižní deník na 2 tisíce zaměstnanců, na 33 redaktorů listu je držitelem Pulitzerovy ceny. Zdroj: www.dowjones.com; srov. *Náklad Wall Street Journal zřejmě pokořil rivala USA Today*. Dostupné na http://zpravy.idnes.cz/naklad-wall-street-journal-asi-pokori-usa-today-f5j-/media.asp?c=A091015_121504_media_pei [27. 12. 2009]

³⁰¹ Zdroj: www.dowjones.com nebo Benda 2007: s. 115. Srov. Daly F.X.: *The Power & the Money*. New York, Birch Lane Press 1993.

³⁰² Benda 2007: s. 122;

³⁰³ V roce 2007 se skupina Dow Jones & Company Inc. začlenila do mediálního konglomerátu News Corporation; zdroj: <http://www.dowjones.com/history.asp> [17. 12. 2009].

Ukrajíně. A pochopitelně také o mediální trh. Navíc, Fred Kempe bude psát pro Hospodářské noviny pravidelný sloupek. Jedna etapa sice skončila, ale nová už začala“.³⁰⁴

Vydavatelská skupina Verlagsgruppe Handelsblatt GmbH opustila Economii v roce 2008, když prodala svůj většinový podíl 88,36 % akcií v české a slovenské vydavatelské skupině společnosti Respekt Media a. s. s jediným akcionářem Zdeňkem Bakalou. Menšinový podíl ve vydavatelství tím získal také jeho management.³⁰⁵ Tato transakce, jejíž cena nebyla zveřejněna,³⁰⁶ se zároveň stala první po roce 1989, o které rozhodoval Úřad pro ochranu hospodářské soutěže³⁰⁷. Když se jen ve zkratce pozastavíme nad aktuálními aktivitami společnosti Economia a. s., zjistíme, že do skupiny patří deník Hospodářské noviny, týdeník Ekonom, zpravodajský portál iHNed.cz a 18 odborných časopisů. Skupina je aktivní i na Slovensku kde působí prostřednictvím skupiny Ecopress.

4.2.B Vliv zahraničních vlastníků na fungování redakce HN a dalších titulů

V polovině devadesátých let minulého století představovaly Hospodářské noviny podle pamětníků i podle průzkumů o nákladu tisku (viz následující kapitoly) jedinečný tištěný zdroj ekonomických informací, deník měl vysoký náklad a zejména řadu dlouholetých předplatitelů. Noviny si nadále udržovaly své výsadní postavení jediného ekonomického plátku na českém trhu – zatímco jiné listy se věnovaly hospodářské, finanční a firemní problematice jen v několika článcích denně, HN se nadále nebály pokrývat stránky řadou specializovaných hospodářsko-sociálních témat, ačkoliv události umísťovaly na titulní stranu. Při posuzování závažných odborných témat se podobně jako v prvních letech fungování deníku dostávali ke slovu uznávaní experti. Podle tehdejších redaktorů HN odpovídal relativně exkluzivnímu postavení listu i způsob redakční práce. Relevantní informace se údajně tehdy dostávaly novinářům do ruky automaticky. Do zavedení pravidel pro ochranu volné soutěže na mediálním trhu³⁰⁸ měl deník výlučné právo publikovat některé pro veřejnost důležité informace a vyhlášky (věci týkající se voleb, státník zakázek apod.). Tradičně obsáhla byla také část inzerce. Ještě v roce 1994 bylo v každém čísle HN až 8 stran inzerce.

³⁰⁴ Článek *Loučení se skupinou Dow Jones* v deníku Hospodářské noviny 2. 1. 2007; Srov. článek *Dow Jones prodal podíl v české Economii Handelsblattu* v Marketing&Media dne 2. 1. 2007. Dostupné na http://mam.ihted.cz/c4-10000115-20080170-101000_d-dow-jones-prodal-podil-v-ceske-economii-handelsblattu [17. 12. 2009];

³⁰⁵ Zdroj: tisková zpráva společnosti Economia a.s. rozesílaná médiím dne 30. srpna 2008.

³⁰⁶ Zdroj: tamtéž. Pozn.: Výše transakce a zároveň detaily a ceně předávaných akcií neměla společnost povinnost zveřejňovat. Vyplývá to z obchodního zákoníku, který zaručuje tzv. obchodní tajemství, a zároveň tento ani jiné obecně závazné právní předpisy neukládají akciovým společnostem akciovým společnostem zveřejňovat údaje o konkrétních majitelích emitovaných akcií

³⁰⁷ Podle informací poskytnutých mluvčím úřadu Kristiánem Chalupou dne 24. 11. 2009 neposuzoval ÚOHS ani spojení Economie se skupinou Handelsblatt - Dow Jones Investmenst B.V.;

³⁰⁸ Viz předchozí kapitola – souvisí se vznikem nového Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže v Brně.

Vedle ekonomických aktualit patřily k pravidelným rubrikám listu v 90. letech burzovní zpravodajství, hospodářská politika a finance, problematika managementu a marketingu, světová ekonomika a zahraniční podniky, poptávky a tendry, daňové a finanční poradenství. Deník zároveň přinášel komplexní zpravodajství z domácí a světové politiky, kultury a sportu. Novinkou byla víkendová příloha HN, která vycházela v pátek. První číslo přílohy HN na víkend vyšlo 20. května 1994.³⁰⁹ V listopadu téhož roku dosáhla příloha celých 32 stran.³¹⁰ Lidé z vedení Economie tuto přílohu často přirovnávali k víkendovému suplementu Handelsblattu s názvem Weekend Journal.

Hospodářské noviny podobně jako za minulého režimu a v době přeměny hospodářství po roce 1989 sledovaly vládní agendu a hospodářskou politiku České republiky. Témata se tak snadno nabízela z aktuální ekonomické problematiky. Česko v té době začalo budovat klasický systém podpory vývozu a investic – HN i Ekonom se proto začaly této oblasti věnovat a navázaly spolupráci s příslušnými institucemi a odbornými agenturami. Hlavním úkolem bylo vyhledávat a publikovat zkušenosti s působením nástrojů na podporu exportu v zahraničí a tyto popularizovat v Česku (mezi firmami a podnikatelskými svazy). Později³¹¹ začala za tímto účelem vycházet barevná příloha Světové trhy, která se dá považovat za předchůdce dnešních podniků a trhů. Ta se podle tehdejších redaktorů³¹² stala průvodcem firem, protože byla prakticky zaměřena a upozorňovala na vývozní a investiční příležitosti v jednotlivých zemích a regionech.

Pokud jde o přímý vliv zahraničních investorů, někdejší zaměstnanci HN pocíťovali zejména přítomnost německých investorů z Handelsblattu, aniž by ale němečtí vydavatelé vyvíjeli tlaky na orientaci HN. Od počátku jejich působení v Economii (po roce 1994) vnímali zástupci novin spojení s těmito vydavatelstvími spíše přínosně – oceňovali například spolupráci s velkými zahraničními listy The Wall Street Journal a Handelsblatt. V roce 1995 například bylo pro české redaktory otevřeno zpravodajské místo v Düsseldorfu, kde se zhruba v měsíčním cyklu střídali čtyři pracovníci. Také německý list Handelsblatt měl v Praze svého zpravodaje.³¹³ Německá vydavatelská skupina začala od poloviny 90. let zařizovat podobu nového layoutu³¹⁴. Ve stejné době (mezi lety 1994 – 1997) se Verlagsgruppe Handelsblatt

³⁰⁹ Zdroj: Materiál ze soukromého archivu pana Jana Štolby.

³¹⁰ Zdroj: tamtéž

³¹¹ V roce 1997. Zdroj: Materiál ze soukromého archivu pana Jana Štolby.

³¹² Vycházím z písemné konverzace s paní Martou Štolarovou, někdejší ekonomickou redaktorkou HN mezi lety 1993 – 2003; ze dne 30. 11. 2009.

³¹³ Šlo o Joachima Weidemanna, který se stal zástupce šéfredaktora HN. Zdroj: Vycházím z osobního rozhovoru s Vladimírem Pickem, který působil v listu jako zahraniční redaktor od roku 1994.

³¹⁴ Dne 1. 10. 1997 vyšly HN barevně a s kompletně novou grafikou. Zdroj: Materiál ze soukromého archivu pana Jana Štolby;

rozhodla změnit také layout a design svých titulů, včetně deníku Handelsblatt i týdeníku Wirtschaftswoche, na jehož designu se podíleli američtí artdirektoři³¹⁵.

Během prvních let přítomnosti zahraničních investorů holdingu sídlícím v Nizozemsku se Economii vedle změny layoutu HN, který zahrnoval zvětšení formátu, přechod na barvu a rozčlenění listu na jednotlivé samostatně vyjímatelné složky, podařilo přivést na trh také nové tituly. Dne 9. září 1997 poprvé vyšly tzv. Technické noviny, předchůdce přílohy Věda lidé, dále již zmíněné Světové trhy a k přílohám HN postupně přibyly například Kariéra, Auto-moto nebo magazín s názvem Tip na týden, který se dá považovat za předchůdce dnešního magazínu IN³¹⁶. V barvě se nezačal tisknout jen hlavní sešit Hospodářských novin, nýbrž i jeho součást Burzovní noviny – ta začala vycházet v lososové barvě. V této fázi se list dalšími úpravami titulních stran a rubrik začal pomalu měnit z exkluzivního ekonomického listu na plnoformátový deník, který chtěl konkurovat ostatním celostátním periodikům.

³¹⁵ Zdroj: http://www.vhb.de/VHBCContent/Unternehmen/Daten-und-Fakten/default_25.aspx [17. 12. 2009]

³¹⁶ Zdroj: Tamtéž

4.2.C Vývoj nákladu Hospodářských novin v letech 1993 - 1997

V závěrečné kapitole bych ráda dokázala prosperitu Hospodářských novin po příchodu druhého zahraničního investora do Economie.³¹⁷ Podle dostupných dat z ověřování titulů na českém trhu si HN v polovině devadesátých let držely na trhu skutečně dobré postavení. Mezi lety 1993 až 1995 se prodaný denní náklad Hospodářských novin pohyboval v průměru kolem 150 tisíc kusů.³¹⁸ Pro srovnání, dnešní náklad HN je cca 56 tisíc kusů.³¹⁹ Hospodářským novinám v té době co do nákladu konkurovalo například Svobodné slovo, jehož náklad byl srovnatelný s nákladem HN, dále Zemědělské noviny, které HN převyšovaly nákladem okolo 180 – 190 tisíc kusů.³²⁰ Nutno ovšem podotknout, že ani jeden z listů nebyl čistě ekonomickým titulem. Nejčtenějším periodikem té doby byla Mladá fronta Dnes s průměrným denním prodaným nákladem, který se během dvou let pohyboval mezi 300 a 400 tisíci kusy. Na začátku roku 1995 náklad Mf Dnes dosáhl dokonce 500 tisíc kusů, o několik měsíců později se ale znovu propadl na původní hodnotu.³²¹ Po roce 1995 už měl náklad Hospodářských novin mírně klesající tendenci. Oproti dnešním hodnotám, ale stále dosahoval dvojnásobku. V roce 1996 vykázal ekonomický deník průměrný denní náklad 121 847 kusů³²². O rok později bylo toto číslo ještě o něco menší – průměrný prodaný denní náklad za rok 1997 činil 111 912 kusů.³²³

Náklady novin v roce 1996³²⁴

Noviny	Náklad/kusů
Blesk	211 854
ZN-Zemské noviny	148 334
<i>Hospodářské noviny</i>	<i>121 847</i>
Lidové noviny	68 230
MF Dnes	358 525
Práce	71 718

³¹⁷ Příchod druhého zahraničního investora mi slouží spíše k časové orientaci (rok 1994), nevyvozují z něj vliv na pokles nebo nárůst čtenosti Hospodářských novin.

³¹⁸ Zdroj: ABC ČR, dostupné na <http://www.abccr.cz/tabgraf96-soucasnost/grafy%2093-95.htm> [17. 12. 2009].

³¹⁹ Auditovaný průměrný prodaný denní náklad za rok 2009. Zdroj: www.economia.cz, www.wikipedia.org;

³²⁰ Zdroj: ABC ČR, dostupné na <http://www.abccr.cz/tabgraf96-soucasnost/grafy%2093-95.htm> [17. 12. 2009]

³²¹ Tamtéž

³²² ABC ČR 2003, dostupné na <http://www.abccr.cz/tabgraf96-soucasnost/Trideni%20podle%20zanru%20-%20do%202003/celden/celden96.html> [17. 12. 2009].

³²³ tamtéž

³²⁴ ABC ČR 2003, dostupné na <http://www.abccr.cz/tabgraf96-soucasnost/Trideni%20podle%20zanru%20-%20do%202003/celden/celden96.html> [27. 12. 2009].

Právo	259 312
Sport	94 859
Slovo	69 200

4.3 Personální ohlédnutí za redakcemi Hospodářských novin

Poslední kapitolu této diplomové práce bych ráda věnovala srovnání personální stránky redakcí týdeníku HN a transformovaného deníku Hospodářské noviny. V té souvislosti bych se také chtěla zastavit nad několika osobami, které se staly pro chod tohoto titulu klíčovými, ať už z pohledu fungování redakce, nebo z hlediska managementu vydavatelství. Jakkoliv je tato část zahrnuta v kapitole referující o druhé fázi transformace Hospodářských novin, co se týče personálu, vrátím se na úplný začátek existence periodika.

Když se vrátíme na počátek Hospodářských novin, do roku 1957, zjistíme, že tehdejší týdeník řídil šéfredaktor Josef Vlček³²⁵ s redakční radou a počáteční redakci tvořilo včetně šéfredaktora celkem osm lidí³²⁶. Ve většině případů se přitom jednalo o osoby, které měly až na výjimku, spojitost s tehdejší vládou. Mezi redaktory HN patřil Karel Matouš, zástupce šéfredaktora, který byl podobně jako Vlček bývalým členem Státní plánovací komise, dále do týdeníku psal Jan Evangelista Sedláček (bývalý redaktor týdeníku Hospodář), Miroslav Sígl, někdejší redaktor Mladé fronty a v letech 1951 až 1957 pracovník podniku Letov Letňany, Jindřich Adamec (tiskový pracovník ministerstva spotřebního průmyslu), Jarmila Adámková, tisková pracovnice ministerstva potravinářského průmyslu, Josef Přib (pracovník ministerstva zahraničního obchodu) a nakonec Alois Humplík³²⁷. Také redakční radu tehdy tvořili lidé napojení buď na Státní plánovací komisi, nebo na různá ministerstva³²⁸. V roce 1961 už měla podle výročních materiálů³²⁹ redakce okolo 25 pracovníků včetně grafiků a ilustrátorů. V době privatizace týdeníku Hospodářských novin to pak bylo o dalších 20 více, tedy zhruba 45 pracovníků³³⁰. Pro srovnání – v roce 2008 tvořilo redakci 105 lidí, z toho 92 z nich byli výkonní novináři a editoři a jedna členka redakce působila jako stálá zpravodajka v Bruselu³³¹. Zatímco od roku 1957 do roku 1989 se na pozici šéfredaktora týdeníku vystřídali

³²⁵ Josef Vlček byl před tím, než se stal šéfredaktorem HN pracovník Státní plánovací komise. Zdroj: soukromý archiv Miroslava Sígl.

³²⁶ Počáteční náklad novin činil 10 tisíc výtisků. Zdroj: soukromý archiv Miroslava Sígl; srov. NA, Fond ministerstva kultury MK ČR/ČR; Praha: HN, periodikum 4689, karton 0 nezprac., sign. 24, časopisy - Hospodářské noviny, 1 sv.

³²⁷ Zdroj: Soukromý archiv Miroslava Sígl sestavený u příležitosti 40. výročí založení Hospodářských novin.

³²⁸ Tamtéž

³²⁹ Zdroj: Soukromý archiv Miroslava Sígl sestavený u příležitosti 40. výročí založení Hospodářských novin.

³³⁰ Vycházím z osobní výpovědi Miloslava Budky, sekretáře redakcí HN, ze dne 6. 11. 2009.

³³¹ Zdroj: Informace poskytnuté personálním oddělením společnosti Economia a. s.;

tři lidé³³², v čele deníku Hospodářské noviny je dnes od jeho vzniku již pátý šéfredaktor.

Přehled šéfredaktorů HN³³³

Šéfredaktor	Období
Josef Vlček	1957 - 1969
Jiří Sekera	1969 - 1970
Jiří Mathauser	1970 - 1989
Jiří Sekera	1989/90 - 1992
Petr Štěpánek	1992 - 2000
Miroslav Pavel	2000 - 2001
Roman Gallo	2001 - 2005
Petr Šimůnek	2005 - ...

Přehled šéfredaktorů magazínu Ekonom³³⁴

Šéfredaktor	Období
Jan Urban	1991 - 1992
Irena Šatavová	1992 - 1994
Jan Příkryl	1994 - 1997
Miroslav Kaňa	1997 - 1999
Eva Klvačová	1. 4. 1999 – 9. 12. 1999
Zbyněk Fiala	2000 - 2007
Eva Hanáková	2007 - ...

³³² Josef Vlček, Jiří Sekera a Jiří Mathauser. Srov. NA, fond MK ČSR/ČR, Praha: periodikum 4689/HN, Karton: O nezprac., sign. 24 časopisy - Hospodářské noviny, 1 sv.

³³³ Zdroj: Informace poskytnuté personálním oddělením společnosti Economia a. s. a archiv Economia a. s.;

³³⁴ Zdroj: Informace poskytnuté personálním oddělením společnosti Economia a. s. a archiv Economia a. s.;

4.3.A Vizitky vybraných osobností Hospodářských novin

JUDr. Jiří SEKERA (1931)*

Jiří Sekera před odchodem do důchodu působil jako ředitel redakcí a.s. *Economia*, předtím byl šéfredaktorem deníku *Hospodářské noviny* (1990-1993), na jejichž založení stejně jako na ustavení a.s. *Economia* se význačnou měrou podílel. Stál rovněž u zrodu týdeníku *Ekonom* a *Ročenky Hospodářských novin*. V roce 1968 byl zvolen vysočanským sjezdem KSČ šéfredaktorem *Rudého práva*; tuto funkci zastával do dubna 1969, poté byl ve stranických čistkách jako exponent reformních sil vyloučen ze strany. Krátce byl také šéfredaktorem dřívějšího týdeníku *Hospodářské noviny*³³⁵.

Miroslav PAVEL (6. 9. 1941)*

Současný ředitel vydavatelství *Vltava-Labe-Press*, bývalý generální ředitel společnosti *Economia a. s.*, jeden z jejích zakladatelů a někdejší šéfredaktor *Hospodářských novin*. Miroslav Pavel působil v letech 1966 – 1985 jako ekonomický redaktor v deníku *Mladá fronta*, posléze byl vedoucím ekonomické rubriky v deníku *Práce*. V roce 1988 ho předseda federální vlády Ladislav Adamec jmenoval do funkce ředitele tiskového odboru Úřadu předsednictva vlády ČSSR a zároveň se stal mluvčím federální vlády. Pavel také od 27. listopadu 1989 zastával funkci ústředního ředitele ČST³³⁶.

³³⁵ Soukromý archiv Jiřího Sekery.

³³⁶ Kolektiv autorů/Karolinum, Praha 2003, s. 343

Karel KMOCH (1. 4. 1943)*

Nynější poradce generálního ředitele vydavatelství regionálního tisku Vltava-Labe-Press, a.s. (člen skupiny Passauer Neue Presse) a zároveň výkonný ředitel a.s. Litmedia, která vydává Literární noviny, Karel Kmoch působil v době fungování týdeníku Hospodářské noviny ve vydavatelství Rudé Právo, nejprve jako vedoucí plánovacího oddělení, posléze také jako vedoucí inzertního odboru. Tuto funkci měl mimo jiné na starosti právě v Hospodářských novinách, Zemědělských novinách nebo programových týdenících Československé rozhlas a Československá televize. Karel Kmoch patří mezi zakládající členy a.s. Economia. Ve vydavatelství vykonával až do roku 2008 funkci obchodního a pak výrobně technického ředitele³³⁷.

³³⁷ Soukromý archiv Karla Kmocha. Informace také u personálního oddělení Economia a. s.;

ZÁVĚR

Hypotézy, které jsem si stanovila pro účel této práce, byly formulovány takto: (1) *Hospodářské noviny jakožto týdeník byly v době socialistické přestavby a komunistické historie jediným oficiálním stranickým titulem takového rozsahu, který se měl profilovat čistě ekonomicky. KSC proto mohla jeho prostřednictvím prosazovat různé změny a návrhy a využívat ho jako nástroj tzv. ekonomické propagandy.* (2) *Ve svůj prospěch chtěla podobně jako ÚV KSC po pádu bývalého režimu využít nový deník Hospodářské noviny také polistopadová vláda. Nový titul HN se tedy stal symbolem a oporou ekonomických změn nastartovaných ve společnosti na počátku 90. let.* (3) *Příchod zahraničních investorů do HN byl motivován ekonomicky a souvisel s všeobecným trendem tzv. druhé fáze privatizace českých médií.*

Po provedení celkové historické studie / rešerše lze konstatovat, že se všechny tři hypotézy do jisté míry potvrdily, ke každé z nich lze nicméně najít jisté námitky. Co se týče první hypotézy, touto prací se potvrdilo, že vydávání Hospodářských novin bylo jasným zájmem tehdejšího komunistického režimu, který potřeboval „postavit“ podpůrný pilíř svým ekonomickým plánům. Z dobových materiálů dostupných v příslušných fondech Národního archivu České republiky i z rešerší tehdejších Hospodářských novin je patrné, že týdeník fungoval zejména v prvních letech po svém vzniku v roce 1957, ale i v dobách normalizace jako jasný nástroj ekonomické propagandy. Hospodářské noviny byly také oporou ekonomických reforem konce 50. a začátku 60. let, kdy si komunistická strana po pádu třetí pětiletky uvědomila, že se neosvědčil model centrálně plánovaného hospodářství a začala spekulovat o jiných hospodářských konceptech. HN se v první polovině 60. let staly tribunou jednotlivých názorových proudů, které se vyrojily v souvislosti s postupnými ekonomickými změnami, jež odstartoval svým příchodem do čela Ekonomického ústavu ČSAV Ota Šik - ekonom, který se soustředil na problematiku kritické analýzy centrálně plánované ekonomiky. Z historických pramenů citovaných v práci³³⁸ lze ale vyčíst, že režim nebyl vůči periodiku zdaleka tak striktní jako k některým jiným titulům té doby. O tom mimo jiné svědčí také výpovědi lidí, kteří v HN působili po roce 1968. „Hmotné důkazy“ je možné dohledat i v samotných novinách, například v rubrikách týkajících se zahraničních ekonomik, kde lze najít i informace o kapitalistických zemích.

Pokud jde o druhou hypotézu, ani tu není možné vyvrátit. Obsah po revoluci vzniklého týdeníku Hospodářských novin i výpovědi lidí, jež stáli u zrodu nového deníku, napovídají, že

³³⁸ Příslušné fondy NA ČR

HN se měly stát nástrojem nového kapitalistického systému hospodářství a měly podporovat, respektive zvyšovat povědomí a informovanost o změnách, které stát podnikla v souvislosti s přechodem na tržní ekonomiku. Tento vliv byl pochopitelně markantní zejména do doby, než byl úřad vlády nucen vystoupit z kapitálu³³⁹ nově vzniklé akciové společnosti *Economia a. s.*, protože se nemohl podílet na soukromém podnikání³⁴⁰. Výborně dokresluje úlohu prvních HN (deníku) období privatizace, kdy noviny nejen dávaly prostor o chystaných a prováděných změnách a nechaly na svých stránkách promlouvat různé odborníky, tehdejší hlavní téma privatizace se promítalo také do složení inzerce. Častým inzerentem byly například Harvadské fondy³⁴¹. Po odchodu úřady vlády ze skupiny akcionářů nicméně přijaly noviny za své rozsáhle informovat o veškerých ekonomických plánech, krocích a názorech. V porovnání s ostatními deníky *Hospodářské noviny* věnovaly obrovské množství prostoru například celému znění vyhlášek nebo nových zákonů. Do jisté míry si to žádala také společnost, v níž se začala formovat nová podnikatelská sféra a dá se tak usuzovat, že se všeobecně zvyšovala také „ekonomická gramotnost“ obyvatelstva. Výsadní postavení a pozici hlavního ekonomického „informátora“ *Hospodářské noviny* ztratily až ve druhé polovině devadesátých let, což se dá přisuzovat dvěma faktorům – jednak technickému pokroku, k němuž se dá přiřadit nástup internetu, jenž postupně převzal onu informační úlohu, ale také změnám na mediálním trhu, pod jejichž tlakem se HN rozhodly změnit formát a konkurovat dalším, plnoformátovým deníkům. Odbornou roli v té době deník částečně předal některým novým titulům vydavatelství, mimo jiné *Obchodnímu věstníku*³⁴² nebo *Právnímu rádci*³⁴³.

Poslední hypotézu³⁴⁴ nešlo vzhledem k nedostatku podkladů dostatečně doložit. Ačkoliv některé informace získané metodou rozhovorů s pamětníky hovoří o tom, že příchod zahraničních investorů byl na české straně motivován zejména obsahovou nezávislostí a především zkušenostním kapitálem, nikoliv kapitálem finančním, pokus o analýzu

³³⁹ Již dne 20. Zář 1990 obdrželi zaměstnanci společnost *Economia* dopis od tehdejšího ředitele, který informoval o tom, že akciová společnost odkoupila 200 svých akcií zpět od Úřadu předsednictva vlády ČSFR. Ty byly přednostně určeny k prodeji zaměstnancům společnosti za nominální cenu. (Zdroj: Soukromý archiv Jiřího Sekery).

³⁴⁰ Jedná se o období let 1991 – 1992;

³⁴¹ Investiční fondy, které se staly marketingovým motorem kuponové privatizace. V jejich čele stál Viktor Kožený a další lidé, kteří se později zapsali do dějin jako aktéři jednoho z největších tunelů národního majetku a podvodné kuponové privatizace. Zdroj: www.komodity.cz, [23. 12 2009];

³⁴² Jedná se o týdeník s povahou úředního listu, který informuje o nových zápisech, změnách a výmazech v obchodním rejstříku, o konkurzech a likvidacích podniků, veřejných soutěžích atd.; (Zdroj: <http://ov.ihned.cz>, [23. 12 2009]);

³⁴³ Jedná se o odborný měsíčník s právními informacemi pro management a podnikání. Soustřeďuje se na obchodní, pracovní a finanční obory práva. (Zdroj: <http://economia.ihned.cz>, [23. 12 2009]);

³⁴⁴ (3) *Příchod zahraničních investorů do HN byl motivován ekonomicky a souvisel s všeobecným trendem tzv. druhé fáze privatizace českých médií.*

vlastnických vztahů³⁴⁵ ale naznačil, že například příchod prvního zahraničního investora do Eurexpansion byl spojen s vidinou vytvoření významné finanční rezervy ve fondu akciové společnosti *Economia a. s.*³⁴⁶. Francouzská společnost přispěla do rezervního fondu takovou sumou, která jí nakonec získala 45procentní podíl na akciovém kapitálu. Takový krok přitom mohl svým způsobem navýšit schopnost firmy Eurexpansion rozhodovat o záležitostech týkající se českého vydavatelství. Podle některých zdrojů informací³⁴⁷ byl navíc hnacím motorem spolupráce HN se zahraničím zájem francouzsko-amerického konsorcia, který v ní především spatřoval cestu, jak přijít k zisku a zároveň vybudovat impérium ekonomického tisku minimálně na celém evropském kontinentu. Tady lze podotknout, že na rozdíl od vydavatelů jiných celostátních periodik, začala společnost *Economia a. s.* uvažovat o využití zahraničního kapitálu podstatněji dříve než ostatní listy.³⁴⁸ Podobně jako u ostatních titulů se nicméně situace okolo zahraničních investorů v *Economia a. s.* na dlouhou dobu stabilizovala³⁴⁹, když v roce 1994 získal hlavní podíl ve společnosti vydavatelský holding *Handelsblatt – Dow Jones Investments B.V.*³⁵⁰

³⁴⁵ Vzhledem k nedostupnosti některých materiálů se nicméně nejedná o analytickou studii.

³⁴⁶ Zdroj: Výpis z obchodního rejstříku, identifikační číslo společnosti 004 99 153 akciová společnost „ECONOMIA a.s.“ Dostupné na ww.justice.cz;

³⁴⁷ Např.: soukromý archiv pana Jiřího Sekery.

³⁴⁸ Podle Jiřího Sekery kontaktovali Francouzi české zástupce už krátce po listopadu 1989, další nabídky k součinnosti údajně přišly také od francouzského listu *Liberation* nebo od nejmenovaného švédského ekonomického listu. Příchod zahraničních investorů do jiných českých deníků je přitom datován až počátkem roku 1992 (Srov.: Benda, 2007).

³⁴⁹ Většina velkých vydavatelských domů v oblasti časopisů a denního tisku se v druhé polovině 90. let ocitla a zůstala v rukou zahraničních vlastníků. (Srov.: Benda, 2007).

³⁵⁰ Holding byl společným podnikem *Verlagsgruppe Handelsblatt GmbH* patřící do německé skupiny *Verlagsgruppe Georg von Holtzbrinck GmbH a CO.KG* (76,5% podíl) a společnosti *Dow Jones a Company Inc.* (23,5% podíl). (Benda 2007: s. 115).

RESUMÉ

Diplomová práce „Historie Hospodářských novin a jejich vývoj v 1. a 2. období transformace tisku“ pojednává o historickém vývoji periodika Hospodářské noviny - někdejšího ekonomického týdeníku ÚV KSČ, který se po revoluci transformoval na ekonomický deník. Období, které práce reflektuje, je na jedné straně vymezené rokem 1957, kdy tehdejší režim předložil koncepci na vznik nového periodika na podporu ekonomické propagandy, na jejímž základě byl týdeník založen, a na druhé straně druhou polovinou 90. let, kdy se původně ekonomický deník postupně změnil na tzv. plnoformátový titul. Stěžejní část práce se věnuje existenci týdeníku Hospodářské noviny v době tzv. plánovaného hospodářství, další kapitoly jsou pak zaměřené na deník, který se stal v roce 1990 periodikem podporujícím nově se utvářející tržní prostředí v Československu. Práce také mapuje vlastnické vztahy vydavatelství *Economia a. s.*, které začalo v roce 1990 Hospodářské noviny vydávat. Tato problematika je rozdělena na fázi tzv. spontánní privatizace, kdy se HN octly v rukou soukromých vlastníků, a fázi zahraničního vlastnictví deníku. Závěrečná pasáž hodnotí celkový vývoj titulu a vliv vlastnických vztahů na nabízený obsah týdeníku a posléze deníku Hospodářské noviny.

I přes formu historické studie si práce vytyčila několik základních hypotéz týkajících se Hospodářských novin. Všechny z nich se povedlo alespoň do určité míry potvrdit nebo vyvrátit. Diplomová práce se tak dá vedle zpracování přehledu Hospodářských novin od jejich založení v roce 1957 označit za přínosnou z hlediska popsání účelu tohoto periodika. Zatímco před rokem 1989 byly HN, tehdy jako týdeník, nástrojem ekonomické propagandy komunistické strany, od roku 1990 začaly působit jako opora nově se utvářejícího tržního prostředí v Československu, respektive České republice. Až v druhé polovině devadesátých let se pak deník odchýlil od dosud převažující ekonomické tematiky.

SUMMARY

The aim of this work is to describe the historical development of *Hospodarske noviny* weekly, which was set in 1957, as well as its transformation into an economic daily journal and the structure of the international ownership of this paper. The first intention of mine was to reflect the process of the so-called spontaneous privatization in the Czech media ownership and to analyze the plans of establishing the company *Economia a. s.* for publishing the first Czech economic journal since the Velvet Revolution in 1989, however during my work I accomplished finding some interesting details which convinced me to formulate the main interest of my theses as “the history of *Hospodarske noviny* Weekly in the communist period of the centrally planned economy”.

The work is divided into two fundamental sections - after the basically most extensive part of the work there is also a part that describes the development of the newspaper after the fall of the communist regime. However, the lack of the dates such as the details of some important contracts made it impossible to analyze completely the ownership of the newspaper. This work also offers an overview of this problematic. Due to the wide concept of the theses it should be the first academic work that summarizes the history and the economical structure of this fore journal.

You can of course find the closing summary of the study at the end of this work. It is based on evaluation of the acquired findings and the hypotheses I determined at the beginning of this historical research. I set the following: *The Hospodarske noviny Economic Weekly served to the communist regime and it was one of the main instruments of the economical propaganda of the KSČ³⁵¹ before the 1989. After the Velvet Revolution the concept of the new journal Hospodarske noviny Economic daily changed and the paper transferred into a servant to the settled capitalist regime and its principles of the market. However it did not take long and the journal which was first only in the hands of Czech institutions and banks became a part of a west European publishing company which according to my hypothesis might have been influenced by financial interests on both sides – the Czech one as well as the international.*

The results from the historical analyze in general approved the before-mentioned hypothesis. However, some objections must be pointed out. In the first case, it is unquestionable that the magazine was fully in the hands of the communist propaganda and its economical rules. Anyway, I find it necessary to mention that compared to some other

³⁵¹ The Czech communist party

journals and papers *Hospodarske noviny* weekly were not under such a strict censorship and they could for example inform about the capitalist western world. The second hypothesis also proved to be true, however even here we can find an exception. The new economic journal first did serve to the “just formed” capitalist system but it slowly started to follow the technical progress and began to search its own ways to be able to compete with the other not only economic tabloids on the Czech market. That is actually a subject of the third main purpose of this work which the last hypothesis is also referring about - to the international ownership of the paper and its impact. This hypothesis could not be fully proved to be true. Since this work is not really detailed economical analysis, it did not manage to show whether the dominant position of the first international investor to the *Economia a. s.*³⁵² was mainly motivated by the Czech publishers who seek some financial support from abroad or it was driven by the foreign publishers seeking for profit on the international market. However the study showed that the presence of the second international³⁵³ investor in the Czech journal brought stability to this paper for a long time.

³⁵² The international company called Eurexpansion.

³⁵³ Handelsblatt – Dow Jones Investments B.V.

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Seznam šéfredaktorů Hospodářských novin od jejich založení (Zdroj: Materiál personálního oddělení Economia a. s.).

Tabulka č. 2: Seznam šéfredaktorů magazínu Ekonom (Zdroj: Materiál personálního oddělení Economia a. s.).

SEZNAM ZKRATEK

ABC ČR – Audit Bureau of Circulation Czech Republic

arch. j. – archivní jednotka

a. s. – akciová společnost

č. j. – číslo jednací

ČSFR – Československá socialistická republika

ČSM – Československý svaz mládeže

ČSOB – Československá obchodní banka

ČSSR – Československá socialistická republika

ČTK – Česká tisková kancelář

ČÚTI – Český úřad pro tisk a informace

FRF – francouzské franky (bývalá měna)

FÚTI – Federální úřad pro tisk a informace

HBV – Heinrich Bauer Verlag KG

HBVB - Heinrich Bauer Verlag Beteiligungs GmbH

HN – Hospodářské noviny

IČO – identifikační číslo organizace

KSČ – Komunistická strana Československa

MF – deník Mladá fronta

MF DNES – Deník Mladá fronta Dnes

NA – Národní archiv

PNS – Poštovní novinová služba

SÚTI – Slovenský úřad pro tisk a informace

ÚOHS – Úřad pro ochranu hospodářské soutěže

ÚPS – Ústřední publikační správa

ÚTI – Úřad pro tisk a informace

ÚV – Ústřední výbor

VGH – Verlagsgruppe Georg von Holtzbrinck GmbH & Co. KG

VGP – Verlagsgruppe Passau GmnH

VLP – Vltava-Labe-PRESS, a. s.;

POUŽITÁ LITERATURA A PRAMENY

LITERATURA

1. Mediální teorie, historie a ekonomie

Čelovský, B.: *Konec českého tisku*. Šenov u Ostravy, Tilia 2002 (Druhé pozmeněné vydání titulu). ISBN 80-86101-51-7.

Dealy, F.X.: *The Power and The Money*. New York, Birch Lane Press 1993. 374 s.;

Jiráček, J. a kol.: *Deset let v českých médiích*. Praha, Portál 2005. ISBN 80-7178-925-9.

Křivánková, V.: *Dějiny Československé žurnalistiky, díl IV.; Český a slovenský tisk v letech 1947 až 1987*. Brno, Novinář 1989.

Kol. autorů, M. Kelly (ed.): *THE MEDIA IN EUROPE/The euromedia handbook*. Sage publications 2004. ISBN 0761941320.

Šmíd, M.: *Czech Republic*. In: Hrvatin, S. B. Petković, B. (ed.): *Media Ownership and its Impact on Media Concentration and Pluralism*. Ljubljana, SEENPM and Peace Institute 2004.

Trázník, K.: *Odstátňování tisku aneb kdo má v rukou monopol na informace* (článek). In: *Necenzurované noviny*, 1. 1. 1991, č. 1, roč. 8.

2. Obecná ekonomická literatura a články z této oblasti

Ježek, T.: *Zrození ze zkumavky: Svědectví o české privatizaci 1990 – 1997*. Praha, Prostor 1997. ISBN 80-7357-085-8.

Klaus, V.: *O tvář zítřka*. Praha, Pražská imaginace 1991. ISBN (neuvedeno).

Mlčoch, L.: *Česká privatizace: Pokuty za rychlost*. In: *Hospodářské noviny*, 8. 10. 1996.

Šulc, Z.: *Jak se rodila, kam směřovala a proč byla potlačena tzv. Šikova reforma*. In: *Acta Oeconomica Pragensia*, roč. 15, č. 7, 2007.

ŠULC, Z.: *Stručné dějiny ekonomických reforem v Československu (České republice) 1945–1995*. Brno, Doplněk 1998. ISBN 80-7239-005-8.

Žák, V.: *Křížovatky naší privatizace*. In: *Britské listy*, 29. 7. 1997.

3. Sociálně-vědní literatura (reflexe vývoje společnosti)

Ježek, T.: *Zrození ze zkumavky: Svědectví o české privatizaci 1990 – 1997*. Praha, Prostor 1997. ISBN 978-80-7260-183-7.

Machonin, P.: *Česká společnost a sociologické poznání (problémy společenské transformace a politizace od poloviny 60. let 20. Století do současnosti)*. Praha, ISV 2005. ISBN: 80-85850-04-4.

Matějů P. a kol.: *Zpráva o vývoji české společnosti 1989 – 1998*. Praha, Academia 1998. 364. s.

Mlčoch, L. a kol.: *Ekonomické a společenské změny ve společnosti po roce 1989: alternativní pohled*. Praha, Karolinum 2000.

Šafaříková, V.: *Transformace české společnosti 1989 - 1995*. Doplněk, Brno 1996. ISBN 80-85765-57-8.

Vančura J.: *Naděje a zklamání, Pražské jaro 1968* (2. vydání). Praha, Mladá fronta 1990. ISBN 80-204-0179-2

Vodička, Cabada: *Politický systém České republiky (Historie a současnost)*. Portál, Praha 2003. ISBN 80-7178-718-3.

4. Kvalifikační práce

Benda, J.: *Vlastnictví periodického tisku v České republice v letech 1989 – 2006*. Praha, Karolinum 2007. ISBN 978-80-246-1387.

5. Slovníky a sborníky

Kolektiv autorů: *Dějiny českých médií v datech*. Praha, Karolinum 2003. ISBN 80-246-0632.

Reifová, I. a kolektiv: *Slovník mediální komunikace*. Praha, Portál 2004. ISBN 80-7178-926-7.

Kol. autorů: *Společnost v přerodu (Sborník z konference Demokracie 2000)*, Masarykův ústav AV ČR, 2000. ISBN 80-86495-01-9.

6. Další články

Čulík, J.: *Media in the Czech Republic, the current state of Affairs*, British Association of Slavonic and East European Studies, Cambridge, 4. – 6. 4. 1998. In: Britské listy, 30. 3. 1998.

Klíma, M.: *Zahraniční vlastnictví médií: Nebezpečí, nebo výhoda? Svoboda a byznys*. In: Hospodářské noviny, 23. 11. 2009.

Pavel, M.: *Popis jednoho rozhodnutí*. In: Ekonom, 1991, č. 0, s. 10.

Šmíd, M.: *Vliv vlastnictví na jejich nezávislost a pluralitu*. In.: Marketing and Media, 2005. Dostupné na <<http://www.louc.cz/05/1410207.html>> [cit. 25. 11. 2009].

Tikovský, V.: *Duben 1969, Nástup normalizace*. In: Reflex, 23. 4. 2009. Dostupné na <<http://www.reflex.cz/Clanek35830.html>> [cit. 14. 12. 2009].

Vildová, M.: *O privatizaci deníku Mladá Fronta*. In: Britské listy, 16. 6. 2005. Dostupné na <<http://www.blisty.cz/2005/6/16/art23779.html>> [cit. 2. 10. 2009].

PRAMENY

1. Legislativa

a) Normy obecné

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky;
Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník;
Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník;
Zákon č. 143/2001 Sb., o ochraně hospodářské soutěže;

b) Normy speciální (vztahující se na oblast médií)

Zákon č. 46/2000., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změnách některých dalších zákonů (tiskový zákon).
Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím;
Zákon č. 273/1996 Sb., o působnosti Úřadu pro ochranu hospodářské soutěže;
Zákon č. 105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů.;
Zákon č. 427/1990 Sb., o převodech vlastnictví státu k některým věcem na jiné právnické nebo fyzické osoby;
Zákon č. 92/1991 Sb., o podmínkách převodu majetku státu na jiné osoby.
Ústavní zákon č. 496/1990 Sb., o navrácení majetku Komunistické strany Československa lidu České a Slovenské Federativní Republiky;

c) Normy již neplatné

Zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích (tiskový zákon);
Zákon č. 84/1968, o zákazu cenzury (změnil tiskový zákon 81/1966 Sb.);

Zákon č. 127/1968 Sb., o některých přechodných opatřeních v oblasti tisku a ostatních hromadných informačních prostředků (vznik ÚTI).

Ústavní zákon 143/1968 Sb., o československé federaci;

Zákon č. 104/1990 Sb., o akciových společnostech;

2. Periodika

a) Deníky/ Týdeníky

Hospodářské noviny, původně vydavatelství Orbis a Rudé právo, současný vydavatel Economia a. s.: vybraná čísla od roku 1957 po současnost.

Ekonom, vydává Economia a. s.: vybraná čísla od nultého čísla v roce 1991.

Mladá fronta DNES, vydavatel MAFRA a. s.: dostupné také na www.idnes.cz a z databáze NEWTON.

Marketing & Media, vydává Economia a. s.;

b) Elektronická periodika

www.ceskamedia.cz

www.blisty.cz

www.louc.cz

www.idnes.cz

www.ihned.cz

www.reflex.cz

3. Internetové databáze/další odkazy

www.justice.cz

www.abccr.cz

www.unievydavatelu.cz

<http://racek.vlada.cz>

www.portal.gov.cz

www.czso.cz/csu

www.mzv.cz

www.koncelik.eu

www.ctk.cz /archiv, databáze NEWTON

www.economia.cz

www.klaus.cz

<http://www.handelsblatt.com/>

www.dowjones.com

<http://europe.wsj.com/home-page>

www.google.com

www.wikipedia.org

4. Ostatní publikace a jiné materiály dostupné také na internetu

KONČELÍK, Jakub. *Média a Pražské jaro; Kontrola a řízení tisku v souvislostech*

československé krize konce 60. let. Praha: Univerzita Karlova v Praze. FSV IKSŽ. Katedra mediálních studií, 2008. Dostupné na <http://iksz.fsv.cuni.cz/IKSZ-40-version1-citanka_koncelik_bednarik.pdf> [cit. 14. 12. 2009].

Ústava 150/1948 Sb.; Dostupné na <<http://www.koncelik.eu/ustava-150-1948/>> [cit. 5. 12. 2009].

Tiskový zákon 184/1950 Sb.; Dostupné na <<http://www.koncelik.eu/tiskovy-zakon-184-1950/>> [cit. 5. 12. 2009].

Tiskový zákon 81/1966 Sb.; Dostupné na <<http://www.koncelik.eu/tiskovy-zakon-81-1966/>> [cit. 14. 12. 2009].

5. Archivní materiály

Národní archiv Praha 4 – Chodovec (NA)

Fond KSČ-ÚV-05/3 - Praha. Ideologické oddělení, arch. j. 107, sv. 18: *Některá usnesení orgánů ÚV KSČ k otázkám tisku.*

Další zásady týkající se tisku také ve fondu 05/3, Ideologické oddělení, arch. j. 163, sv. 22, listů 48: *1956 - 1959*;

Fond KSČ-ÚV-05/3 – Praha. Ideologické oddělení, arch. j. 162, sv. 22, list 11: *Návrh perspektivního plánu k ideologickému nástupu v tisku.*

Fond KSČ-ÚV-05/3, 1945 – 1989, Praha. Oddělení kulturně-propagační a ideologické, arch. j. 413, sv. 3, listy 232 – 400, příloha III: *Zpráva ze zasedání ÚV KSČ 6. – 7. 10. 1954.*

Fond KSČ-ÚV-05/3 - Praha. Ideologické oddělení, arch. j. 164, sv. 22, listů 65: *Informace, připomínky a stanoviska oddělení ÚV KSČ pro vedoucí soudruhy.*

Fond KSČ-ÚV-05/3, 1958 – 1961, Praha. Oddělení kulturně propagační a ideologické, arch. j. 164, sv. 22, listů 65: *Směrnice o rozvoji periodického tisku.*

Fond KSČ-ÚV-05/3, ÚV 1958 – 1961, Praha. Sv. 4, listy 401 – 507, sign. 13.

Fond ministerstva kultury MK ČSR/ČR – Praha. HN, periodikum 4689, karton 0 nezprac., sign. 24, časopisy – Hospodářské noviny, 1. sv.: *Věc: Ekonomický týdeník (záznam z 5. Zář 1956, k rukám ministerstva školství a kultury.*

FOND ČÚTI – Praha. Č. j. 694/79, sign. 24-2: *Věc: Zaměření a úroveň publicistiky ekonomických časopisů při plnění úkolů hospodářské politiky strany za leden až srpen 1979 (HN).*

FOND ČÚTI – Praha. Č. j. 107 – 788/80, sign. 24-2: *Věc: Rozbor vybraných tematických okruhů ekonomické publicistiky v HN za II. Čtvrtletí 1980, č. j. 555/80.*

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Rozhovor s Miroslavem Pavlem

Příloha č. 2: Rozhovor s Miloslavem Budkou

Příloha č. 3: Rozhovor s Josefem Vratislavem

Příloha č. 4: První číslo Hospodářských novin ze 14. dubna 1957.

Příloha č. 5: Základní směrnice periodického tisku do roku 1965 (z fondu KSČ-ÚV-05/03 Národního archivu).

Příloha č. 6: Rozvoj periodického tisku Československé socialistické republiky v letech 1961 – 1965 (z fondu KSČ-ÚV-05/03 Národního archivu).

Příloha č. 7: Hlavička Hospodářských novin v roce 1992 – 2. 1. 1992.

Příloha č. 8: Zveřejňované zákony v HN – zákon ze dne 20. prosince 1991 o bankách.

Příloha č. 9: Ukázky inzerce a reklam v HN – roč. 1992.

PŘÍLOHA Č. 1.

ROZHOVOR S MIROSLAVEM PAVLEM

Jak vzešel nápad na založení *Economia a.s.* a *HN* jako deníku?

Nápad vzešel z mé geniální hlavy - koncepci jsem měl připravenou už koncem roku 88. Politické změny to jen urychlily, měl jsem nápad v hlavě už dříve.

Když začaly *HN* vycházet denně, byly totožné redakce týdeníku a deníku?

Tuším, že redakce byly totožné. Detaily bude vědět pan Budka. Ten byl od počátku tajemníkem redakce.

Tehdejšími akcionáři byly mimo jiné ČTK a federální vláda – pomohly Vám při zakládání deníku kontakty z „dřívějšíka“ – *HN* se těšily velké vládní podpoře.

Znám tu spoustu lidí, spousta lidí zná mě. Víím, co od lidí očekávat - kontakty navazují snáz. Dlouhá léta jsem pracoval jako ekonomický novinář, i když mě po 68 vyhodili ze strany, byl to dobrý základ známých a lidí. Záznamy o akcionářích jsou v knize akcionářů. Výpis z obchodního rejstříku. České a slovenské banky, Úřad federální vlády, ČTK. Existovala představa, že to bude vládní deník, ale vláda pak z projektu vystoupila, takže se to nikdy nestalo.

Máte pocit, že jste nápadem na založení ekonomického deníku tehdy riskoval? Každé podnikání je risk. My jsme si to tehdy ani neuvědomovali. Neměli jsme ani tolik zkušeností. To riziko tam reálně bylo, ale my jsme si ho neuvědomovali, chtěli jsme prostě dělat noviny.

Jakým způsobem se naložilo po listopadu s majetkem ÚV – jak probíhala „registrace“ loga a podobné náležitosti? Byl přijat zákon, ale tehdy jsme to neřešili. Nebyl jsem majitelem...v té době se ÚV KSČ zbavovalo těchto aktivit. Já jsem byl chvíli ředitelem televize - ÚV KSČ se vzdalo řízení státních sdělovacích prostředků jako ČTK, televize a rozhlas. To samé se dělo s *HN* - ten týdeník v roce 1957 založila vláda, v době, kdy se zaváděly první ekonomické reformy a měly být médii, které o těchto reformách bude psát. Po roce 68 byl týdeník označen za kontrarevoluční atd., takže ho do svých rukou vzala ÚV KSČ a hned po listopadu se vrátil vládě - ta disponovala majetkem a vložila podíl do toho podniku. Registrace loga, takové věci jsme neřešili, až později s souvislosti

s Economii.

Jak fungovala akciová společnost – dozorčí rada byla podle obchodního rejstříku ustanovena až v roce 1991/2?

V dubnu 1990 se zakládala a.s. ještě podle starého akciové zákona, což byla síla. Potřebovali jsme k tomu povolení FÚTI - tam už fungoval nový šéf, kterého jsem znal - z řad disidentů.

Okolnosti příchodu prvního zahraničního investora Eurexpansion – proč vydržel jen necelý rok? Byl k tomu hlavně politický důvod - HN byly předmětem různých hospodářských a politických tlaků. Existovaly snahy je získat pro určitá politická řešení, pro ekonomické reformy, znal jsem samozřejmě pár lidí z vlády. Zahraničního partnera jsem chtěla jako záruku nezávislosti. V okamžiku, kdy tam byl první investor už si politici dávali větší pozor na to, jak s námi zacházeli. Což je podle mého dobré a očekávání se naplnilo. Eurexpansion chtěl po Evropě vytvořit síť ekonomických deníků a časopisů – spolupartnery byly Handelsblatt a Dow Jones, u nás získali 45 %. Spolupracovali jsme velmi dobře, jenže majitel se později rozhodl, že vybuduje ekonomický deník ve Francii, proti již existujícím deníkům, a tam „prodělal kalhoty“ - zkrachoval. Podíl v Economii další investoři získali v rámci vyrovnání majetku Eurexpansion.

Byl zahraniční kapitál potřeba? Podle některých názorů byly Hospodářské noviny výdělečné a soběstačné.

Zahraniční kapitál potřeba nebyl, byla to jedna z největších chyb, kterou jsem udělal. Kdybychom to věděli předem, tak bychom do toho nešli.

Měly HN během prvních let konkurenci?

Myslím si, že deníky si konkurují všechny. HN sice chvíli byly specifickým deníkem, ale později zavedli ekonomické rubriky všechny titulu, takže myslím, že konkurence tam byla.

Jak vzpomínáte na tuto dobu? V jiných denících bylo hodně „dravé“ prostředí, ale zdá se, že HN se nemusely honit za senzací...?

Byl to boj. Měli jsme to možná trochu snazší. Vstupovali jsme do určité situace - politických a ekonomických změn, my jsme řadu věcí /zákonů, změn/ zveřejňovali ještě

dříve, než začaly platit. Podstatná část novin tedy ještě před stabilizováním právní situace se věnovala těmto informacím. To přestalo platit v roce 1994, kdy nastal čas, co z novinami dělat dál.

PŘÍLOHA Č. 2

ROZHOVOR S MILOSLAVEM BUDKOU

Miloslav Budka dělal před rokem 1989 sekretáře týdeníku HN, posléze zastával stejnou funkci zároveň také v nově vzniklém deníku. V současné době vykonává tento post v týdeníku Ekonom.

Jak se zrodil nápad na deník?

Někdy začátkem roku 1990 se začalo mluvit o tom, že by měl začít vycházet vládní deník - nevím, zda-li tam byly nějaké zahraniční zkušenosti. Měli jsme blízko k vládě, protože tehdejší místopředseda Valter Komárek pracoval v tehdejších HN, když se začalo o nápadu mluvit, tak jsme začali přemýšlet o tom, jestli zakládat úplně nový deník, když se dá jen přeměnit týdeník na deník. Začali jsme se o tom zajímat, pak přišel pan Pavel a začal dělat styčného důstojníka mezi vládou a redakcí. On přišel z vlády, respektive dělal ředitele televize. Ve hře byl tehdy Svět hospodářství - taky měli zájem dělat vládní deník. Vešli jsme do kontaktu s vládou, původně měl list být účelový zařízení vlády, dokonce jsem tehdy jednal s někým - pak nám došlo, že by nebylo dobré podnikat časté změny pokaždé, když se mění vláda. Takže jsme se dohodli, že týdeník se změní na deník.

Akciovou společností založila vláda, ČTK, banky - Investiční, ČSOB, Komerční. Na vládě se to slavnostně podepsalo a rozhodlo, že budeme vydávat od května deník.

Pak tu byla otázka převodu majetku Rudého práva. Výrobním náměstkem býval Karel Kmoch a ten působil ve vydavatelství Rudé právo a byl šéfem inzerce. Sem spadaly staré HN. Přes ně jsme se zodpovídali Rudému právu. Museli jsme se proto vyvázat z jejich vlastnictví. Tehdy tam byl ale ochotný tajemník a ten podepsal - protože to byl vládní projekt - že HN pouští. Majetek ÚV KSČ přešel vládě.

Na začátku jsme neměli moc peněz - 1 milion korun a 5 akcionářů. Sídlii jsme na Florenci a neměli jsme skoro nic. Uvolnili se tu kanceláře Rudého práva, které jsme si pronajali. S ČTKou jsme se dohodli, že k nám přijdou lidé ze Světa hospodářství a ekonomické rubriky. Šlo to hrozně rychle.

Pak byl problém s týdeníkem. V prvním roce vycházel týdeník jako příloha HN - od května do konce roku 1990. Pak už neznám důvod, ale protože deník převzal čtenářský kmen HN - lidé začali dostávat deník /náklad okolo 150 tisíc/. Od dubna 1991 rozdělení deníku a

týdeníku. Uvažovalo se, jestli není zbytečné vydávat oba.

Jak vnímáte příchod prvního investora do Economie, byla to chyba?

Během roku 1990 přišli právníci na to, že vláda nemůže být akcionářem - podíl vlády nabízené zaměstnancům. V době, kdy to vláda pouštěla už se ohlásil první zájemce, akcionář z Francie. Zaměstnanci si mohli koupit akcie. Tohle probíhalo současně - v době prodeji akcií už vstupoval do firmy zahraniční kapitál.

Figuroval tu i nápad na vytvoření dceřiné společnosti HN, která ale nakonec nevznikla - nakonec si je rozebral Miroslav Pavel a Zdeněk Mrva (byly to tzv. kmenové akcie). Dividenda na akci byla až 1900 procent. Zaměstnanecké akci se mohly prodávat jen zaměstnancům, případně je prodat nebo vrátit firmě. Francouzi přišli záhy po těch hlavních změnách.

Odrážila se podle Vás přítomnost zahraničního investora na obsahu novin?

Příchod francouzské firmy byl zbytečný. Důvod nebyl - vydělávali jsme dost. Už během roku 1990 bylo jasné, že si HN své čtenáře našly.

Nepamatuji si, že by nám někdy někdo zasahoval do obsahu. Jen si vzpomínám, že když vznikal Ekonom, motala se tu dcera francouzského majitele a ta měla tendenci mluvit do grafické podoby.

Vlastník nikdy do obsahu nezasahoval. Samozřejmě se o mnohých věcech hovořilo na představenstvu, ale tam šlo hlavně o strategické záměry, ne o obsahové.

Jak vzpomínáte na začátky deníku? Vaše pozice?

Já jsem byl hlavním sekretářem ve starém týdeníku HN. Když se měnil na deník, dělal jsem oběma listů „manažera“, pak už jen týdeníku, nedalo se to zvládat.

Obsahové - už bylo klasické novinové členění do sekcí. HN už se tvořily jako klasická redakce. Měli už jsme i svého fotografa a byla jen jedna agentura - čtk. Samozřejmě ještě nebyla technika, co je nyní.

Působil jste v HN ještě před revolucí? Zkušenosti s režimem?

HN byly trochu svět sám pro sebe, i jako týdeník ÚV KSČ. Přinášeli jsme i články, o nichž

informovala Svobodná Evropa. HN byly ostrůvkem pohody, psali jsme si vcelku, co jsme chtěli. HN nemusely chodit na velké porady ÚV KSČ.

PŘÍLOHA Č. 3

ROZHOVOR S JOSEFEM VRATISLAVEM

Josef Vratislav působil v deníku HN od roku 1990 jako ekonomický redaktor a později jako šéf zahraničního zpravodajství. Od roku 1991 dělal zástupce šéfredaktora, v roce 1992 v HN skončil a podílel se na zakládání Obchodního věstníku.

Vzpomínáte si na počátky plánu na vznik HN?

Začátkem roku 1990 bylo rozhodnuto, že HN budou transformovány na deník. Lidi, kteří pracovali v týdeníku, měli přejít do deníku. Ale těch bylo málo, proto bylo domluveno s čtk, že z ní přijde pár lidí z obdeníku Svět hospodářství.

Nápady na HN začaly na jaře a přechod ze Světa hospodářství nastal 15. května - už po 20. květnu vyšlo první číslo HN. Bylo to docela veselé období, tehdy jsme se courali po chodbách a říkal jsem si „toho člověka jsem viděl dvakrát třikrát, než nám došlo, že jsem kolegové“. Takový hezký začátek.

HN vyšly poprvé na 8 stránkách, pro zajímavost a jednou týdně ve středu vycházely HN coby týdeník, až později vznikl Ekonom.

Redakce byly totožné?

Převážná většina lidí ze starého týdeníku HN dělali přílohu HN - týdeník. Šéfoval jim Jiří Sekera, zástupce Jiří Brabec.

Jaké bylo vaše místo?

Působil jsem jako ekonomický redaktor a šéf zahraničního ekonomického zpravodajství. Tehdy to byla dohromady politika i ekonomika.

Od roku 1991 jsem byl zástupce šéfredaktora. V HN jsem působil do dubna 1992 a pak jsem rozjížděl Obchodní věstník, kde jsem doteď.

Výsadní postavení HN, je to pravda?

To určitě. Tehdy byla zajímavá doba v jedné věci. Noviny stály jen 1 Kčs, nebyl problém s odbytem - lidé si kupovali dvoje, troje. HN začaly vycházet i na Slovensku - náklad byl až 150 tisíc kusů. K tomu už se nikdy nedostaneme... v té době celosvětově distribuovaný

Financial Times měl náklad okolo 300 tisíc. Ta doba byla zajímavá v tom, že lidé byli hladoví po informacích a těžko se k nim dostávali. Noviny byly relativně rychlé médium, jediná šance, k nim dostat něco rychle, bylo faxem.

Jakým způsobem získávaly HN informace od vlády?

Přístup k vládě a parlamentu už měly všechny noviny z tiskových konferencí atd., ale žádné noviny neotiskovaly celé znění zákonů. Naopak HN tomu věnovaly prostor - zveřejňovaly zákon ještě před platností, stejně tak sbírky zákonů. To bylo výhodné pro podnikatele, měli to celé v HN.

Nevím, jestli byla nějaká domluva mezi vedením vlády a firmou, ale myslím, že nešlo o privilegium.

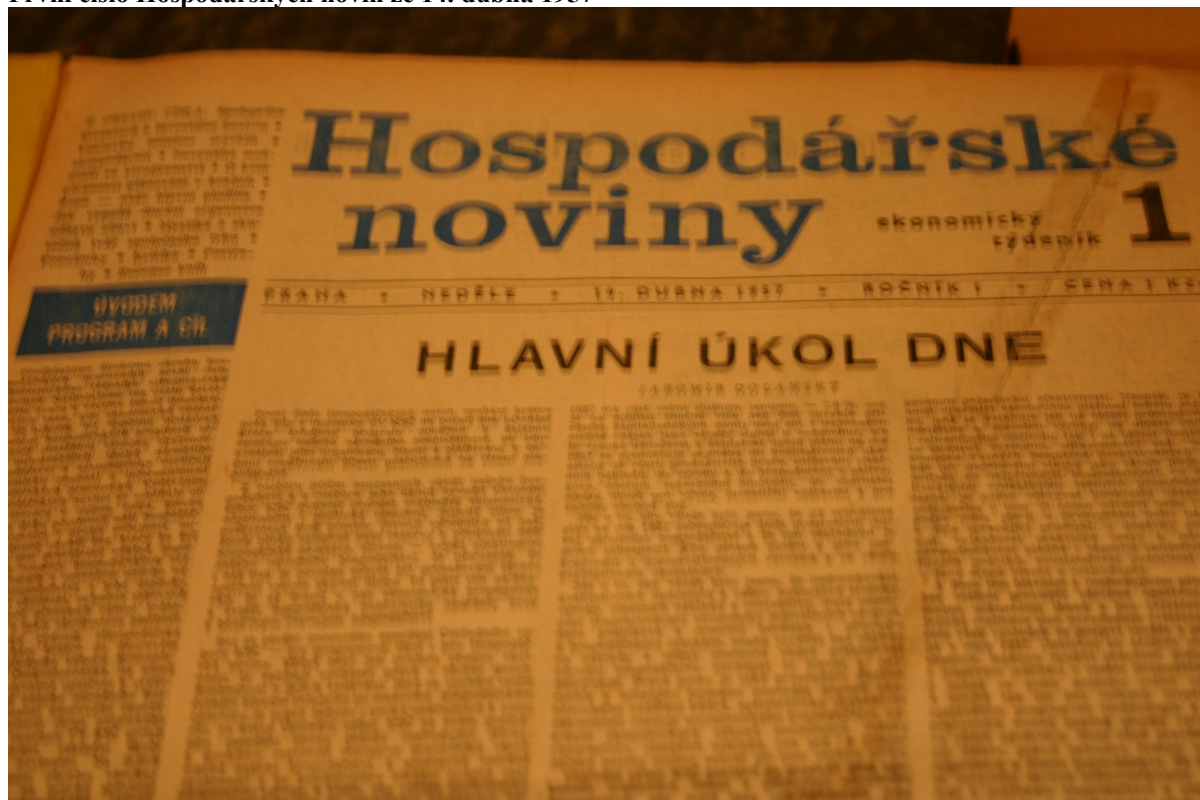
Příchod prvního zahraničního investora?

Totální nonsense. To vám myslím řeknou všichni. HN byly ziskové a z hlediska cashflow vůbec nebyl problém. Byla taková revoluční doba v tom, že jsme řadu věcí měli od firem - já jsem z čtk přišel i s psacím strojem. Tímto způsobem redakce získala základní výrobní prostředky. Koncem roku 1990 vážně nebyl problém.

Vedení si možná krylo záda - kdyby začaly nějaké problémy - z toho důvodu začal mluvit s francouzskou firmou /Eurexpansion/. Když sem vstoupili, bylo zbytečné. Navíc to nebyla firma, která by byla příliš schopná - už tehdy měla problémy. Krátce poté, co vstoupili k nám, začali mít obrovské ekonomické problémy. Opakuji, ten krok byl velice špatný.

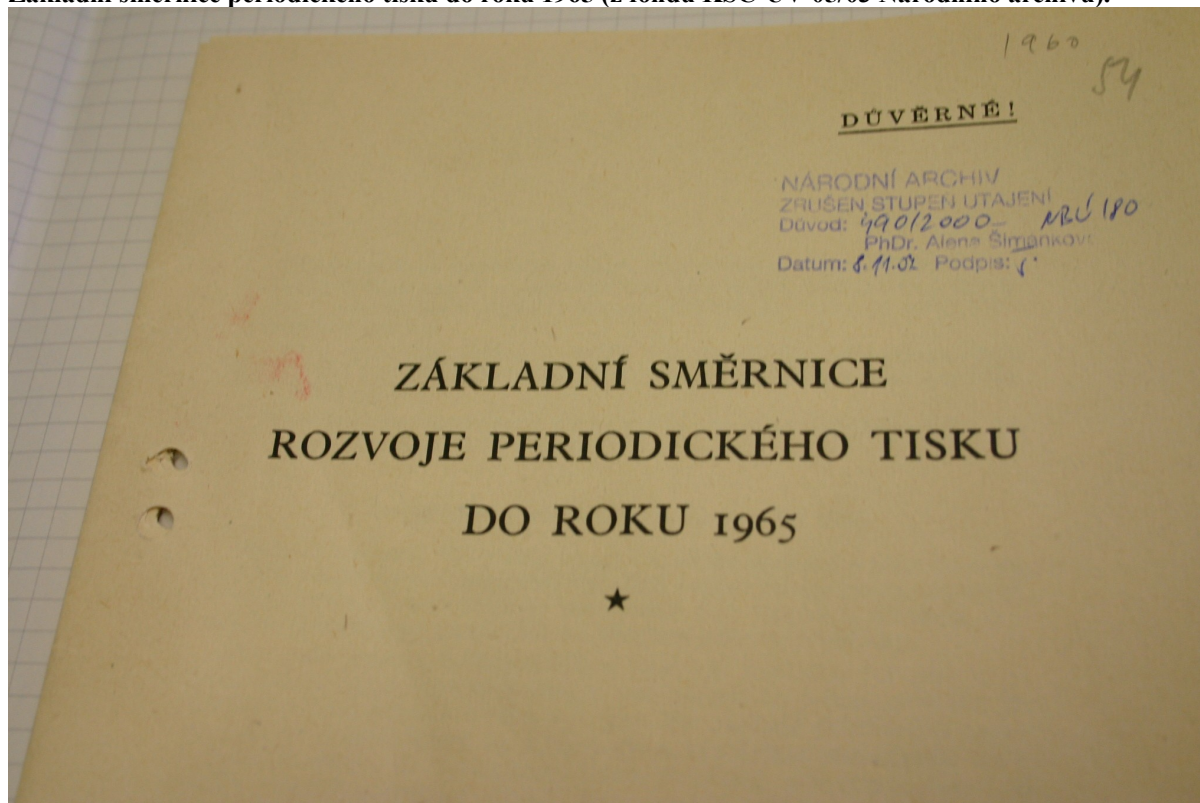
PŘÍLOHA Č. 4

První číslo Hospodářských novin ze 14. dubna 1957

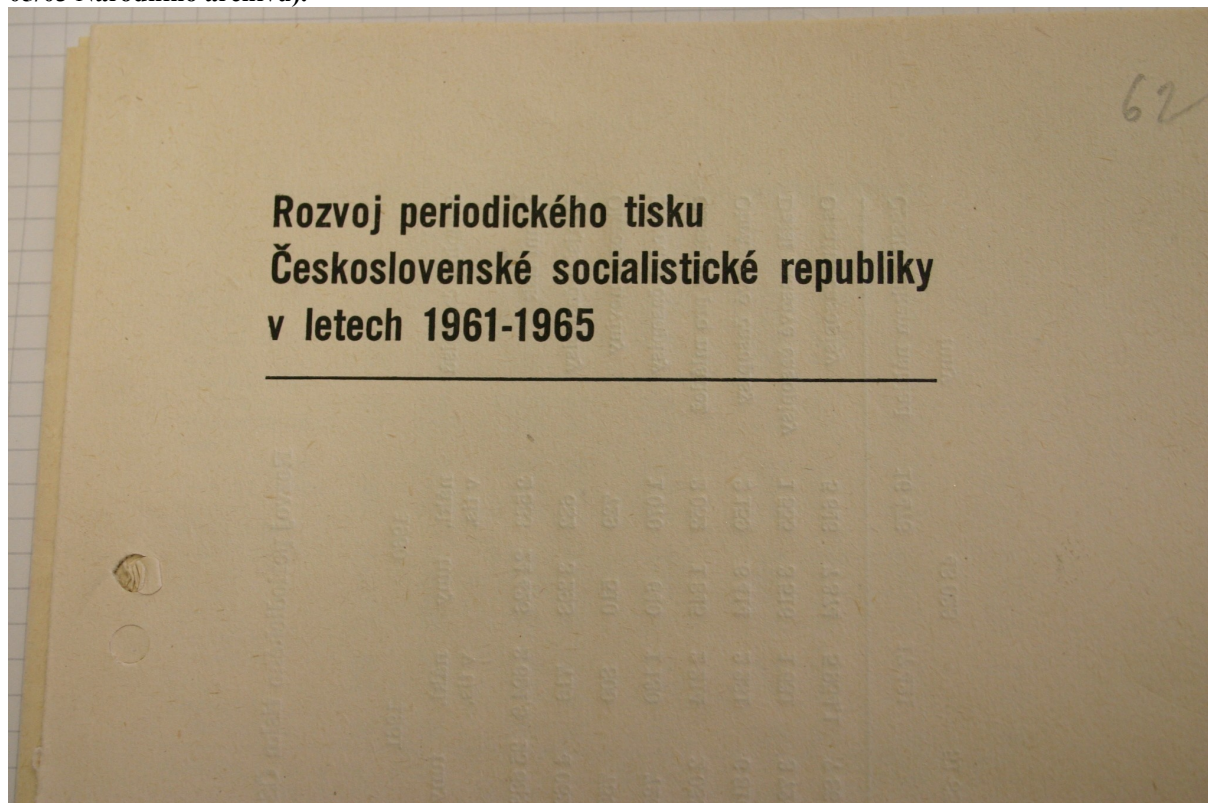
PŘÍLOHA Č. 5

Základní směrnice periodického tisku do roku 1965 (z fondu KSČ-ÚV-05/03 Národního archivu).

PŘÍLOHA Č. 6

Rozvoj periodického tisku Československé socialistické republiky v letech 1961 – 1965 (z fondu KSČ-ÚV-05/03 Národního archivu).

PŘÍLOHA Č. 7

Hlavička Hospodářských novin v roce 1992 – 2. 1. 1992.

**HOSPODÁŘSKÉ
NOVINY**

**Deník
pro
ekonomiku
a politiku**

Potřebujete včas levné obaly?

JIP JIHOČESKÉ PAPIRNY, a.s.,
závod České Budějovice

nabízejí

krabice z vlnité lepenky tří- a pětivrstvé

– lepené, šité a tvarově vysekávané – podle přání
až dvoubarevný potisk

Už i firmy známé jako evropská jednička
se rozhodly pro naše obaly!

Papírenská 41, 370 52 České Budějovice,
tel.: 038/34031, fax: 038/35375

Vok 1528

Číslo 1Cena 2,50 KčsČtvrtek2. ledna 1992

U telefonu

ing. Václav Stehlík,
ředitel Československého
sdruženého plynárenského
dispečinku

Jaká je situace v zásobování plynem?

V současné době platí základní od-
běrový stupeň č. 3, zásobování plynem
je tedy bez problémů. Máme sice určité
potřeby s nižšími dodávkami z bývalého
Sovětského svazu, ale před zimou
jsme shromáždili největší zásoby, jaké
kdy byly u nás vytvořeny. Přejde nám
i poměrně mírné počasí a také to, že
průmysl odehřívá méně než v minulých
letech. Jsme proto schopni plně pokrýt
spotřebu zemního plynu i svičplynu.
(luk)

Ohlédnutí za prvním rokem ekonomické transformace

Koruna nad vodou, podniky ...

Scénář prvního roku ekonomické transformace počítal s hlavní rolí liberalizace cen a zahraničního obchodu: Ta měla rozfoukat skleníkové ovzduší a donutit podniky k adaptaci. Režisér život se však většinou scénářů přísně nedrží.

To se stalo i v roce 1991 s čs. ekonomikou. Lednová liberalizace cen sice vyvolala důsledky, s jakými scénář počítal, takže po cenové explozi v lednu se tempo ztlumilo až k nule (k mírnému zvýšení cenové hladiny došlo až opět v posledních měsících roku), ale reakce podniků scénářu neodpovídala. Je otázka, zda odpovídat mohla.

V téměř panické hratě před roztočením inflační spirály vládní scénář trval na výrazně restriktivní rozpočtové i měnové politice, což se projevílo začátkem roku v úrokových sazbách, které podniky označovaly za lichvářské: Komerční banky si mohly účtovat až 24 %. Když během roku bylo jasné, že inflace je na uzdě, úrokové sazby se sice postupně zredukovaly, ale zároveň se ukázalo, že navzdory podnikovému bédování nebyly supervysoké úroky jediným důvodem fiaska podniků. Průmyslová výroba klesla za první tři čtvrtiny roku o 22 %, odbyt se snížil dokonce

ru, válku v Perském zálivu i v Jugoslávii, i fakt, že v investičním kómatu se ocitli také tradiční partneri čs. podniků v zemích bývalé RVHP.

Jestliže podniky koncem roku 1991 lapaly po dechu, koruna se statečně drží: Vnitřní konvertibilita fungovala celý rok perfektně a stabilita koruny vůči koši vybraných pěti konvertibilních měn znamená de facto vnější revaluaci koruny. Přitom vnitřní konvertibilita vlastně otevřela československou ekonomiku světu. Samozřejmě, že závan zahraniční konkurence je tvrdý, ale chránit se bariérou cel by nejen znamenalo konzervaci starého stavu, ale i střety na mezinárodní platformě. Celní sazby nejsou jen záležitostí jedné země, což si ostatně Československo v právě skončeném roku v rámci GATT zkusilo. Přitom ve sféře zahraničního obchodu se projevila velice důležitá změna: Zahraniční obchodní partneri se diverzifikovali, a to směrem na Západ.

První rok transformace charakte-

Telegraficky

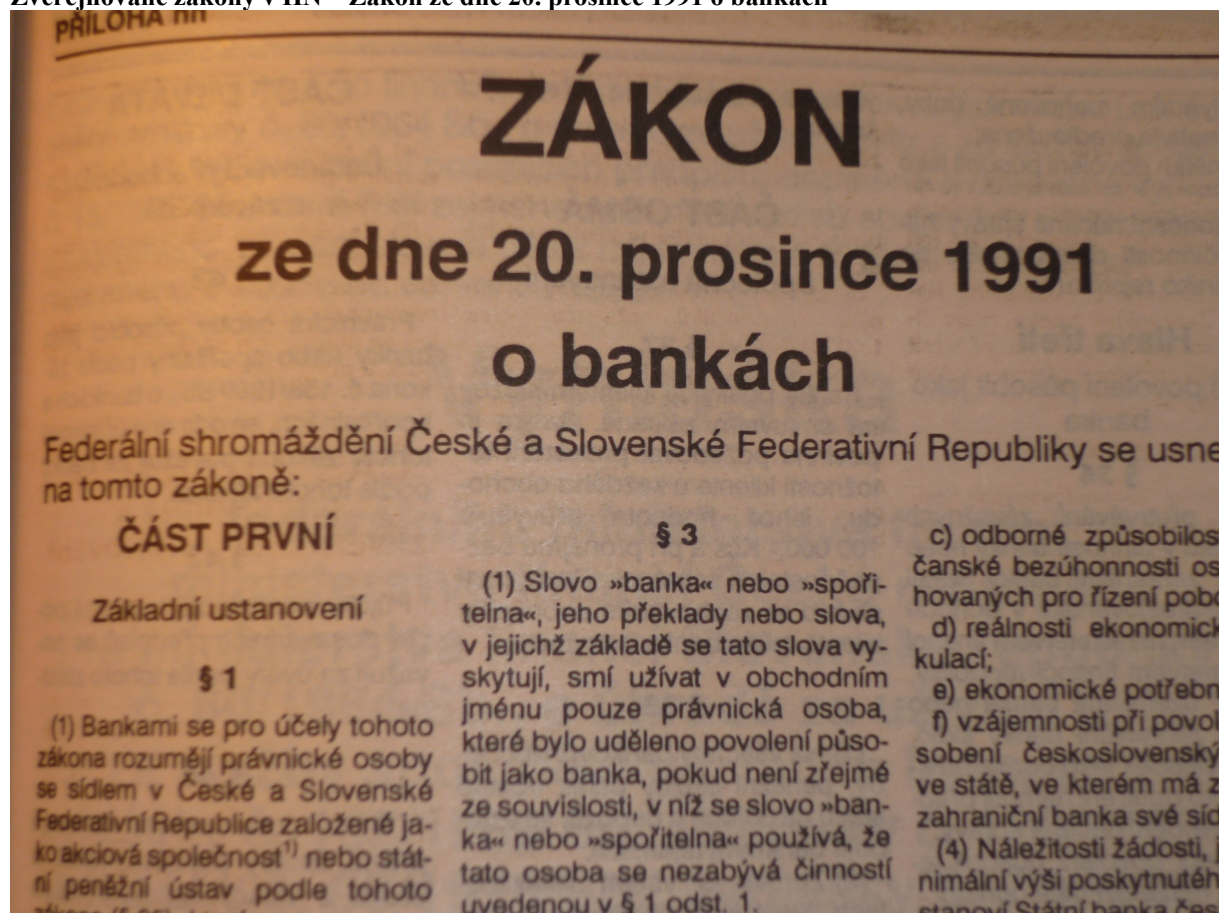
OBAVY Z NEDOSTATKU ROPY V ČESKOSLOVENSKU JSOU ZBYTEČNÉ. Vyplyvá to z vyjádření náměstka generálního ředitele a. s. Chemapol M. Příbyla, když komentoval nynější výpadek v dodávkách ropy z bývalého SSSR do naší země. »Výpadek je zřejmě způsoben očekávaním vyšších interních cen této suroviny v SNS,« řekl M. Příkrýl. Už počátkem ledna však mají být dodávky ropy pro ČSFR obnoveny. Bližší podrobnosti uvádíme na straně 2.

Z TRIDSIATICH ČINNÝCH BŮK V ČSFR MÁ IBA PÁT ÚSTAVOV SÍDLO NA SLOVENSKU. I na tuto skutečnost poukazuje podpredsa vlády SR A. Vavro keď na strane 2 hovorí o tom, že fi nančná infraštruktúra na Slovensk je azda najviac poddimenzovaná oblasťou.

ROK 1992 PRINESE TAI PODPORU MALÝM A STŘE NÍM FIRMÁM, rozvoj průmysl remesel, obchodu a služeb Podn ění seznamuje se strategickými

PŘÍLOHA Č. 8

Zveřejňované zákony v HN – Zákon ze dne 20. prosince 1991 o bankách

PŘÍLOHA Č. 9

Ukázky inzerce a reklam v HN – roč

Harvard Capital and Consulting a.s.

si Vás dovoluje pozvat na ojedinělý seminář o naší finanční technologii, která je v Československu zcela výjimečná a umožňuje snížit riziko nevhodné investice na minimum.

PRAHA, PALÁC KULTURY

13. února 1992

9.00 – 13.00 hod.

Seminář povede
VIKTOR KOŽENÝ, absolvent
Harvardské univerzity a prezident
Harvard Capital and Consulting a.s.

Program:

8.30 – 9.00 Registrace účastníků
9.00 – 13.00 Prezentace akciové společnosti HC&C
Aplikace CAPM v Československu
Základní kritéria pro výběr investic

TEZE DIPLOMOVÉ PRÁCE

SCHVALENO

Institut komunikačních studií a žurnalistiky UK FSV Teze MAGISTERSKÉ diplomové práce									
TUTO ČÁST VYPLŇUJE STUDENT:									
Příjmení a jméno diplomanta: Lucie Hrdličková	Razítko podatečně <table border="1" style="width: 100%;"> <tr> <td colspan="2" style="text-align: center;"> Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd </td> </tr> <tr> <td>Došlo dne:</td> <td style="text-align: center;">13 -10- 2008 -1-</td> </tr> <tr> <td>CJ.14413 Příloh: 4</td> <td>Skartační heslo:</td> </tr> <tr> <td colspan="2">Přiděleno:</td> </tr> </table>	Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd		Došlo dne:	13 -10- 2008 -1-	CJ.14413 Příloh: 4	Skartační heslo:	Přiděleno:	
Univerzita Karlova v Praze Fakulta sociálních věd									
Došlo dne:	13 -10- 2008 -1-								
CJ.14413 Příloh: 4	Skartační heslo:								
Přiděleno:									
Imatrikulační ročník diplomanta: 2007	Katedra mediálních studií IKSŽ UK FSV k rukám Doc. PhDr. Jana Jiráka, Ph.D.								
E-mail diplomanta: lucie.hrdlickova@economia.cz									
Studijní program/studijní obor: Mediální studia/Navazující									
Předpokládaný název práce v češtině: Vznik deníku Hospodářské noviny a vývoj jeho vlastnických vztahů v první a druhé fázi transformace českého tisku (1989 - 1996)									
Předpokládaný název práce v angličtině: The origin of The Hospodářské noviny Czech Daily and it's ownership in the first and second period of the transformation of the czech press.									
Předpokládaný termín dokončení: LS 2008/2009									
Pedagog, s nímž byly teze konzultovány: Doc. PhDr. Barbora Köpplová, CSc., KMS									
Charakteristika tématu a jeho dosavadní zpracování (rozsah do 1800 znaků): Práce bude popisovat tzv. první a druhou fázi transformace deníku, respektive někdejšího týdeníku Hospodářské noviny. Období, které bude práce zahrnovat, je na jedné straně vymezené rokem 1989 a na straně druhé začátkem druhé poloviny 90. let. Stěžejní částí kapitoly popisující první fázi transformace bude tzv. spontánní privatizace, v případě Hospodářských novin přeměna týdeníku na nový ekonomický deník. Klíčovým bodem budou vlastnické vztahy deníku vzniklého po revoluci a příchod zahraničních investorů do společnosti vlastníci HN, který spadá do další fáze transformace. Práce chce také vystihnout společenské a ekonomické podmínky daného období a vliv všech zmíněných faktorů na obsahovou stránku novin. Podobné téma bylo dosud zpracováno okrajově, a to například v práci Josefa Bendy, která popisuje vlastnické vztahy a transformaci českého tisku po roce 1989. Tato problematika byla zpracována také na příkladu jiných deníků v několika bakalářských a diplomových pracích, nikdy však nešlo konkrétně o transformaci Hospodářských novin, případně šlo pouze o její poslední fázi zahrnující období do současnosti (viz literatura a diplomové práce k tématu).									
Předpokládaný cíl diplomové práce, původní přínos autora diplomové práce ke zpracování tématu, případně formulace problému, výzkumné otázky nebo hypotézy (rozsah do 1800 znaků): Práce si klade za cíl detailní popis vlastnických vztahů Hospodářských novin, jejich zařazení do nově se utvářející struktury médií a vývoj HN, jako jediného ekonomického deníku své doby. Zároveň by měla popsat podstatu jednoho typu transformace, kterou prošel český tisk po roce 1989, a to na příkladu periodika, jehož novodobá „historie“ je zatím nezpracovaná. Při získávání dat se vedle materiálů z archivu Hospodářských novin bude studie opírat také o výpovědi lidí, kteří stáli u vzniku deníku HN, případně v něm od inkriminované doby byli zaměstnáni. Mohla by tak přiblížit pozadí změn v periodiku.									
Předpokládaná struktura práce (rozdělení do jednotlivých kapitol a podkapitol se stručnou charakteristikou jejich obsahu): 1.1 Stručná historie Hospodářských novin do roku 1989: Popis fungování týdeníku Hospodářské									

noviny od jeho založení, jeho přechod do vlastnictví Rudého práva a odraz společenských změn a jednotlivých etap komunistické vlády v tomto médiu.

- 1.2 **Stav vlastnictví celostátního tisku v roce 1989:** Situace na trhu celostátního tisku v roce 1989, kategorie tisku podle vydavatelů.
 - 1.2.1 **HN v roce 1989:** Existence týdeníku Hospodářské noviny v rukou vydavatelství Rudého práva až po květen roku 1990.
 - 1.2.2 **Vydavatelství Rudé právo:** Kapitola o vydavatelství v době před rokem 1989 a na začátku 90. let.
- 2.1 **Spontánní privatizace z let 1990 – 1992:** Popsání ekonomické, politické a společenské situace na začátku 90. let a přechod celostátních deníků do rukou soukromých vlastníků.
- 2.2 **Vznik nových titulů na trhu**
 - 2.2.1 **Vznik deníku Hospodářské noviny:** Vládní projekt na vznik ekonomického deníku, založení společnosti Economia, která začíná HN vydávat. Popis vlastnických poměrů společnosti Economia, respektive její prvotní podoby.
 - 2.2.2 **Příchod prvního zahraničního investora do Economie:** Na podzim roku 1991 získává 45% podíl ve společnosti francouzsko-německo-americké konsorcium Expansion. Vydavatelství disponuje dalším přílivem financí, což se mohlo projevit i na vizuální či obsahové podobě deníku.
 - 2.2.3 **Týdeník HN:** Stálé fungování týdeníku Hospodářské noviny, jakožto týdeníku pro předplatitele a přílohy nově vycházejícího deníku.
- 3.1 **Druhá fáze transformace celostátního tisku:** Přesun majetku vydavatelů do vlastnictví zahraničních společností počínaje lety 1992/1993
 - 3.1.1 **Příchod dalších vydavatelů a zahraničních investorů do Economie:** Po roce 1992 získává kontrolu nad společností vydavatelský holding Handelsblatt – Dow Jones Investments B.V. Euroexpansion plánuje vydávat další ekonomický deník, čímž prodělává.
 - 3.1.2 **Obsahová podoba HN a vznik nových titulů v Economii:** Deník se do roku 1994 nachází na vrcholu a těší se velké čtenosti, což opět souvisí s ekonomickými a společenskými podmínkami ve společnosti. Z týdenní přílohy stejnojmenného názvu se stává týdeník známý dodnes pod názvem Ekonom.
- 4.1 **HN v rukou holdingu Handelsblatt-Dow Jones Investment B.V.:** Stabilizace deníku a vlastnických vztahů ve společnosti Economia. Vliv vydavatelů na podobu HN.
 - 4.1.1 **Struktura společnosti Dow Jones and Company Inc.:** Historie této společnosti a stručný přehled titulů vydávaných touto společností
 - 4.1.2 **Struktura podniku Verlagsgruppe Handelsblatt GmbH:** Popis společnosti a zmapování její činnosti.
 - 4.1.3 **Začátek popularizace HN na pozadí změn ve společnosti:** Deník opouští čistě ekonomická témata a obrací se k celospolečenským tématům. Lidé už nepotřebují výhradně ekonomické zpravodajství, mění se funkce HN.
- 5.1 **Závěr:** Zhodnocení vývoje HN, posouzení zrealizovaného projektu deníku s plánovaným vládním konceptem. Stručný nástin úlohy a postavení HN mezi současným celostátním tiskem.

Vymezení podkladového materiálu a metody (techniky) jeho zpracování:

Vybrané ročníky, respektive čísla původního týdeníku HN vycházejícího do roku 1990, dále vybraná čísla týdeníku HN, vycházejícího jako příloha stejnojmenného deníku. Nakonec příslušná čísla deníku HN od roku 1990 (HN, Deník pro ekonomiku a politiku). Firemní zpravodaj vydavatelství Economia.

Metoda: Historická studie

Základní literatura (nejméně 10 nejdůležitějších titulů k tématu a metodě jeho zpracování; u všech

titulů je nutné uvést stručnou anotaci na 2 - 5 řádků):

Benda, J.: Vlastnictví periodického tisku v České republice v letech 1989 - 2006. Praha, Karolinum, 2007.

Publikace přináší přehled vlastnictví českého periodického tisku po roce 1989 až po současnost, lze v ní tedy najít také základní informace k vlastnictví HN ve zkoumaném období. Kniha zároveň poskytuje přehled základní legislativy k této problematice.

Čelovský, B.: Konec českého tisku. Šenov u Ostravy, Tilia, 2002 (Druhé, pozměněné vydání titulu).

Text je analýzou vlastnictví českých novin, a to především německými vydavateli, k nimž autor zaujímá evidentně kritický postoj. Pasáže knihy ale nabízejí použitelné informace o koncentraci vlastnictví českého tisku v rukou dalších zahraničních vydavatelů, náhled na nedostatky v české legislativě týkající se tisku, a dále autor zprostředkovává zážitky některých českých pracovníků s cenzurními praktikami zahraničních vydavatelů.

Daly, F.X.: The Power and The Money. New York, Birch Lane Press, 1993. (k historii skupiny Dow Jones and Company Inc.)

Publikace nabízí přehled o historii skupiny, její struktuře a parterech. Lze v ní najít také výčet titulů vydávaných tímto americkým vydavatelstvím, z kterých se dá vyvodit případná podobnost nebo spolupráce s českým deníkem HN. Více informací o skupině je také na <www.dowjones.com>.

Ježek, T.: Zrození ze zkumavky: Svědectví o české privatizaci 1990 - 1997. Praha, Prostor 1997.

Autor, někdejší ministr federální vlády, popisuje v knize proces kupónové privatizace ze začátku 90. let, který měl být cestou ke svobodnému trhu. Vedle obrazu, který nastiňuje myšlení českých ekonomů na počátku politických změn 90. let, Ježek popisuje chyby tehdejších klíčových politiků a postoj české veřejnosti k institucím v době zdánlivého liberalismu.

Jiráček, J. a kol.: Deset let v českých médiích. Praha, Portál, 2005.

Kniha popisuje vývoj české mediální scény v devadesátých letech, vystihuje změny během přechodu k liberálně-demokratickému modelu médií a stav české žurnalistiky v tomto „novém“ období. Zároveň se zamýšlí nad tržními mechanismy či mocenskými tlaky, které se do počínání médií promítají.

Kolektiv autorů: Dějiny českých médií v datech. Praha, Karolinum, 2003.

Publikace nabízí vedle dějin televize a rozhlasu také vývoj mediálního práva v datech. Zprostředkovává tak detailní přehled o legislativě upravující činnost médií po roce 1989, která se týká také tisku.

Machonin, P.: Česká společnost a sociologické poznání (problémy společenské transformace a politizace od poloviny 60. let 20. století do současnosti). Praha, ISV, 2005.

Autor v knize shrnuje výsledky série velkých empirických šetření někdejší československé a posléze české společnosti, která vznikla mezi lety 1967 až 1999. Dá se v ní proto vyčíst stav a vývoj české společnosti po roce 1989 a v 90. letech, který se odráží v ostatních sférách veřejného života, jakými jsou právě média.

Matějů, P. a kol.: Zpráva o vývoji české společnosti 1989 - 1998. Praha, Academia, 1998.

Kniha zprostředkovává obraz polistopadové společnosti. Jak stojí v její anotaci, poskytuje pohled do sociálního světa a zdůvodňuje chování lidí jako pracovníků, v roli spotřebitelů a občanů. Stěžejní pro tuto práci budou části týkající se podnikání, ekonomických nerovností ve společnosti a politických postojů.

Mlčoch, L.: Ekonomické a společenské změny ve společnosti po roce 1989: alternativní pohled. Praha, Karolinum, 2000.

Autoři pod vedením L. Mlčocha přináší alternativní pohled na transformaci společností a ekonomik sovětského typu, včetně ekonomicky československé. Kniha zároveň promítá ekonomická témata první poloviny 90. let do stavu společnosti a zamýšlí se nad jejím vývojem. Autoři se v publikaci vrací také k neúspěchům polistopadové transformační strategie.

Trázník, K.: Odstátňování tisku aneb kdo má v rukou monopol na informace. In: Necenzurované noviny, 1.1. 1991, č. 1, roč. 8. [Dostupné také na <<http://www.cibulka.net/nnoviny/nn1991/nn0391/obsah/28.htm>>]

Kritický článek se zamýšlí nad přeměnou vlastníků magazínu Květy a titulu Rudého práva na akciové společnosti - a vlivem těchto okolností na obsah periodik. Publikace je spíše náhledem do možných praktik, k nimž se vlastníci tisku uchylovali po uvolnění trhu.

Žák, V.: Křížovatky naší privatizace. In: Britské listy, 29. 7. 1997.

Článek autora se zamýšlí nad privatizací v České republice, a to především nad ekonomickou politikou polistopadové vlády a postojem někdejší společnosti k ekonomickým otázkám a tzv. liberalismu. Publikace je také dobrým obrázkem československého hospodářství po roce 1989.

www.justice.cz (obchodní rejstřík)

<http://racek.vlada.cz> (záznamy jednání vlády od r. 1990)

Trestní řád - Zákon č.141/1961 Sb.

Diplomové a disertační práce k tématu (seznam bakalářských, magisterských a doktorských prací, které byly k tématu obhájeny na UK, případně dalších oborově blízkých fakultách či vysokých školách za posledních pět let)

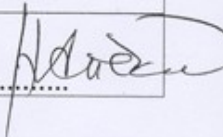
Benda, J.: Vlastnictví periodického tisku v České republice v letech 1989 - 2006. Praha, Karolinum, 2007.

Cífka, P.: Popularizace (a tzv. bulvarizace) českých deníků v letech 1997 - 2004 na příkladu MF Dnes a HN. Praha, FSV, 2005.

Vítková, O.: Profily vydavatelů Mladé fronty (DNES) v první polovině 90. let 20. století [rukopis]. Praha, FSV, 2007

Datum / Podpis studenta

B.10.2008

TEZE JE NUTNO ODEVZDAT VYTIŠTĚNÉ (včetně části, kterou vyplňuje institut!),
PODEPSANÉ A VE **DVOU** VYHOTOVENÍCH DO TERMÍNU UVEDENÉHO
V HARMONOGRAMU PŘÍSLUŠNÉHO AKADEMICKÉHO ROKU, A TO
PROSTŘEDNICTVÍM PODATELNY UK FSV.
PŘIJATÉ TEZE JE NUTNÉ SI **VYZVEDNOUT** V SEKRETARIÁTU PŘÍSLUŠNÉ KATEDRY
A **NECHAT VEVÁZAT** DO DIPLOMOVÉ PRÁCE.

TUTO ČÁST VYPLŇUJE INSTITUT:			
Vyjádření IKSŽ: Vedení IKSŽ teze projednalo na svém zasedání dne s tímto výsledkem:		Schváleno ☐	
		Neschváleno ☐	
Důvody případného neschválení práce		Téma je již zpracované ☐	
		Špatně formulované téma a cíl ☐	
		Špatně zvolená metoda práce ☐	
		Nedostatečná rešerše literatury ☐	
		Nevhodně zvolené prameny ☐	
		Nedostačující úroveň tezí ☐	
		Jiné	
		
		
Navržený vedoucí práce	Souhlas vedoucího práce navrženého vedením institutu	Příjmení a jméno	Datum /Podpis
	
Návrhy na konzultanty (v případě, že takové návrhy z jednání vedení IKSŽ vyplynou)		Příjmení a jméno	Příjmení a jméno
	
Schválené teze převzal/a student/ka		Příjmení a jméno	Datum /Podpis
	
Návrhy na oponenta: Vedení IKSŽ na svém zasedání dne navrhlo, aby předloženou práci oponoval/a:		Příjmení a jméno	
		